ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXI (LV) ■ Nr. 12 (474) ■ Decembrie 2021 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

VICTOR BRAUNER

Eveniment editorial

„Dialoguri convergente”, de Nicolae Oprea

Unul dintre cei mai importanţi critici şi istorici literari români de astăzi, Nicolae Oprea, preşedinte al Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România, fost profesor universitar şi conducător de doctorate, consilier editorial al revistei de cultură ARGEŞ, publică o nouă carte, de interviuri, intitulată sugestiv „Dialoguri convergente” (Editura Bibliotheca, Târgovişte). „Chiar dacă interviul este plasat îndeobşte pe frontiera literaturii, dialogul cu scriitorii constituie formula cea mai dinamică din istoria unei literaturi”, spune, lucid, Nicolae Oprea. Păcat că nu avem interviuri cu Eminescu!

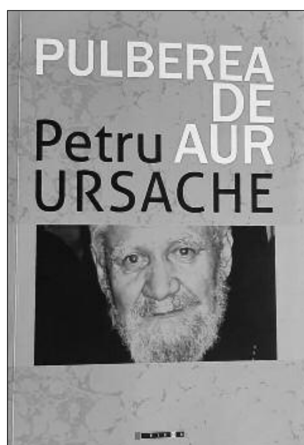
Volumul are două părţi, fiind unic în peisajul literaturii române. În prima, Nicolae Oprea e cel care pune întrebări. Pe vremea când conducea revista „Calende”, la începutul anilor 90, şi-a asumat (şi) această sarcină. Interviuri cu Florin Mugur, Cornel Regman, Cezar Baltag, Mircea Horia Simionescu, Dumitru Ţepeneag, Mircea Zaciu, Adrian Marino, Ion Pop, Octavian Paler, Nicolae Breban, Ion Negoiţescu ori Alexandru George. Nicolae Oprea ştie să pună întrebări, cunoscând anteriormente viaţa şi opera celor cu care discută. Cum era pe atunci, în faţa unui reportofon, ceea ce făcea ca interviurile să fie vii, interactive, să poţi întreba pornind şi de la răspunsul dat, nu ca astăzi, pe internet, cu întrebări gata făcute. Judecând după răspunsurile date de către cei enumeraţi, cam toate istoriile literare ar trebuie rescrise/completate.

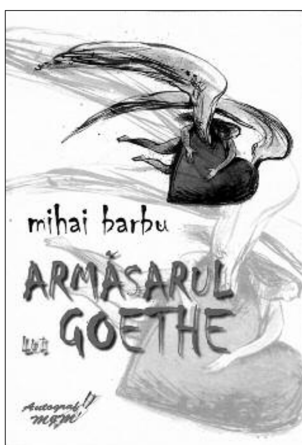
În partea a doua, Nicolae Oprea e cel care răspunde la întrebări. Şi mă mândresc cu faptul că sunt primul care i-a luat un interviu după 1990! Au urmat Marian Drăghici, Mircea Bârsilă, Ioan Radu Văcărescu, Lucia Negoiţă, Gellu Dorian ş.a. Pus în situaţia intervievatului, Nicolae Oprea vorbeşte despre cărţile sale, despre metoda sa critică, despre literatura română. Iată un fragment sugestiv, din interviul luat de Gellu Dorian: „Cred că am ajuns la un echilibru între direcţia critică aşa-numită universitară şi critica de întâmpinare sau foiletonistică. Am înclinat, în etape distincte, spre studiul monografic, dar n-am renunţat niciodată la exerciţiul cronicii literare. Fiind convins că foiletonul este o piesă din angrenajul istoriei literare care-şi dovedeşte funcţionalitatea în momentul accederii către sinteză”.

Aflat la vârsta marilor sinteze, Nicolae Oprea ne oferă o carte extrem de utilă, care se citeşte pe nerăsuflate!

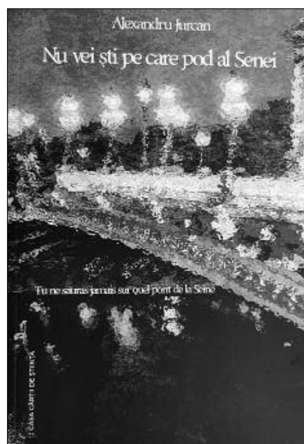
JEAN DUMITRAȘCU

Cărţi primite la redacţie

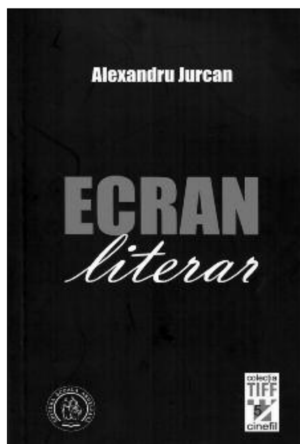

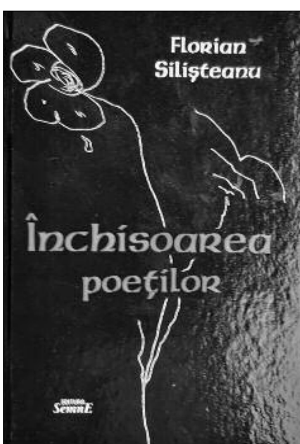

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Anevoios lucru este să te birui pe tine însuți, mai ales într-o lume unde oamenii se calcă unii pe alții în picioare și mare își este mirarea când întâlnești pe cărările vieții ființe de o mare finețe sufletească. Parcă nici n-ar fi din lumea aceasta. Îți vine mereu să spui cu inima deplin bucuroasă: Iată că am mai găsit un om!

Cât de frumos sunt așezate toate! Buna rânduială ortodoxă s-a impus totdeauna cu cea mai mare discreție și cu o aleasă virtute a discernământului. În ortodoxie nu s-a glumit niciodată cu credința în Dumnezeu și nici cu rânduielile blânde și ziditoare de suflet.

La baza nebunelii acestei lumi stă și răutatea. Smulgând acest cancer din rădăcinile inimii și ale sufletului nostru, vom avea pacea cu oamenii și pacea cu Dumnezeu. Aceasta este și condiția de a-L vedea pe Dumnezeu.

Dacă realizăm în inima noastră, în mintea noastră, în sufletul nostru, înăuntrul nostru, loc de cinste pentru aproapele nostru, dacă îi vom face pe cei din jurul nostru să se bucure în împărăția dinăuntrul nostru, toți cei pe care i-am cunoscut, toți prietenii și mai ales toți vrăjmașii pe care i-am avut, atunci putem spune că ne vom vedea și în Împărăția lui Dumnezeu.

Să pășești în natură ca prin grădina lui Dumnezeu! Să te bucuri de cântec de păsări, de soare, de lucrul mâinilor lui Dumnezeu! Așadar, fiecare dintre noi putem să zidim Împărăția lui Dumnezeu: în noi, în lume și în Cer! De aici, de pe pământ! Dacă nu o facem aici, nu vom găsi nimic în cer.

Dacă am dărâmat aici totul prin păcate, ură, nemulțumire, necredință și alte urâciuni ale veacului, vom rămâne singuri, fără iubirea lui Dumnezeu. Este lucru greu, așa cum știe fiecare, și nu putem glumi cu viața noastră atât de scurtă și plină mai mult de amărăciuni decât de bucurii.

Știm cu toții, de altfel, că atunci când aprindem mai multe lumânări într-o cameră întunecată, se face mai multă lumină, și precum când se adună mai mulți cărbuni la un loc, mai multă căldură și putere au, așa și credința celor mai mulți este ascultată și are mare trecere în fața lui Dumnezeu.

Cheile de la ușa Raiului sunt la noi. Se numesc Bunătatea, Mila și Iertarea! Să nu le pierdem pe drum!

Mai ales azi se tipărește foarte mult, enorm, aș putea spune, iar cu cititul rămânem poate, undeva, la un nivel foarte scăzut. Bucuria lecturii, totuși, vine din dragostea și dorul de a ști. Doar cei suficient convinși că, dragă Doamne, ar ști totul, nu consideră că ar trebui să citească spornic marile cărți ale omenirii de cultură generală și tot ceea ce zidește, bineînțeles!

Calinic Argeșeanul

Gheorghe Grigurcu

„Un crocodil înghite pietre”

■ În anii tineri iluzia e cea care ne îngăduie a ne distanța de real (spre a-l putea dori cu ardoare), acum deziluzia e cea care ne îngăduie a ne distanța de real precum o banală profilaxie.

■ Frumusețea în opera de artă, conform unei vorbe celebre, „o promisiune”? Desigur, dar o promisiune *sine die*.

■ Scriptor. Tulburătorul sentiment al selecției. Selecția ca jertfă profană. „Dacă ai ști ce arunci, ai admira ce păstrezi” (Valéry).

■ Îmi amintesc de ironia cu care Ovidiu Cotruș îmi povestea despre relațiile sale cu Mircea Zaciu. Ca student mai tînăr cu cîțiva ani, cel de-al doilea se ploconea de la distanță în fața celui dintîi, socotit un fel de guru al studenților. După ieșirea lui Ovidiu Cotruș din închisoare, Mircea Zaciu, coșcogeamite prof. univ., se făcea a nu-l vedea...

■ N-ar putea fi socotită la urma urmei poezia ca o onorabilă continuatoare a alchimiei? Ultima precum o „întîlnire a imanenței cu transcendența”, „confruntare a celor două materii opuse, apa și focul”, „artă a densificării subtilului și a rafinării densității” (Jean Bies).

■ „Acest proces de evoluție a conștiinței de sine – sau, mai curînd, de evoluție a conștiinței limbii – are teoretic ca țel ceea ce am putea numi *la poésie pure*. Cred că e un țel care nu poate fi niciodată atins, pentru că socotesc că poezia e poezie numai atîta vreme cît păstrează o oarecare «impuritate» în acest sens: adică atîta vreme cît subiectul e prețuit pentru el însuși. Abatele Brémond, dacă l-am înțeles bine, susține că *la poésie pure* este un element indispensabil pentru a face ca poezia să fie poezie, dar că nici o poezie nu poate consta doar din *la poésie pure*. (...) Trebuie să avem grijă să nu spunem că subiectul devine «mai puțin important». E mai curînd vorba despre o altfel de importanță: subiectul e important ca *mijloc*; *scopul* este poemul. Subiectul e făcut pentru poezie, nu poezia pentru subiect” (T. S. Eliot).

■ Caracterul insolvabil al unui mare ideal.

■ X simulează și atunci cînd ne asigură că nu simulează, și atunci cînd recunoaște că simulează.

■ Dintr-un film: „Evenimentelor mici le place să le bîrfească pe cele mari, cum spune un proverb chinez”.

■ Dispoziția senină pe care o ai uneori („nimic rău nu se poate acum întîmpla”) e produsul unui real favorabil sau induce ea realului un atare sens pe răspundere proprie? Întrebare deschisă.

■ Hazardul: uneori opoziție disperată la Neant.

■ „Mai multe sculpturi din bronz și gravuri realizate de Salvador Dali au dispărut dintr-o galerie din Stockholm în urma unui jaf comis la sfîrșitul lunii ianuarie. Galeria Couleur, situată în districtul rezidențial Ostermalm din Stockholm, găzduia o expoziție dedicată lui Dali (...). «Operele valorau între 200.000 și 500.000 de coroane suedeze fiecare. Așadar este vorba despre o sumă destul de mare. E îngrozitor», a declarat patronul galeriei, Peder Enstrom. Lucrările lui Dali reprezentau un împrumut din Elveția” (**Historia**, 2020).

■ Speranța: accepția pozitivă a neîmplinirii. Nu putem dori decît ceea ce ne lipsește.

■ Meditām pentru a ne confirma în ceea ce suntem. Visăm pentru a ne proiecta în ceea ce nu suntem.

■ Un crocodil înghite pietre pe care le păstrează în stomac tot timpul vieții, ele putînd atinge 10 la sută din greutatea sa.

■ „Libraria Lello din Porto, care în urmă cu patru ani era în pragul falimentului, primește acum peste un milion de turiști anual, după ce s-a extins zvonul că ar fi fost sursa de inspirație pentru Flourish & Blotts, locul de unde Harry Potter își cumpăra cărțile de magie. Libraria a devenit super-profitabilă: vinde bilete de intrare pentru turiști veniți din toată lumea, dar nu ca să cumpere cărți, ci ca să-și facă un *selfie* și să plece acasă cu suveniruri kitsch. După ce a servit ca model pentru o librărie fictivă, libraria a ajuns astăzi propria ei imitație. E aici o anume morală a ficțiunii” (**Dilema veche**, 2018).

■ Comportamente. X e atît de modest, încît devine timid. Y e atît de ambițios, încît devine la rîndul său timid.

■ Scrii pentru a fi tu însuți, același în tine și în afara ta. Ființa cum o depoziție a lumii, lumea cum o depoziție a ființei, deopotrivă.

■ Cel mai vîrstnic scriitor pe care l-am văzut cred că a fost Alexandru Cazaban. Îl întîlneam la Casa Scriitorilor, cînd devenisem ditamai student la Școala de literatură, eu de 18 ani, el de 80 și...

■ „Poetul liric este complet liber, întrucît el însuși, cu interiorul lui, își devine subiect de tratare, și nu ocazia exterioară ca atare, făcînd din această cauză să depindă numai de felul său subiectiv de a vedea și de dispoziția sufletească poetică a sa, care anume laturi ale subiectului și în ce succesiune și asociere să fie înfățișate. (...) Aici, în interioritatea sa subiectivă, omul își devine lui însuși opera de artă” (Hegel).

■ Copilăria, un extraordinar prilej al recunoștinței noastre anticipate față de Providență, indiferent de tot ce urmează a ni se întîmpla.

■ 4 octombrie, Ziua internațională a animalelor, patronul său fiind desigur Sfîntul Francisc de Assisi.

■ Provincia, un ținut ce pare obosit din naștere sau e aici o oboseală blajină, caritabilă a timpului însuși?

■ Moralistul, „un estet al sufletului” (Jean Cocteau).

■ Îl admiră atît de mult pe X, încît nu-l mai poate iubi. Admirația circumscrie un suprafiresc profan, pe cînd iubirea e o punte de legătură între ființe a firescului sacral.

■ „Incredibil! Pensionara britanică Feisty Iris (80 de ani) se mărită cu egipteanul Mohamed Ahmed Irbriham (35 de ani). Ei s-au cunoscut pe rețelele sociale și s-au îndrăgostit la prima vedere. «Mahomed nu urmărește banii mei, fiindcă trăiesc numai dintr-o pensie modestă. Nici de pașaportul britanic nu are nevoie», a declarat Feisty Iris” (**Click**, 2020).

■ Senectute. Tot mai rece viața intrată în iarnă: un mare țurțure de gheață gata să cadă, să se transforme în așchii de infinit.

■ Sclav al condeiului, oare nu ți-e dat să mai ajungi vreodată liber?

■ „Lucrurile importante se petrec astăzi în abstract și cele fără importanță în viața reală” (Robert Musil).

■ „Richard Wagner, dacă-l evaluăm din unghiul importanței sale pentru Germania și pentru cultura germană, rămîne un mare semn de întrebare, o nenorocire germană poate, un destin în orice caz: dar ce contează? Nu este Wagner mult mai mult decît un eveniment german? Mi se pare chiar că aparține mai puțin decît oricui Germaniei; acolo nimic nu a fost pregătit pentru el, întreg tipul lui este, pur și simplu, ca un străin pentru germani, straniu, neînțeles, de neînțeles. Oamenii se feresc să recunoască acest lucru: prea sunt blajini, capete pătrate, prea germani. (...) Spiritului german i-au lipsit întotdeauna, sub *aspect psihologic* finețea și darul divinatoriu. Astăzi, cînd stă sub presiunea puternică a stilului patriotard și a autoadmirației, spiritul german se îngroașă și se vulgarizează văzînd cu ochii: cum poate atunci să fie în situația de a înțelege problema Wagner?” (Nietzsche).

■ Tăcere închisă în zgomot cum o vietate într-o scoică.

■ Luciditatea pare mai permisivă decît afectul la tinerețe și la senectute, dar nu și la maturitate.

■ S-a stabilit că România e cea mai mare consumatoare de zahăr în comparație cu celelalte țări europene (30 kg. pe cap de locuitor, anual).

■ Melancolie în fața unei clepsidre. Trecutul nu devine totdeauna viitor, viitorul nu devine totdeauna trecut.

■ „În creația artistică este vizibil tragismul oricărei creații – neconcordanța între intenție și împlinire. Intenția oricărui act creator este nemăsurat mai amplă decît orice împlinire a sa. Dar acest lucru s-a arătat nu o dată. Intenția oricărui act creator este edificarea unei alte existențe, unei alte vieți, pătrunderea prin «astă lume» către o altă lume, trecerea de la lumea haotic-apăsătoare și desfigurată către cosmosul liber și sublim. Intenția actului creator-artistic este teurgică” (N. Berdiaev).

■ Relația Dumnezeu-om, neexcluzînd proba de foc a Răului, poate cuprinde strategia unor așa zicînd concesii reciproce în vederea unei mîntuitoare „colaborări”: Dumnezeu descinde pentru a fi mai aproape de natura ființei umane, după cum omul se înstrăinează de sine pentru a fi mai aproape de făptura divină. „Iată că Tu te afli înăuntrul meu, iar eu în afară” (Sfîntul Augustin).

■ A. E.: „Un Cineva care, iată, seamănă cu tine mai mult decît semeni tu însuți”.

■ Într-atît deprins cu anxietățile, încît starea de calm i se pare o impostură.

■ Algolagnie: legătura între plăcere și durere.

■ Senectute. X uită tot ce a știut și încă ceva pe deasupra.

■ „O sursă de inspirație pentru o proză cu ceva realism magic: patru albine au intrat în ochiul unei femei, au început să locuiască acolo, ca într-un stup, și să se hrănească cu lacrimile ei. Un doctor din Taiwan i le-a scos și a spus că e un caz unic în lume. De acum încolo fata n-o să mai poată face nimănui ochi dulci” (**Dilema veche**, 2020).

■ Din spusele lui Petre Țuțea: „Sîngele vărsat taie întotdeauna asemenea unui cuțit”.

■ Senectute: ambiția din unele zile de-a te simți „bine” e riscantă, întrucît cea mai ușoară contrarietate te poate dezechilibra mai grav decît dacă te-ai afla pe un *trend* al indiferenței.

■ Scriptor. Poți fi nou doar retrăind intens, decisiv, vechiul.

■ Morala subsecventă artei: încrederea artei în sine.

■ „Nu avem decît tîrziu curajul a ceea ce știm” (Camus).

■ „Pentru că îi este cu neputință să înfrunte lumina zilei, bufnița este simbolul tristeții, întunericului, singurătății și melancoliei. În mitologia greacă, ea este interpreta lui Atropos, aceea din cele trei Parce care retează firul destinului. La egipteni, bufnița reprezintă frigul, bezna, moartea. În iconografia hindusă, bufnița este uneori atribuită lui *matri* (mama) *Varahi*, fără ca semnificația ei să poată fi însă precizată. În China antică, ea simboliza principiul *yang* și chiar excesul de *yang* care se manifesta la solstițiul de vară, și era identificată cu toba și cu trăsnetul. Avea, de asemenea, legătură cu atelierul fierarului” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant).

■ Senectute. Nume pe care le-ai uitat, dar care uneori îți apar brusc în memorie aidoma unor obiecte luate de o apă curgătoare, care se scufundă, revenind cîteodată la suprafață pentru a se scufunda din nou. Prea adesea pentru totdeauna.

■ A. E.: „Cum e mai bine: trufaș în fața oamenilor și umil cu sine, sau umil în fața oamenilor și trufaș cu sine”?

■ Te compromiți lesne prin slăbiciunile cărora nu le poți face față. Cele pe care le stăpînești devin nu o dată factori de autoritate.

■ „Dan Bittman a primit 11.000 de euro de la Primăria Sectorului 5 să prezinte o sindrofie publică. Spre comparație, cam asta e suma cu care este plătit un cercetător premiat cu Nobel ca să susțină o conferință” (**Dilema veche**, 2018).

■ Viciul: o caricatură a libertății. Sau, mai tolerant, o libertate infirmă, care nu mai poate umbla.

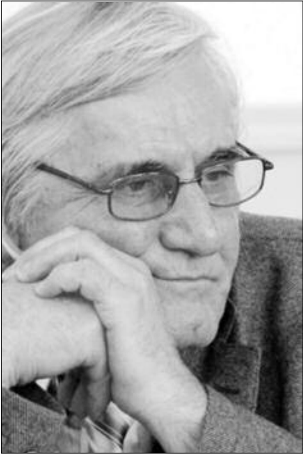
■ „Înțelepciunea este lipsită de pasiune. Dimpotrivă, Kierkegaard numește credința o *pasiune*. Religia este, ca să spunem așa, adîncul liniștit al mării, care rămîne liniștit oricît de înalte ar fi valurile. «Nu am crezut mai înainte niciodată în Dumnezeu.» - Aceasta o înțeleg. Dar nu și: «Nu am crezut mai înainte cu adevărat în El»” (Wittgenstein).

■ Confesiunea: o expresie a excesului de energie intimă, acumulată în vederea inevitabilului, interminabilului conflict cu lumea.

Dispoziția senină pe care o ai uneori („nimic rău nu se poate acum întîmpla”) e produsul unui real favorabil sau induce ea realului un atare sens pe răspundere proprie? Întrebare deschisă.

jurnal

Nicolae Oprea

Glose la Calendar

GEORGE BACOVIA (1881-1957)

***Plumb* reprezintă piesa de introducere în poetica bacovianismului, patentat în poezia românească cu un secol în urmă, în cadrul căruia se conturează universul specific liricii bacoviene, dominat de atmosfera deprimantă și obsesia morţii sau a neantului.**

În toamna acestui an s-au împlinit 140 de ani de la nașterea lui George Bacovia, dar aniversarea a trecut aproape neobservată în presa literară. Mi-am propus, prin urmare să recapitulez în aceste glose, în linii mari, traseul evoluției sale și specificul poeticii simboliste cu amprentă personală, insistând în analiza poemului-capodoperă. Cu numele real Gheorghe Vasiliu, poetul s-a născut la *4 septembrie 1881* în Bacău. Pseudonimul literar ales în anii liceului provine din *Bacho Via (Calea lui Bachus)* – după explicația poetului –, dar trimite efectiv la denumirea orașului natal, unde a urmat cursul primar și gimnaziul. După examenul de bacalaureat, susținut tot în urbea natală, în 1903, se înscrie la Facultatea de Drept din București. Devine licențiat în drept (urmând facultatea, cu întrerupere, și la Iași) abia în 1911. A lucrat, rând pe rând, ca suplinitor de școală primară, copist, funcționar (în București) și șef de birou în Ministerul Muncii, profesor de desen și caligrafie, referent ministerial, bibliotecar și consilier cultural. Din 1933 se stabilește definitiv în București, unde își dă obștescul sfârșit - după ce regimul comunist catadicsește să îi acorde „Ordinul Muncii" și o pensie de onoare -, în 22 mai 1957.

A debutat cu poezia *Și toate* (semnată G. Vasiliu) în renumita revistă a lui Macedonski, *Literatorul*, în martie 1899. Editorial debutează cu întârziere față de congeneri (la 35 de ani) în 1916, cu volumul omogen *Plumb*, considerat momentul de apogeu al simbolismului românesc. Creația sa este foarte redusă în comparație cu a celorlalți mari poeți interbelici, din pricini obscure de laborator care-l conduc, la un moment dat, spre autopastișă. A mai publicat volumele: *Scântei galbene* (1926), *Cu voi…*(1930), *Comedii în fond* (1936), *Stanțe burgheze* (1946). La care se adaugă culegerea de poezii postume *Stanțe și versete* (1970) și insolitele fragmente de proză *Bucăți de noapte* și *Dintr-un text comun*, incluse în volumul unic de **Opere** complete (1978), alcătuit de Mihail Petroveanu.

Bacovia s-a format în climatul simbolist de la întretăierea secolelor XIX și XX frecventând cenaclul condus de Alexandru Macedonski, cel care l-a descoperit. Deși a fost considerată de E. Lovinescu, frustă și bazată pe „emoțiune rudimentară", poezia bacoviană se remarcă de la început prin omogenitate stilistică și structură tematică unitară. Pe lângă tema morții, asociată îndeobște cu motivul solitudinii, o altă temă frecventă în lirica sa este a *orașului crepuscular*, din care decurge poezia amurgului simbolist. Perspectiva crepusculară se acordă cu viziunea generală a „căderii" și, în genere, a regresiunii elementelor. Așezat în descendența simbolismului decadent (fie și la modul parodic, în unele versuri), George Bacovia este recunoscut drept precursor al poeziei române moderne prin trăsăturile distincte ale creației sale: teatralitate și prozaism, expresivitate excesivă, cromatică intensă, mixtura de umor și patetism, predispoziții caricaturale ș.a. Referindu-se la limbajul poetic creat de autorul *Plumb*-ului, Tudor Vianu distinge două orientări complementare: asimilarea unui limbaj de origine cultă, care reprezintă limba primului simbolism: solitar, funebru, sinistru, hidos, barbar, sumbru etc.; apoi, asimilarea unui limbaj mai familiar – „împerecheri de cuvinte ale vorbirii cotidiene"- spre a nota senzația frustă, ingenuă și dureroasă.

Poemul titular al volumului de debut, conceput în 1900 - după indiciile din manuscrise - a fost publicat inițial în revista *Versuri* din octombrie 1911, cu semnătura George Andoni (după numele bunicului său, Andonie) și așezat cu bună-știință în deschiderea volumului *Plumb*. Prin prisma acestei arte poetice, Bacovia creează impresia unui *poet holofrastic*, focalizându-și gândirea în jurul cuvântului *plumb*, selectat programatic pentru simbolistica sa, cum rezultă din confesiunile răzlețe: „Plumbul ars este galben. Sufletul ars e galben. Temperamentului meu îi convine această culoare. După violet și alb, am evoluat spre galben"; sau: „Altădată, în plumb, pe lângă impresia colorată, mai simțeam alta statică, de greutate. Plumbul apasă cel mai greu pe om. Cum te simți într-un cavou de plumb?". În viziune bacoviană, așadar, plumbul devine element cu statut estetic ca nucleu generator al sistemului metaforic original și se întemeiază pe plurivalența simbolului: metal non-prețios (semnificație anti-utopică); metal greu (simbol al greutății corporale și al individualității); culoare cenușie/brună (specifică materiei inerte, lipsită de energie regeneratoare; utilizare funerară (simbolul convențional al morții prin sicriul din plumb); valoare magică (ca simbol al zeului Saturn, sugerând adâncurile terestre ascunse și, implicit, melancolia). În atari circumstanțe, E. Lovinescu era îndreptățit să considere *Plumb* „poezie de atmosferă", așa cum o definea în *Istoria literaturii române contemporane*: „Atmosfera iese din limitarea senzațiilor, a imaginilor, a expresiei poetice și din repețirea lor monotonă".

Plumb reprezintă piesa de introducere în poetica *bacovianismului*, patentat în poezia românească cu un secol în urmă, în cadrul căruia se conturează universul specific liricii bacoviene, dominat de atmosfera deprimantă și obsesia morții sau a neantului. Simbolul plumbului reprezintă o modalitate a corespondențelor eului cu universul, pe temeiul analogiei dintre descompunerea elementelor naturii și starea sufletească depresivă. Determinantul reluat obsesiv (*sicriele de plumb, flori de plumb, coroanele de plumb, amorul meu de plumb, aripele de plumb*) constituie axul transformării realității exterioare în viață interioară, în spiritul expresionismului. Spre a conferi relief ideii, poetul așază simetric cele două planuri: exterior, desemnat prin cavou, sicrie, vestmânt, coroane; interior, sugerat prin sentimentul iubirii ratate și singurătatea absolută. Cele două strofe ale poemului corespund acestor planuri distincte. De la început, se conturează reprezentarea simbolică a spațiului închis, un spațiu al claustrării, care generează dezolarea, durerea și singurătatea subiectului liric. Atmosfera apăsătoare și starea de angoasă sunt doar aproximate prin tehnica simbolistă a sugestiei. Depresiunea și angoasa se sugerează, mai întâi, prin descrierea cadrului dintr-un cimitir: cavoul plumburiu dominat de flori și vestminte funebre și de sunetul strident al coroanelor. În schimb, cadrul natural este neprecizat, dar atmosfera macabră implică un peisaj nocturn și un anotimp rece. Apoi, sugestia derivă din atitudinea pasivă și comportamentul poetului care stă singuratic și doar își strigă cu disperare amorul defunct.

La nivel stilistic, impresia de trăire intensă a sentimentului thanatic se creează nu doar prin repetarea cuvântului-cheie, ci și prin paralelism sintactic: versul 1 este aproape identic cu versul 5 („Dormeau adânc sicriele de plumb"/ „Dormea întors amorul meu de plumb"); versul 3 cu versul 7 („Stam singur în cavou… și era vânt…" / „Stam singur lângă mort… și era frig…") și versul 4 cu versul 8 („Și scârțâiau coroanele de plumb" / „Și-i atârnau aripele de plumb"). Rima masculină (consonantică) menținută în tot poemul accentuează grav finalul fiecărui vers, iar folosirea vocalelor închise în rimă (*u, â, î*) susține sugestia de închidere spațială ermetică și de vibrație surdă în corespondență simbolică; o rimă nazalizată prin grupul iterativ de sunete *–mb* și *-ant* (întrerupt doar în versurile 6-7). Expert în arta poetică, Bacovia obține efecte muzicale din densitatea vocalelor, dar și din predominanța verbelor la imperfect (*dormeam, stam, scârțâiau, dormea, era, atârnau*); cu o singură excepție („și-am început să-l strig"), în care strigătul disperat simbolizează nevoia de comunicare a solitarului. Construcția riguroasă a versului sugerează, prin închiderea asemănătoare sicriului, prezența implacabilă a morții.

În finalul poemului, Bacovia uzează de alt motiv-nucleu al liricii sale, *căderea* („atârnau aripele"). În dimensiunea verticală a universului bacovian, motivul căderii (sau: curgerea) devine unul particular. Poetul descrie obsesiv căderi abundente de ploi și zăpezi ce creează o stare apăsător-insuportabilă, declanșând nevroza specifică. Dar cad nu doar aversele naturale, ci și frunzele sunt în permanentă cădere (de unde, predilecția pentru anotimpul autumnal) sau corbii „curg" și culorile cad („cade violetul", de pildă). Aceasta ar fi poziția normală a ființei fără idealuri, presată deopotrivă de ostilitatea mediului și presentimentul morții. În metafora finală a *Plumb*-ului se poate identifica, în ultimă instanță, atitudinea de negare a temei simboliste a ascensiunii / înălțării spirituale; aripile care atârnă fiind interpretabile ca aripi de înger căzut. În *Istoria literaturii române*, Ion Negoițescu remarca în acest sens: „Tristețea bacoviană e atât de totală și amprenta dezordinii existențiale atât de profundă că tehnica se resoarbe, lăsând doar exclamația acestei vieți în plin proces de dezorganizare".

Biblioraft

Ion Pop, ***Conștiințe critice***, studii, eseuri și interviuri cu exponenții „Școlii critice de la Geneva", Ed. Limes, Florești, 2021;

Varujan Vosganian, ***Ei spun că mă cheamă Varujan***, poezii, Ilustrații de Mihaela Șchiopu, Ed. Art, București, 2019;

Ioan Lascu, ***O istorie la purtător sau Deplasarea spre roșu. Despre „Efectul Stalin" în România***, Ed. Junimea, Iași, 2021;

Mihai Cimpoi, ***Școala de la Târgoviște. Patru literați târgovișteni în creion luminos*** *(Tudor Cristea, Mihai Stan, George Coandă, Victor Petrescu)*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2021;

, ***Caiete macedonskiene, vol. III, Ed. Eikon, București, 2021; coordonator și „Cuvânt lămuritor": Ion Munteanu. Coautori: Tudor Nedlecea, Nicolae Marinescu, Daniel Corbu, Nicolae Oprea, Ioan Lascu, Ionel Bușe, Dumitru Chioaru, Toma Grigorie, Jean Dumitrașcu, Mircea Popa, Florin Logreșteanu, Sânziana Pop, Dumitru Velea ș.a. Alte capitole ale volumului: *Restituiri. Interviurile Festivalului „Al. Macedonski", Poeți în dialog cu Macedonski, Album foto.*

, ***Școala prozatorilor târgovișteni. Tradiție și continuitate *(Tudor Cristea, Mihai Stan, George Coandă, Victor Petrescu)*, vol. îngrijit și prefață de Elena Stan-Bădulescu, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2021; „Simpozion național, ediția a VIII-a, Târgoviște 2021". Colaborează, în ordinea alfabetică din volum: Vasile Bardan, Aurel Maria Baros, Petre Gheorghe Bârlea, Corin Bianu, Margareta Bineață, Mihai Cimpoi, George Coandă, Titi Damian, Ana Dobre, Agnes Terezia Erich, Marin Iancu, Daniela Olguța. Iordache, Nicolae Oprea, Victor Petrescu, Florentin Popescu, Aurelian Silvestru, Mădălina Simionescu-Cojocaru, Emil Stănescu, George Toma Veseliu.

cronici

Marian Ilea

Cine postește, trăiește

16 decembrie 2020. În cimitirul bisericii din Deal e adunată o parte din suflarea Desiștei. Bătrîni și bătrîne tremurînd și-un popă. După optzeci și trei de ani de viață, Ștefan Indrei a fost depus într-un sicriu închis, iar acum în groapă. Dumnezeu să-l ierte!

(La masa de sufletul mortului, vorbește Găvrilă Indrei, fratele răposatului):

„Ni l-o adus așè de la corhazu' din Vișeu, închis în sicriu, adecă un sicriu închis. Ștefan o fo' mai mare ca mine cu doi ai, io am amu' optzăci și unu. (*Babele Desiștei stau încruntate, parcă posomorîte. Ai zice că nu vrea să-l asculte nimeni, dar el continuă*): O stat sîngur cuc în casa din Deal, că ș-acolo

trebuiè să stăie cineva, că iera tăt casa lor, nu? Așè c-o stat acolo zăce ai fără femeia lui, Agripina. Amu'-s două săptămîni, o sunat-o la trii dimineață și i-o zîs tăt gîfîind așè: "Agripină, îi gata, mă sufocă Covidu' ăsta, cheamă iute Salvarea și hai cu iè, că ț-oi da banii de-nmormîntare". Da' vezi că nu de Covid o murit, o zîs ceia de la corhaz c-o făcut anticorpi și s-o vindecat, da' i s-o oprit inima din iel, săracu', pă când durnè. Așè că poate nici n-o știut că moare! Așè ne-o zîs medicu' ăla tînăr, și-o mai zîs că Ștefan o fo' un nene simpatic și că-i pare rău de iel, da' că la vîrsta asta tare puțini scapă. Da' gîndu' mieu îi că iel n-o mai vrut să trăiască. După ce l-o legat la tuburi de oxigen, că io-mi cunosc fratele, o sîmțît că-i prizonier. S-o dus o dată la budă, mai la-nceput de boală, și-o pticat acolo, că i-o vinit rău de la tiroidă. De-atunci o tăt avut pamperși. Tăt de-atunci nu s-o mai sculat din pat. S-o infectat la plămîni, iel care zăce ai n-o coborît de la casa din Deal, de la aeru' cel curat. O mai zîs doctoru' cela c-avè și-un cancer hăpt sub ochiu' drept. C-așè-i amu' cînd te duci pîn corhazuri, te cați de-o boală și ți să găsăsc mai multe. Da' nici de Covid, nici de cancer n-o murit Ștefan. N-o mai vrut a trăi, s-o săturat. Știu asta c-am vorbit cu iel un ceas întreg la telefon și mi-o zîs așè: "Nu mai da din gură cu-ncurajări. Hai mai bine să cîntăm amîndoi o colindă", și-am colindat amîndoi unu'-n urechea celuilalt, numa' că-n urechea mè s-auzè doar un șoptit, ca un șuierat, pîn' ce-o zîs clar: «Mulțam, frate!». De-atunci, nici n-o mai răspuns la telefon, la nime. Nici la Agripina, nici la mine. Poate că sîmțè că de ne mai aude, nu s-a putè duce, că l-om ține-n loc. Șî s-o dus, așè cum o vrut iel. Dumnezău să-l ierte!"

(Văduva Agripina Indrei, șaptezeci și cinci de ani. Îmbrăcată în negru, de la lecrec, cojoc și pînă la zadie):

„Ștefan îi acolo unde-om mere tăți pă rînd. No, tare m-am spăriet că mi l-or aduce-ntr-un sac, ca pă alții. Da' n-o fo' așè, că-n Vișeu mi l-o arătat la morgă, să-l recunosc. Iel iera, în hainele cu care-o mărs cu Salvarea, numa' că tare-tare slab, ca uscat o fo', că l-o ținut numa' cu perfuzii. N-o mai mîncat nemica și-n două săptămîni jumate s-o dus. Apoi, ăla de la pompe funebre mi-o zîs: «Tanti Agripina, tătă treaba face patru mii de lei». I-am dat pă loc banii, că cînd m-am dus cu Salvarea la casa din Deal, Ștefan o scos o sută de milioane și mi-o zîs: «Agripină, să-i folosăști ca să m-aduci în Desiștea-n cimitiru' Bisericii din Deal. De nu-ți ajung, îi pune și de la tine». O fo' de-ajuns, ba o mai și rămas un miez. No, o calculat bine, c-avè cap bun. Că-s azi vremuri atîta de strîmbe, că-i mare lucru să-ți îngropi omu' cum cere rînduiala. Da' vezi că io am reușît, șî-s tare mulțămită. Dumnezău să-l ierte!"

(*Popa, în fruntea mesei, suflarea bătrînească și cîțiva nepoți tineri, la o distanță de un metru între ei, închină două pahare de horincă pentru sufletul mortului, iar între ele cîte un sandviș cu pește în ambalaj de plastic, un colăcel și un suc de portocale, în locul supei de pui cu tăiței, a sarmalelor aburinde... din pricină de Covid...*)

***

(A doua zi, după prînz, la gard, discuție între Agripina și vecina ei, Ileana Duncă):

Ileana Dunca: S-o dus, Agripină, s-o dus șî Ștefănucă, da' la optzăci și trii dă ai s-o dus, așè că nu trebe să hii tare supărată, că cum bine să zîce ș-o trăit traiu' șî ș-o mîncat mălaiu', nu ca Văsălie-a mieu, care s-o dus tînăr, amu' hăpt zăce ai, bietu' dă iel!

Agripina Indrei: Taci, Ileană, c-a crede lumea că tu te vaiți după Ștefănuc-a mieu! Văsălie-a tău o murit tînăr că nu tare postè, d-aia. Io și Ștefan postèm. Oaminii care postesc trăiesc mult, așè să știi.

Ileana Dunca: Vai! Cum să nu știu, că și io postesc șî-s vie! Așè-i cum zîci, Agripină. Ia, și soacră-mea, Anuța lu' Dunca, Dumnezău s-o ierte, o tăt postit și-așè o scăpat și de tăte grăsîmile cele răle. Pîn post și pîn rugăciuni o ajuns la nouăjdoi de ai și-ntreagă la minte, așè s-o dus iè di pă lume!

Agripina Indrei: D-apoi așè o fo' și cu mama mè, pă care-o chema tăt ca pă mine, ori pă mine ca pă iè, că-i port numele aiesta care-n Desiștea nu mai îi altu'. Da' s-o cuntit satu', numa' la-nceput o fo' mai greu. Că nu-i ușor să zîci „Agripină", de n-ai mai zîs. Că Ilene, ca tine, mai îs, da' Agripine, ba. Așè că mama Agripina o trăit o sută cinșpe ai, și ipănă la cap, da' pîntru asta o ținut tăte posturile, așè cum le-am ținut și io și Ștefan. Că pîn' n-o dat Covidu' păste iel n-o întrat veci pă poarta corhazului și-o lucrat numa' ce trebe și ce-i îngăduit în zîlele de post. De pruncă, așè-mi zîcè mama: „Agripină, o samă de muieri din Desiștea zîc că-i tare greu a posti. Da' tu nu le-asculta, că numa' prima săptămînă-i greu, că te gîndești c-ai mînca cela fel ori celălalt, da' după aia nu te mai gîndești la nici un fel". Și-așè o și fo'. I-am zîs și omului mieu ce mi-o zîs mama și iel o prins a posti.

Ileana Dunca: Așè-i, Agripină. Da' degeaba, vezi că pe-a mieu nu l-am putut convinge, n-o postit și m-o lăsat prè iute sîngură! Cînd ieram încă fată, am cătat de-un Sfînt Andrei, în vis, să văd care mi-a hi ursîtu'. În noaptea aia de triizăci noiembrie, cum îi datina la noi, am făcut o turtă sărată din fărînă de grîu, am copt-o pă pietroaiele de la cuptior, cu lemne adusă din trii grădini, și, nu ti-i supăra amu', după-atîta vreme, și din a ta am luat, că iera tare la-ndemînă, Agripină dragă. Turta ceia o fo' hăpt de mărimea roatei fusului. Și cînd o prins a ieși stelele pă cer, am mîncat jumate din turtă, cealaltă jumate mi-am pus-o sub perină. Păste noapte mi s-o arătat ursîtu', și iera Văsălie-a mieu, care mi-o adus o cană de apă în vis, c-o crezut că mi-i săte. Iel mi-o apărut, pă iel l-am luat, și ia, tăt sîngură-am rămas.

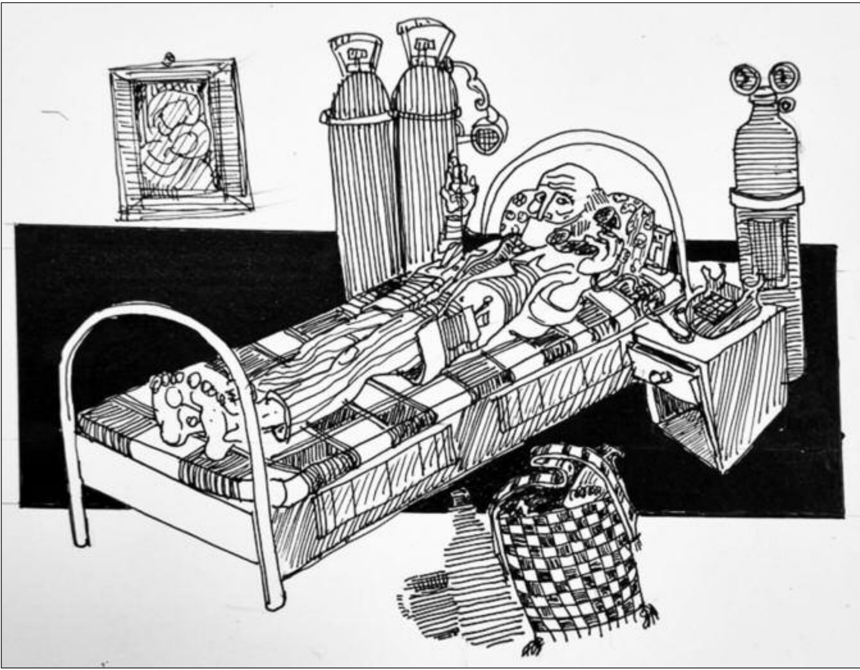
Agripină Indrei: No, vezi, noi am tăt postit, Ileană. Io de mnică, Ștefan de cînd m-o luat. Da' bunînțăles, nu-n tăte zîlele, numa' lunea, miercurea și vinerea. Da' aieștea tineri de azi nici să n-audă de posturi. Zău, nu știu ce s-a alege de iei. Cei mai mulți o uitat de Dumnezău, nu mai au credință-n Iel.

Ileana Dunca: Vai! Aiesta-i mare bai pă pămînt. Da' gîndești că nici bolile nu mai îs cum o fo'. Tinerii ascultau de-ăia bătrîni în Desiștea. Unii mai ascultă și-amu', da' numa' cu-o ureche! Da' ceialalți, care-s duși pîn Ioropa, că-n anii ăști din urmă tare mulți o mărs, gîndești că nu mai ascultă de nime. Ia, coconii miei și-a omului mieu, cînd vin acasă, de sărbători, m-ascultă și gîndești că șî-nțăleg. Da' mai departe, pîn Belgia, pă unde s-o dus să șadă, cu coconii lor cu tăt, ce fac iei, io nu știu. Numa' Cel-de-Sus știe!

Agripina Indrei: Oricum, și p-acolo oaminii ar trebui să hie un miez temători de Dumnezău, Ileană.

Ileana Dunca: Tăți ar trebui să him mai temători, Agripină, și noi două!

Agripina Indrei: Pruncii miei și-a lu' Ștefan, da' și pruncii lor, că mi-s mari de-amu' nepoții, cum știi, n-o mărs din Desiștea, îs tăt

aci, și mulțămesc la Bunu' Tată Ceresc, că io zîc că-i mai mare boală și ca Covidu' să nu mai hie tineri în Desiștea noastră. Și umblă tăți și pă la biserică, c-așè trebe ș-așè-i bine. Da' și mai bine ar hi de-a posti și iei, da' vezi c-aci nu mă mai ascultă, gîndești că nici n-ar vrè s-ajungă bătrîni ca noi, Doamne iartă-mă!

Ileana Dunca: No, io m-oi duce-n casă, Agripină, că cu gîndu' la coconii noști numa' m-amărăsc, și ia, m-o luat și frigu', da' oi vini mai cătră sară-n povești.

Agripina Indrei: Numa' o vorbă încă, și nu te mai amărî atîta, ia, te-oi veseli un miez: cînd l-am văzut pă doctoru' cela-n Vișeu, am înțăles că ăștia nu mai îs ca doctorii cei de demult. De-a mai hi ș-amu' vestitu' Frenchel, care m-o scăpat cînd nu m-am mai putut duce la budă după prima sarcină și cînd i-am zîs: „Ori îmi dai ceva să pot ieși, ori io oi muri". O rîs și m-o făcut scăpată, adică io m-am scăpat pă mine! Zău așè, c-am luat deodată tăte prafurile pă care mi le-o dat! Hi! Hi! Hi! No, vezi, așè doctori ne-ar trebui ș-amu', la Covid! Doamne iartă-mă, că-mi fac păcate! No, Ileană, te-aștept să vii disară, că mai avem tare multe să ne spunem.

Grafică de
IOAN MARCHIȘ

proză

Dan Vasile Marchiş

Corbul

Din firul lung al amiezilor fierbinţi
anotimpul ca păianjenul şi-a ţesut a foametei ie
cu care capturează nobila câmpie
Prin arşiţa timpului, simţămintele agricultorilor
văzul şi gândirea astrologilor
ca soarele au devenit un întreg înşelător,
ca tinereţea florilor,
ca iubirile de dorul minunilor
Of, soare, căieşte-te să ştim ce stimăm
şi ce binecuvântăm!
Să ştim ce iubim
şi ce preţuim!
De foamete mă frige soarele
când intru ca-n legendă în ţarina pustie
Intru precum în istorie
plânsul împăratului după bogăţie
În ţarina pustie ca-n legendă am intrat
dar sunt în actualitate ca cel ce a înviat
Să-mi alung sinistra-mi monotonie aş vrea,
nu fugind în lume cu sau ca un iepure de câmp
ci să-l atrag pe "urechilă" în cursa mea.
Prin instinctual antic al fiinţelor moderne neîmplinite
ce amână marile migraţii,
un corb capturat impardonabil
mă îngână motivabil, aproape omeneşte:
Crrrr...crrrrr...!!!
Această "croncănitură" pentru mine
e cursa gramaticii în care pot doar să huidui:
"Huoooo, huoooo, corb căzut în plasa mea fără folos
în loc de iepure sau fazan
sau de substantiv comun mai delicios..."
Subtil contemplam aripile acestei păsări
să nu par suspect
Corbul mirându-se pe mine
dădea din aripi ca semn de evadare, de migrare
întrebându-se probabil ce aştept?
Doream să-i spun că mâinile goale
dacă nu intră în contact cu ceva
pot face doar semne, fie de încurajare
sau de disperare
Pe lângă toate acestea
aripile,
chiar dacă nu intră în contact cu nimic
pot să zboare...
Îi arăt corbului că mâinile chiar dacă sunt goale
când intră în contact cu ceva
devin salvatoare...
Redându-i astfel zburătoarei marea eliberare...

Corbul mirându-se pe mine

dădea din aripi ca semn de evadare, de migrare

întrebându-se probabil ce aştept?

Doream să-i spun că mâinile goale

dacă nu intră în contact cu ceva

pot face doar semne, fie de încurajare

sau de disperare

Aurel Udeanu

Văd ceea ce cred şi

cred ceea ce văd.
Înăuntru.

În mod sigur, Lui îi este cel mai greu.
Nu are nişte ziduri de carne care să-L
apere să nu se prăbuşească în hăul
nesătul. Singur şi neunit cu Sine, stă
acolo în frig în intelectul meu suspendat
între a fi şi a nu fi. Carevasăzică, casa
lui este nicăieri dacă în intelectul meu
locuieşte. Toţi au un tată şi o mamă, nu
şi El. Lipsit de trecut şi viitor, Se mişcă
doar când stă şi stă doar când se mişcă.
Trăitul şi muritul, somnul şi nesomnul este
deopotrivă. Mi-este aşa milă de El! De câte
ori nu I-am propus să-Şi schimbe întunericul
cu al meu! Adânc, fără fund al Lui, al meu
mai puţin. Nu mi-a răspuns. Probabil, Se mai
gândeşte. Mormântul este pedeapsa pe care
o primeşte carnea că n-a vrut să zboare. O-
dată, cu ajutorul vântului, m-am ridicat la
cer. Dimpreună cu gunoaiele de pe stradă şi
c-o biserică îngenuncheată dinaintea mea,
m-am înălţat să văd ce şi cum sus. În mod
sigur, El nu cunoaşte nici milă, nici îndurare.
Şi, totuşi, azi-noapte, mi-a smuls pistolul de
la tâmplă când voiam să sosesc în patria unde
necurăţenia nu mai ademeneşte în patul ei
crinii puberi. Cred

ceea ce văd: nu pentru mine - acest soare
care răsare. Sunt doar o idee de pe care
a fugit dezgustată... carnea!

Crenguţa Mălăiaş

Doină

n-ai să vezi
şi n-ai să-mi crezi
apele din ochii verzi
şi mă duci şi mă întorci
şi pe munţi, dar şi pe văi
apele din ochii tăi
carul mare,
cer senin
cum se duc
şi cum revin
amintiri
dintr-un preaplin
şi pe malul
lacului
bate vântul
dorului
două suflete
şi-un vin
povestiri la
feminin

Domniţa Neaga

Imperiul pierdut

Singurătatea albă, la margine de mare,
Mă îmbia spre valul de-un colorit anost,
Se răzvrăteau în tâmple nestăvilite gânduri,
Închipuind aiurea doar visuri fără rost...

Am fost Şeherezada, ţi-am spus poveşti o mie,
Frumoase ca lumina prin frunza de arţar,
Trăiam doar pentru tine, reconstruiam cetatea,
Să te păstrez în viaţa-mi de-un cenuşiu barbar.

Am încropit poeme din firele de iarbă,
Crescute lângă templul cu scris cuneiform;
Pe când erau uscate, le umezeam în lacrimi,
Le descântam pe frunte, ca să încerc s-adorm.

Ţi-aş fi clădit imperiul pierdut în bătălie,
De-ai fi rămas cu mine, plutind pe-acelaşi val!
M-am vindecat cu ierburi suave din câmpie
Şi sunt cariatidă în fort medieval...

Umbra ta

Încă te iubesc după atâta vreme
Şi mă cuprinde încet, ca o boală,
O teamă nebună;
Oasele mi se lichefiează,
Când ţin în braţe
Uşoara ta umbră,
Sub raza de lună.

Cărţile mele... nu le-am scris eu,
Ci tu, în aerul veşnic văratic,
Cu fanteziile tale...
Eu, ca o vrednică şcolăriţă,
Am transcris doar,
Cu mintea,
În caligrafii voievodale.

Încă te iubesc după atâtea secole
Şi aş vrea să o spun
La timpul trecut,
Dar pagina albă, luminoasă,
Se umple de hieroglife
Grijulii, obosite,
Fără sfârşit şi-nceput.

Focul

Bat oarbe vânturile amintirii
Prin casa şubrezită de pustiu,
Din vreme-n vreme se aud condorii
Ducând pe aripi cântul meu târziu.

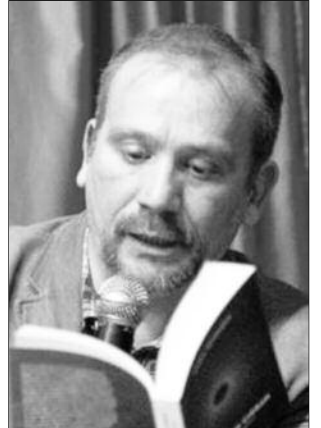
Tu vii spre mine-n luntre de hermină,
Misterios ca noaptea de apoi,
Intrăm cu teamă-n visul de lumină,
Ce ne-a hrănit, cândva, pe amândoi.

Pe masa joasă-n tindă, lângă vatră,
Doar pâine, vin şi poate un colac,
Să fie întâlnirea-mbelşugată,
Sub candelabre cu făclii de mac.

Ne-om odihni pe patul de verdeaţă
Pe care-am strâns un maldăr de pelin
Şi vom rămâne-acolo înc-o viaţă:
Eu, o Scânteie; tu, un Foc divin...

Horia Vicențiu Pătrașcu

„Primim marfă!” Economia consumului de sine

Nu are cum să nu-ţi atragă atenţia o contradicţie a lumii noastre: aceea dintre imperativul consumului şi, la nivel individual, acela al productivităţii neîncetate. Privit din afară, sistemul economiei de consum evocă paradisul: o lume ai cărei locuitori mănâncă roadele pământului fără să fie obligaţi să muncească, generând prin simpla lor recoltare o nouă generare şi tot aşa la infinit. Şi cine ştie dacă o asemenea fantasmă nu a produs literalmente civilizaţia agrară, adică, într-un sens strict, civilizaţia umană. Împboldit de un asemenea vis, vânătorul-culegător s-a apucat să îngroape oasele animalelor mâncate în speranţa că le va creşte carnea la loc şi, cu acelaşi gând, sâmburii sau seminţele rămase de la poamele devorate. A avut succes numai în cea de-a doua privinţă, iar mai târziu, pe calea un pic mai ocolită a reproducerii controlate, şi în prima. De la Demetra la pasărea Phoenix şi Iisus, omul a nutrit şi s-a nutrit la propriu din această fantasmă a consumului regenerator, a morţii revivifiante, a distrugerii fertile. Cine ştie dacă concepţia heracliteană despre virtuţile productive ale conflagraţiei universale nu a fost inspirată din practicile incendierii cu rol fertilizator – ce traversează istoria umanităţii de la începuturile ei până, iată, în zilele noastre. Poate că „păcatul originar” nu e altceva decât consecinţa trădării acestei fantasme, a acestei credinţe sacre, iar „fructul oprit” un „fruct muncit”, fructul produs de mâna omului, izvorât dintr-o altă credinţă – de data aceasta sacrilegă – în puterea demiurgică a omului, în capacitatea lui de a crea *ex nihilo*, de a fi ca Dumnezeu. Omul este, se pare, scindat între aceste două fantasme: a paradisiacului consum regenerator şi a demiurgiei, a productivităţii autoîntemeiate. Această a doua fantasmă este însoţită de o profundă culpabilitate, aşa cum se poate vedea atât în mitul turnului Babel, cât şi în anxietatea teribilă a protestantului – credincios deopotrivă în muncă (autodeterminare) şi-n predestinare.

Economia de consum – este guvernată deci de fantasma consumului regenerator spre deosebire de economia bazată pe producţie – guvernată de fantasma, vinovată, a demiurgiei omului. După cum ştim, atât capitalismul cât şi, ulterior, comunismul – au fost prada acestei din urmă fantasme demiurgice, autodeterminative, doar că „spiritul religios” al celui dintâi s-a dovedit salvator, în vreme ce, în cazul comunismului, ateismu-i constitutiv l-a făcut să se prăbuşească. Capitalismul – împboldit de culpabilitatea de care am vorbit – a reuşit să iasă din paradigma productivităţii şi să o amelioreze după măsura fantasmei consumului regenerator, paradisiac, reconvertindu-se ca economie de consum, în vreme ce comunismului – credincios doar în puterea absolută a omului – îi era interzisă o asemenea ieşire. Comunismul chinezesc rezistă doar pentru că continuă să fie o economie bazată pe producţie şi pe cucerirea pieţelor externe, nu a devenit o economie bazată pe consum (intern).

Revin la contradicţia semnalată în deschiderea acestor pagini. Economia de consum se datorează, cum am văzut, mirajului consumului regenerator la infinit, unde simplul act de a lua dă naştere, paradoxal, altor şi altor elemente, într-un ciclu asemănător perpetuităţii naturale sau celei cuprinse în parabola hristică a talanţilor, a bobului de grâu care aruncat în pământ încolţeşte şi sporeşte ori a celui care „pierzându-şi sufletul şi-l va câştiga” (Marcu, 8:45). Pe cale de consecinţă, ne-am putea aştepta ca o asemenea economie să fie realmente asemănătoare unui soi de paradis în care indivizii, neavând nimic altceva de făcut, consumă întruna, lăsând grija zilei de mâine în seama lui Dumnezeu, asemenea crinilor care „cresc fără să se ostenească şi fără să toarcă”. (Matei, 6:28) Într-adevăr o asemenea fantasmă îmbibă încă utopiile actuale unde roboţii vor prelua toate sarcinile de pe umerii noştri lăsându-ne un înspăimântător timp liber. În realitate, lucrurile nu se petrec deloc aşa şi observăm că în societatea bazată pe economia de consum individul este la rândul lui supus în continuare unor enorme presiuni şi cerinţe; timpul liber s-a redus, în fapt, mult mai mult decât exista după cucerirea celor opt ore de lucru; fenomenul de *burn-out* este deja epidemic, depresiile originate în suprasolicitare sunt la ordinea zilei; progresul tehnologic – aflat într-o permanentă dinamică – a adus o solicitare psihică suplimentară căci individul se simte „nevoit” să se ridice mereu la standardul social implicat de apariţia noilor *device*-uri, să fie mereu în pas cu noile achiziţii tehnologice – şi deci în măsură să le achiziţioneze. Iată deci că, la nivel individual, viaţa „consumatorului” nu este deloc edenică, ci supusă aceloraşi sau încă şi mai mari presiuni decât în economia de producţie. La nivel individual – omul pare să fie în continuare un „producător”, un „muncitor”, un mic sau mare (în orice caz, foarte obosit) demiurg.

Oare aşa să fie? Poate că nu este vorba despre nici o contradicţie, ci despre o perfectă coerenţă a sistemului economiei de consum. Căci acest individ nu este, asemenea vechiului producător, unul care crede, precum Ecleziastul, că vreme este să „sădeşti şi vreme să smulgi ce ai sădit”, care îşi întrerupe munca cu intervale – obligatorii! – de odihnă, a cărui hărnicie se închide, ca floarea într-un rod, în ziua de sărbătoare, pentru care truda şi dansul nu pot fi înţelese una fără cealaltă, iar săptămâna fără Duminică este imaginea caznelor din Hades. Nu, acest individ al societăţii de consum nu este un producător, ci este un consumator-de-sine, el se raportează la sine ca la o resursă inepuizabilă, a cărei exploatare coincide cu stimularea, cu excitarea, cu activizarea. Foloseşte-te, consumă-te, cere mult şi mai mult de la tine – ca să nu fii ameninţat cu atrofierea de sine, cu dispariţia. Aceeaşi fantasmă care domină economia de

Omul este, se pare, scindat între aceste două fantasme: a paradisiacului consum regenerator şi a demiurgiei, a productivităţii auto-întemeiate.

(continuare în p. 21)

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

MĂ SIMT CONFORTABILĂ!?

Ai auzit? Mă întrebă tainic Garofiţa, colega mea de birou, răsucindu-şi trupul, gâtul şi capul spre mine şi privindu-mă aţintit pe deasupra ochelarilor.

Ce? Îmi întind şi eu gâtul spre ea, cu ochii rotunjiţi de curiozitate.

Paulina a zis că vrea să-şi schimbe garderoba!

Păi... de ce?

Nu mai suportă nimic cambrat, mulat, strâmt. Vrea să se simtă confortabilă, zâmbi Garofiţa cam strâmb, într-o încercare nereuşită de a-şi ascunde invidia.

Aha! Îmi îndrept gâtul şi îmi văd de treabă. Garofiţa mai rămase câteva secunde în aceeaşi poziţie, privindu-mă întunecat şi se întoarse, nemulţumită, probabil, de atitudinea mea indiferentă.

Nu eram indiferentă, eram îngrijorată şi nedumerită. Îngrijorată pentru Garofiţa să nu cumva să se aleagă cu scolioză şi torticolis din cauza poziţiei contorsionate. Nedumerită, căci nu înţelegeam ce vrea să-şi schimbe Paulina. Vrea să meargă la alt teatru şi, implicit, altă garderobă? Vrea alte fuste, rochii, pantaloni etc.? Vrea să-şi schimbe dulapul? Indiferent ce şi-ar schimba, important este că Paulina vrea să se simtă ea însăşi... confortabilă! Confortabilă poate fi o canapea! Dar ce legătură are cu garderoba? Şi cum poate fi o canapea mulată ori cambrată? Strâmtă, să zicem, în loc de îngustă. Ce să fie confortabilă? Fotoliul poate fi confortabil, patul, scaunul, la fel. Ce să fie confortabilă într-o casă, în afară de canapea, adică de genul feminin? Poate masa? Şi dacă este vorba despre ea, despre Paulina, vrea să fie confortabilă... pentru cine? Am lăsat vraişte toate documentele pe birou şi am plecat acasă pentru a cerceta dicţionarele. În DEX, DAN, NDU şi DS am găsit aceleaşi informaţii: CONFORTABIL, -ă, -i, -e (adjectiv) = 1. care oferă confort, comod. 2. care convine, care este acceptabil. 3. (figurat) care asigură o linişte sufletească. 4. confortabil (adverb) = comod. Caut şi CONFORT (substantiv) = totalitatea condiţiilor materiale care asigură o existenţă civilizată, plăcută, comodă şi igienică. Hai să vedem şi GARDEROBĂ (substantiv feminin) = 1. loc special amenajat în sălile de spectacole etc., unde se pot lăsa în păstrare paltoanele, pălăriile etc. 2. întreaga îmbrăcăminte pe care o posedă cineva. 3. GARDEROB (substantiv neutru) =dulap în care se păstrează haine. *Prin urmare, Paulina vrea să-şi schimbe garderoba, adică vrea o* ***vestimentaţie confortabilă****, pentru* ***a se simţi confortabil***. Mă întorc a doua zi la birou, nerăbdătoare să-i spun Garofiţei ce descoperiri am făcut şi cât de studioasă sunt. Dar Garofiţa era în concediu medical. Făcuse torticolis şi un început de scolioză. Tot nu mă las, mă duc după ea la spital. Paulinei îi explicaţi voi! Eu am obosit.

M-AM OBSEDAT???

O ador pe nepoata mea, pe Suzi! Are nouă ani, e isteaţă foc şi te cucereşte cu cârlionţii ei negri rebeli, cu genele lungi parcă date cu rimel şi privirea albastră căreia nu-i poţi refuza nimic. Am aflat că-i plac stickerele cu personaje din desene animate şi m-am gândit să-i ofer câteva, doar pentru a mă bucura de zâmbetul ei cuceritor. Într-adevăr, a sărit în sus de fericire şi mi-a declarat cu glas limpede:

M-am obsedat de ele!.

Draga mea Suzi, încerc eu să o corectez cu blândeţe, nu se spune „m-am obsedat de...”, ci „sunt obsedată de...”.

Îndată tonul vocii i se schimbă şi privirea îi deveni necruţătoare. Îmi răspunse categoric:

Ba tu nu ştii cum se spune, e corect cum am spus eu, că aşa am auzit la televizor şi oamenii care vorbesc la televizor sunt deştepţi şi vorbesc corect!

Trec peste „marea tutuială”, cum spunea regretatul Octavian Paler, e la modă, iar Suzi e doar un copil, trec şi peste cât de corect se vorbeşte la TV. Întâmplător (sau nu), tot butonând în căutarea a ceva interesant, aflu sursa greşelii lui Suzi: reclama la stickere „Lumea Disney se lipeşte de tine”. Într-adevăr, în reclama respectivă, cineva spune: „M-am obsedat de el!”, referindu-se la unul dintre stickere.

Dragi cititori, „m-am obsedat (de ceva)” înseamnă că mă obsedez eu pe mine. E absurd, ridicol, ilogic! Pot spune „sunt obsedat (de ceva)”, „mă obsedează (ceva)”, „am fost obsedat (de ceva)”, dar niciodată „M-am obsedat (de ceva)”. În reclamă, replica este rostită de un copil, dar copilul a rostit ceea ce i-a spus un adult. Poate că adultul s-a gândit să imite vorbirea copilărească. Nu i-a reuşit! Îi recomand să citească Arghezi. Copiii fac greşeli de exprimare, e firesc, dar le fac cu naturaleţe, cu candoare, însă adultul are datoria de a corija cu răbdare şi blândeţe ceea ce este greşit. Nici verbul „a obseda” nu este potrivit pentru un copil. Obsesia este o tulburare a voinţei care se manifestă prin idei fixe. Putea spune „m-am ataşat”, „m-am îndrăgostit”, „iubesc acest sticker”. Copiii sunt receptivi şi aceste devieri se pot răspândi foarte repede. Suzi este, din păcate, un astfel de contraexemplu.

Mai trebuie să adaug: cuvântul „sticker” cu sensul abţibild, autocolant nu există nici în DEX, nici în DAN, nici în DOOM.

Ileana Popescu Bâldea

TABLOU NETERMINAT

Din curte se auzea un scâncet. Am ieşit tiptil pe uşa din spate. Pe trepte, sprijinită de colţul casei, cu faţa între palme, am zărit-o pe Corina. Era studentă, locuia la ei. În timpul liber lucra. Modestă, tăcută, politicoasă, mă impresionase prin atitudinea mult prea supusă. Rebelă, din fire, nu înţelegeam cum poate un om să se comporte astfel.

proză

Aproape noapte. Cu cerul sprijinit pe streşini. Cu norii grei, umilitori, împingând întunericul spre tălpi. Nu am scris nimic de patru zile. Drumuri complicate. Nu mi-am permis să fiu doar cu mine. Până mai ieri, în curtea din spatele casei era un copac. Uneori îl întrebam ce face. *Scriu haiku şi în pauza dintre cuvinte îmi ţin umbra de mână* – îmi răspundea trist, cu ramurile aplecate înspre rădăcinile care rămăseseră, unele, la suprafaţa pământului. Zâmbeam şi-mi puneam obrazul pe scoarţa sa. Alteori îi cuprindeam trunchiul şi oftam. *Nu te scurge în trunchiul meu! Caută-ţi sensul! Drumul din tine are o singură intrare cu 100 de uşi glisante. Ai răbdare, Iulia!* – îmi spunea ca un bătrân sfătos şi-şi scutura frunzele de gânduri. În seara aceasta i-am căutat urma. A mai rămas din el un trunchi pitic, câteva crengi şi ramurile crescute din rădăcini. Nu-mi mai vorbeşte de când l-au tăiat. Ultimele cuvinte, în forul meu, le-am asemuit cu un geamăt. *Şi ce dacă am ridicat colţul casei? Sunt doar nişte ziduri. Mă veţi schilodi. Din locul acesta nimeni nu mă va putea scoate vreodată!* Tristeţea aceea a lui, acum, a devenit haină. O simt strâmtă. Îmi taie respiraţia de om. Urc treptele înguste şi ele. Balustrada pare îngheţată. Pe terasă, întind mâinile către cerul coborât. Privesc de sus în jos... Pitic, sprijinit în colţul casei, timpul nesigur. Îi arunc tristeţea de pe mine. E frig. O îmbracă fără să reacţioneze. În buzunarul drept găseşte o folie de Xanax. *Doar un sfert, pe lună!* – îi spun, gândind că-i va ajunge câţiva ani. Aleargă. Umbra din urmă se lăţeşte ca şi întunericul. Din depărtare se aude Chopin. Uitat în buzunarul stâng. Îi simt palpitaţiile. De teamă, bucurie, de drum lung. *Suntem conectaţi! Eu şi timpul!* – strig fericită, împingând cerul, cu degetele, spre locul lui. Intru în casă. Deschid laptopul. Dar, pe măsuţa din spatele paravanului, zăresc maşina de scris. O bijuterie interbelică. Fixez coala albă. Şi scriu...

Nu ştiu când l-am văzut întâia oară. Era de statură medie, vorbea repede şi-şi atingea des fruntea cu palma. La sfârşitul gestului îşi amintea întotdeauna ceea ce voia să comunice. Oricât m-aş strădui, chipul său îmi apare flu, deşi ultima dată l-am zărit înainte de Revoluţie. Avocat renumit, făcea parte din grupul de amici al părinţilor. Ne consilia întotdeauna când aveam probleme. Într-o zi am venit cu toţii, la Bucureşti. Locuia cu familia într-o casă din Balta Albă. Eram în şcoala generală, dar nu mă simţeam atât de mică încât să nu înţeleg. În noaptea aceea am dormit la ei. Mama şi tata, după o zi istovitoare, au adormit imediat. Printre draperiile trase se vedea un corn din lună. M-am ridicat din pat şi m-am apropiat de fereastră. Din curte se auzea un scâncet. Am ieşit tiptil pe uşa din spate. Pe trepte, sprijinită de colţul casei, cu faţa între palme, am zărit-o pe Corina. Era studentă, locuia la ei. În timpul liber lucra. Modestă, tăcută, politicoasă, mă impresionase prin atitudinea mult prea supusă. Rebelă, din fire, nu înţelegeam cum poate un om să se comporte astfel. În seara aceea îi descoperisem ochii roşii şi umezi. Nu o întrebasem nimic. Părea că nu există pentru nimeni. Acum, îşi înăbuşea plânsul în batista pe care o strângea între degete. M-am aşezat alături. Tremura. Sub tălpile goale, simţeam treptele şi mai reci.

– Ce s-a întâmplat, Corina? Te pot ajuta în vreun fel? am întrebat cu o voce mică.

– Fugi, Iulia! Nu am voie să spun nimănui. Să nu te găsească....

– Cine?

– El! Este un monstru. Nu am întâlnit o persoană mai machiavelică. Iar eu sunt o naivă. L-am crezut. Du-te, te rog! Îmi vor trece durerile. Am luat o pastilă. Dacă nu, voi chema Salvarea. Sper să nu fie prea târziu.

Uşa din spatele nostru s-a deschis cu zgomot. Era Matei. Îmbrăcat într-un halat matlasat, din mătase. Mi-a prins mâna, rugându-mă să intru în casă. Am pus palma pe umărul Corinei, apoi am tras uşa după mine. În cameră, m-am ghemuit într-un fotoliu, aproape de fereastră. Am auzit multă vreme plânsul ei neputincios şi vocea lui răguşită. M-am trezit dimineaţă, amorţită, în acelaşi fotoliu tapiţat în catifea galbenă. La micul dejun eram doar patru.

– Sunt la spital! Ea are septicemie, se pare. Ştiţi cum este Matei. Îi ajută pe toţi! a precizat Mine, atunci când a văzut privirea mea iscoditoare.

Era o nemţoaică frumoasă, vorbea pocit româneşte, dar părea un om bun. M-am ridicat de la masă, cerându-mi scuze pentru impoliteţe. Pe treptele din spatele casei se zăreau câteva pete de sânge. În jurul prânzului, Matei a venit cu maşina de serviciu. Şoferul urma să ne ducă la autogară. A salutat, iar pe mine m-a fixat într-un fel ciudat. Parcă voia să vadă dincolo de gând. Şi-a pus palma dreaptă pe obrazul meu, într-un gest forţat de mângâiere. M-am retras, sub privirea mirată a părinţilor.

– Ce ai, Iulia?, a întrebat mama – contrariată de atitudine.

– Las-o, Maria! Aşa sunt copiii. imprevizibili, uneori. Probabil nu a dormit bine – a intervenit tata şi, după o pauză scurtă, a adăugat: Scuz-o, Matei! Uite ce cearcăne are!

Ca şi cum nu auzise nimic, sau cuvintele tatii nu aveau semnificaţie, mi-a făcut semn cu ochiul şi s-a îndreptat spre bancheta din spate a maşinii. A scos o cutie rotunda. Mi-a înmânat-o simplu.

– Sper să-ţi placă! Este o pălăriuţă...

– Cum se simte Corina?, am întrebat fără să privesc spre cadou.

– A făcut prostii şi acum suportă consecinţele. Sper să-şi revină. Este foarte tânără, ar fi păcat să se întâmple ceva... Deşi nu are pic de frumuseţe, feminitate. Nu, nu s-a confirmat septicemia!, a precizat ferm, cu regret parcă.

Tata s-a aşezat pe scaunul de lângă şofer, iar eu şi mama, pe banchetă. Înainte de a închide portierea, am pus cutia lângă maşină. Apoi am deschis geamul. I-am zâmbit Minei, iar pe Matei l-am lipit cu privirea de primul copac. Ochii lui au devenit sticloşi şi şi-au schimbat culoarea, din albastru, în cenuşiu. Nu am scos o vorbă, tot drumul. Tata a încercat totuşi să întrebe de ce m-am comportat astfel. *Mai târziu!*, am zis în gând, deloc convinsă că se va întâmpla vreodată. După o săptămână, au primit un plic cu documentele pentru care mersesem în Bucureşti. La expeditor era trecut numele lui Matei L. Au sunat să confirme. A răspuns Mine, supărată că nu ştia nimic, despre el, de câteva zile. Vremea trecea, iar eu începusem să uit incidentul. Într-o seară, am auzit telefonul zbârnâind. Am răspuns nesigură de gest. Mine vorbea agitat, cu pauză între cuvinte:

– Iulia, draga mea, dă-mi-o, te rog, pe mama ta!

– Nu este acasă. Îi comunic şi vă va suna ea. Sunteţi bine?

– Probleme cu Matei şi Corina... Aş vrea să vin la voi, o vreme...

În timp ce îmi explica, a intrat mama pe uşă. I-am întins receptorul negru.

– Este Mine!

Au vorbit minute în şir. La sfârşit, fără să spună ceva, a ieşit din cameră, bulversată. Seara, am aflat că Matei era căutat. Exista un mandat de arestare pe numele său. Corina, însărcinată, îl denunţase pentru viol. Stătea încă în casa lor, iar Mine, deşi rănită, o învinuia nefondat – credeam atunci. Trei luni a locuit la noi. Când s-a împăcat cu ideea, s-a întors în Bucureşti. Între timp, Corina născuse şi lăsase cheile unui vecin. Matei nu fusese găsit. După o vreme, s-a acordat o graţiere colectivă, iar el a apărut – deloc deranjat de situaţie şi dornic de răzbunare. Nu a fost primit în ministerul unde lucrase înainte. A revenit la profesia sa, uitând, după un timp, cu desăvârşire, de Corina, copilul lor şi de Mine, care decedase în urma unei tumori uterine. Uneori vorbea la telefon cu mama şi cu tata. Le trimitea aproape în fiecare lună câte un tablou. Locuia singur într-un apoartament modest şi-şi găsise refugiul în pictură. Într-o zi l-am vizitat. Dacă nu aş fi ştiut ceea ce făcuse, biroul acela ordonat, dar în dezordine, biblioteca ce ocupa toţi pereţii, lucrurile de mare valoare aşezate cu gust pe mobilierul şi el din secolul al XVIII – lea, m-ar fi emoţionat. Timpul, sigur, îi atenuase aroganţa, deşi Matei îşi păstrase prestanţa şi felul cumva mucalit. Se comporta ca şi cum aş fi fost o rudă apropiată. După terminarea facultăţii, rămăsesem în Bucureşti şi locuiam în acelaşi cartier. Îl vizitam rar, dar vorbeam la telefon săptămânal. Într-o zi mi-a spus că s-a întâlnit cu Corina. Îşi cunoscuse şi fiica – pe atunci, asistentă la Conservator. L-au iertat amândouă, propunându-i să locuiască împreună în casa cumpărată de părinţii Corinei. Refuzase categoric, considerând că nu merita acest tratament. Uneori, Ina, fiica sa, îi aducea mâncare, până când a angajat o doamnă pentru a se ocupa de menajul lui. După un an, Ina a plecat în Canada şi nu s-a mai întors. Corina a murit într-un accident de maşină, iar Matei, singur, trist şi neajutorat, a făcut boala Hodgkin.

– Când voi muri, nu-i vei anunţa pe ai tăi, aşa-i? Îţi va fi teamă că vor fi afectaţi, sigur! Poate ai dreptate. Dar să vii barem tu, Iulia, te rog!, spusese privind pe fereastra cu geamuri murdare, acoperită înspre margini de draperii din catifea grena.

Evitasem să-i răspund, deşi, în forul meu, ştiam că aşa se va întâmpla. La scurt timp după discuţie, Matei a pierdut lupta cu viaţa, într-o secţie de gastroenterologie. Am fost singura care l-a condus pe ultimul drum – Ina neputând să se întoarcă. Voi uita multe lucruri în lumea aceasta, dar sicriul acela închis din care atârna în afară un colţ de cearceaf alb îmi va rămâne, cu obstinaţie, în faţa ochilor. Uneori doar atât rămâne dintr-un om. O secvenţă, un oftat, un gând şi...

Nu ştiu de ce am scris despre asta. Poate pentru că am zărit în spatele paravanului din lemn de bambus (o piesă discretă, fină, din China), pe o măsuţă cumpărată cu drag (atunci când mi-am schimbat domiciliul), maşina de scris Rheinmetall. Sau pentru că privirea mi-a alunecat pe câteva tablouri mici, pictate de Matei, pe vremea când îşi mai putea mişca degetele deformate de artroză. Sau pentru că pe şevaletul lui, acoperit cu o pânză alba, şi aflat în biroul meu ticsit cu amintiri, încă există un tablou neterminat – tabloul Inei, fiica nedorită, fiica aceea care i-a indus un sentiment nedeclarat, dar maladiv, de vinovăţie – chiar dacă ea nu l-a învinuit vreodată...

Noapte adâncă – pleoapele ei acoperă gândurile. Nu toate. Unele rămân în noi, de veghe. Nimeni nu va reuşi să le smulgă de unde sunt. Tot aşa cum rădăcinile copacului din colţul casei vor exista întotdeauna, chiar dacă cineva, cândva, va încerca să le înlăture...

Arthur Suciu

Conferinţele municipiului Piteşti

Când totul începe să se schimbe

Pe 25 septembrie, la 10 dimineaţa, fostul meu coleg de doctorat, F. D., mi-a cerut pe chatul de Facebook numărul meu de telefon. Am simţit un zvâcnet de emoţie, ca un peşte care, după ce a stat lung timp nemişcat pe fundul apei, loveşte cu putere din coadă. Această prevestire exasperată, de ultim moment se împlinise: Florin m-a întrebat dacă sunt gata să predau nişte cursuri de relaţii publice la universitatea din Suceava.

Am un doctorat în ştiinţele comunicării, pe care l-am terminat cu şase ani în urmă. N-am predat de-atunci decât foarte puţin, mai precis un singur curs de semestru, în 2013. În două rânduri, mi-am întocmit dosarul de înscriere la concursuri de post, dar am renunţat să-l depun. Am aflat de fiecare dată, dinainte, cine va lua postul, fiind informat de amicii mei care lucrează la universitate, aşa că am fost scutit de ridicolul de a face, involuntar, figuraţie la concursuri trucate. Nu aveam nici o perspectivă de a deveni lector universitar - şi ştiam acest lucru. Totuşi, mi-a fost imposibil să mă eliberez de dorinţa de-a ajunge profesor, ceea ce m-a făcut să fiu nefericit. Unica şansă de-a evada din această mizerabilă capcană profesională, care te roade pe dinăuntru, era ca cineva *să mă invite* să predau. O iluzie, de fapt (genul de iluzie ce-ţi albeşte părul), dar ea se preschimbase, iată, pe neaşteptate într-o şansă veritabilă, ba chiar în realitate, ca atunci când îţi moare un unchi bogat despre care nu ştiai nimic şi care-ţi lasă o avere frumuşică. Am simţit că oboseala în care mă afundasem, ca-ntr-o mlaştină, timp de şase ani, se risipeşte şi că întregul meu corp va cunoaşte o regenerare miraculoasă.

Dimineaţă am fost cu mama la un laborator de analize de sânge. În ultimii doi ani, starea de sănătate i s-a deteriorat vizibil. Medicul cardiolog i-a descoperit un infarct, pe care l-a făcut cel mai probabil după moartea Lalei, sora ei. A slăbit, puterile i-au scăzut şi se deplasează cu greutate. O osteoporoză agresivă i-a fracturat coloana şi a fost nevoie de o operaţie de cimentare, care însă a ajutat-o destul de puţin. Boala de plămâni contractată în tinereţe o face să respire greu. Periodic, are mâncărimi de piele. E depresivă, dar continuă să fumeze ţigări contrafăcute, din când în când bea şi câte o bere.

În timp ce ne aflam încă în maşină, i-am spus că am primit invitaţia de a preda. Vestea a bucurat-o. Mi-am dat seama că vede în întoarcerea mea, fie şi temporară, în oraşul în care m-am născut, o confirmare a vechii ei teorii conform căreia ar fi trebuit să nu plec niciodată la Bucureşti şi, în consecinţă, ca nici ea să nu se fi mutat, după aceea, la câteva străzi de mine. Puteam constata acum că oraşul pe care-l părăsisem, la 19 ani, din cauză că nu-mi oferea nici o oportunitate de realizare profesională era, tocmai el, cel care, acum, mi se punea la picioare, în timp ce în Bucureşti, unde credeam că se află toate speranţele mele, se dovedise că ajunsesem într-o fundătură.

Acum câteva luni, am susţinut un examen de titularizare în învăţământul preuniversitar (ultima şansă, îmi spuneam), pe care l-am trecut onorabil, dar cu o notă destul de mică, astfel încât am fost repartizat la nu mai puţin de cinci licee din Bucureşti, patru dintre ele fiind atât de slabe, încât, după cum mi-a relatat un inspector, ”nu poţi preda nimic şi trebuie să fii fericit dacă scapi fără să mănânci bătaie”. Am, poate, vocaţie de profesor (am mai predat la liceu timp de un an şi mi-am dat seama că-mi face plăcere să vorbesc, iar elevilor le face plăcere să mă asculte), şi chiar o atracţie suspectă faţă de zonele marginale, obscure ale vieţii. La drept vorbind, mă simt mult mai bine alături de ţiganii din Ferentari decât de şmecherii din Dorobanţi. În sinea mea, aş fi preferat să-mi petrec timpul cu o clasă de analfabeţi recalcitranţi de la un liceu tehnologic decât să continui să scriu texte de PR pentru politicieni. Am tras însă, realist, concluzia că astfel nu făceam decât să mă bag în rahat de bunăvoie, să mă bag *şi pe mine* în rahatul în care alţii îşi începuseră viaţa. N-am acceptat deci să iau orele şi, în cele din urmă, mi-am păstrat postul de consilier de relaţii publice la Camera Deputaţilor, un loc de muncă bun, recunosc, deşi mi-a fost oferit pentru o perioadă determinată, de numai şase luni. Evident, perioada poate să fie prelungită (am făcut-o deja de două ori), dar totul depinde de evoluţiile politice, iar alegerile prezidenţiale anunţă schimbări dramatice.

Când ne-am întors de la laborator, am văzut în faţa blocului mamei doi muncitori, care distrugeau cu un picamer aleea dintre uşa ei de la dormitor şi trotuar. Îşi făcuse această uşă, cu ani în urmă, pentru a-şi putea deschide un chioşc. A închis demult chioşcul, dar a păstrat uşa, iar pe alee a crescut o mică vie umbroasă şi a pus o bancă de lemn, care acum era scoasă în stradă. Mama a intrat în casă pe uşa din bloc, s-a aşezat pe pat şi a început să plângă. Apoi, a deschis uşa de la dormitor şi i-a dat voie lui Bucky, bichonul ei, să iasă afară. Bucky s-a uitat la micul şantier din faţă şi a refuzat să treacă pragul uşii. Blocul mamei a fost, în ultimele luni, reabilitat termic. Noua conducere a administraţiei a decis că aleea trebuie să fie eliminată. De când s-a mutat în Bucureşti, mama a continuat să trăiască aşa cum trăia în Suceava. Rareori s-a încumetat să meargă până în centru. În fiecare zi, vorbea cu fraţii ei la telefon, mai ales cu Lala. Lala murise. Aleea era nu o bucată din Bucureşti; era o bucată din Suceava.

***

La primul curs (intitulat *Imaginea în campaniile de relaţii publice*), le-am spus studenţilor că imaginile ni se prezintă din toate colţurile mediului urban şi că, pentru a le vedea, nu trebuie decât să ne plimbăm pe stradă. Am dat, ca exemplu, Strada Universităţii, pe care se mai află stadionul, observatorul astronomic, sediul poliţiei, câteva baruri, un hypermarket, patinoarul, o biserică etc. Toate aceste instituţii aveau cel puţin o siglă prin care să-şi ateste existenţa. Am desenat pe tablă o linie, care reprezenta strada, şi am stabilit apoi locul fiecăreia dintre ele. La capătul liniei, am desenat un pătrat şi le-am spus studenţilor: ”Aici este un bloc, blocul Nordic. Aici m-am născut eu”. După curs, am ieşit din universitate şi am trecut pe lângă clădirile enumerate studenţilor până când am ajuns în faţa blocului meu. Am intrat în curtea interioară şi m-am uitat la copacul în care obişnuiam să mă urc în copilărie - un pin. Crescuse, se înălţase atât de mult, încât nimeni n-ar mai fi putut să-i ajungă până la coroană. Apoi am urcat treptele scării C, unde am locuit, şi am cuprins cu privirea întregul peisaj. Un peisaj obişnuit, banal, aşa cum se pot întâlni în mai toate cartierele de blocuri muncitoreşti. Acesta a fost însă *primul* meu peisaj, prima mea perspectivă asupra lumii. Au fost ani în care lumea însemna, pentru mine, curtea acestui bloc. Ani în care tot ce era mai important pentru mine, jocurile cu copiii, avea loc în curtea acestui bloc. Ea era toată lumea mea şi centrul acestei lumi.

Unchiul meu Doru m-a luat cu maşina din faţa blocului şi m-a dus la tata, care locuieşte într-o garsonieră din Burdujeni. Accidentul la coloană l-a imobilizat la pat ani în şir, dar nu s-a dat bătut şi, după şedinţe nesfârşite de recuperare, a început din nou să meargă. În ultimii ani însă, artrita a evoluat şi l-a imobilizat în casă. Suferă şi de prostată, de fibrilaţie, ca şi de insuficienţă respiratorie, dar fumează şi nu s-a lăsat nici de cafea. Deasupra dulapului său se află o fotografie mărită cu părinţii săi. De câte ori trec pe la el, tata îmi face o cafea şi apoi discutăm despre politică sau despre fotbal. Aşa am făcut şi acum.

***

Din nou în Bucureşti. Veştile proaste vin când eşti relaxat, lipsit de apărare. Pe la 10 seara, eram întins în pat şi mă uitam când la televizor, când pe Facebook. M-a sunat D., doamna care are grijă de tata, ca să mă anunţe că tocmai l-a luat Salvarea şi l-a dus la spital. L-am sunat pe T., un amic care e medic în Suceava, şi l-am rugat să sune la Urgenţe. Peste câteva minute m-a informat că tata a avut fibrilaţie şi, de asemenea, că are ceva la plămâni. Trecuse de miezul nopţii când D. mi-a spus că a fost transferat la secţia de medicină internă şi că a reuşit să-i lase pijamalele şi mobilul. L-am sunat pe tata. Vorbea greu ca atunci când e beat, dar m-am bucurat foarte tare să-l aud. Apoi am adormit. A fost un somn în care eram perfect conştient că dorm. M-am trezit dimineaţa, obosit; mă prelingeam ca un clei. M-am spălat, m-am îmbrăcat şi am plecat la serviciu.

În faţa intrării dinspre Izvor a Palatului Parlamentului un grup de vreo 50 de persoane strigau sloganuri anti-pesediste. La poartă era plin de jandarmi, care filmau şi controlau fiecare persoană. Am intrat şi am căutat un loc de parcare. Până la urmă, am lăsat maşina, pe iarbă, înspre ieşire. Şedinţa comună a Camerelor începuse, iar holul dinspre sala plenului era ocupat de câteva care de reportaj, zeci de jurnalişti, politicieni, consilieri, funcţionari curioşi, un număr apreciabil de tinere de prin birourile Parlamentului. Am zărit câţiva cunoscuţi, dar am făcut cale întoarsă şi am urcat în birou. M-am uitat pe fereastră. Era o zi luminoasă. Oraşul se vedea întreg şi clar, ca printr-o cameră de luat vederi de ultimă generaţie. În spatele lui se zăreau Carpaţii.

Am urmărit dezbaterile parlamentare la televizor. Pe la ora 14, Guvernul a căzut. Aceasta înseamnă că jobul meu la Parlament va lua sfârşit în curând. În ultimii 15 ani, viaţa mea a depins de schimbările politice, ceea ce este penibil, având în vedere că sunt un om lipsit de relevanţă politică. Sunt un nimeni din punct de vedere politic, şi totuşi tremur la fiecare declaraţie auzită la televizor. Unii sunt daţi afară pentru că nu-i suportă şeful; eu, pentru că a căzut Guvernul. Ca să anticipez viitorul meu profesional, nu-i suficient să ştiu ce vrea şeful sau încotro merge instituţia la care lucrez. Pentru asta, trebuie să ştiu *încotro merge ţara*.

***

Am fost la Colţea pentru a prezenta doctoriţei rezultatele analizelor mamei. Nu are nici o boală hematologică, dar doctoriţa i-a recomandat mai multe investigaţii de medicină internă. Pe drum, l-am întrebat pe WhatsApp pe D., care e medicul ei psihiatru, dacă poate să mărească doza de Tritic, de la o treime la două treimi. Mama îmi spusese că o mănâncă pielea din nou. Uneori crede că totul i se trage de la ”nebuneala din cap”, alteori că e ceva fizic.

***

Suceava. Tata a ieşit din spital. L-am găsit destul de bine, dar m-am speriat după ce m-am uitat pe scrisoarea medicală. Are un sac de boli, nici un organ nu pare să fi rămas neafectat. Cu toate acestea, arată aşa cum îl ştiu dintotdeauna.

În timp ce studenţii făceau o lucrare de seminar, m-am uitat pe fereastră şi am văzut stadionul unde a jucat tata, unde am jucat şi eu, la echipa de juniori. A fost pentru prima dată când am văzut stadionul din interiorul universităţii. M-am întors şi le-am spus studenţilor: ”Ştiţi, când eram copil, nu voiam să ajung profesor, ci fotbalist. N-a fost să fie”.

La drept vorbind, mă simt mult mai bine alături de ţiganii din Ferentari decât de şmecherii din Dorobanţi. În sinea mea, aş fi preferat să-mi petrec timpul cu o clasă de analfabeţi recalcitranţi de la un liceu tehnologic decât să continui să scriu texte de PR pentru politicieni.

Mircea Bârsilă

Despre Orfeu, din alt unghi

Înfiorat de cele văzute în Infern, Orfeu a înţeles că între fericirea efemeră, alături de Euridice, pe pământ, urmată de căderea sufletului în Hades, şi veşnica fericire a sufletului în lumea de apoi, nu are de ales.

Legenda sfâşierii lui Orfeu de menadele furioase, dar mai ales aceea a pierderii iubitei, în Hades, din pricina nerăbdării sale, au avut, în literatura laică, uimitoare ecouri. Atraşi de tragedia lui Orfeu, scriitorii au făcut din el un prototip al *îndrăgostitului nefericit* şi au legat frumuseţea cântării lui de *intensitatea suferinţei* pricinuite de cele două morţi ale Euridicei. Cea de-a IV-a Carte a *Georgicelor* conţine o lungă secvenţă dedicată coborârii lui Orfeu în lumea umbrelor şi dramaticei despărţiri a celor doi îndrăgostiţi. Scriitorii *laici*, între care şi Vergiliu şi Ovidiu, au ignorat sensul mistic al *„lepădării"* lui Orfeu de Euridice, interesaţi mai mult de imaginile îngrozitoare din lumea lui Hades/Pluton şi, respectiv, de tragicul eşec al cântăreţului din liră /vezi *Georgic*e, Cartea IV, *Albinele*, în Publius Maro Vergilius, *Bucolice*. *Georgice*, EPLU, Bucureşti, 1967, versurile 467- 484, trad. D. Murăraşu/.

În descrierea călătoriei lui Orfeu în lumea umbrelor, Ovidiu a utilizat ca model – un model laic – fragmentul din *Georgice* în care secvenţa despărţirii celor doi îndrăgostiţi este cu mult mai dramatică /vezi Publius Ovidius Naso, *Metamorfoze*, ,,Cartea a zecea", Editura Academiei Republicii Populare Române, Bucureşti, 1959, traducere de Ion Florescu; revizuirea traducerii, prefaţă, note anexe, Petru Creţia/. Unul dintre cele mai frumoase poeme, în lirica modernă, pe tema eşecului lui Orfeu este cel al lui Rainer Maria Rilke, intitulat *Orfeu. Euridice. Hermes.*

Platon (în *Simposion* 179 d) afirma că eşecul salvării Euridicei s-a datorat *firii şovăitoare a lui Orfeu:* ,,Pe Orfeu al lui Oiagros zeii l-au întors din Hades, fără ca el să fi ajuns la ţintă, arătându-i doar umbra soţiei sale după care venise; pe ea însă nu i-au dat-o, întrucât se dovedise fire şovăitoare".

Luând ca punct de plecare acest fragment din *Simposion*, Anton Dumitriu a încercat să lămurească în ce anume constă greşeala *şovăitorului* Orfeu. Aşadar, el trebuia «să pătrundă în lumea în care se afla Euridice, prin realizarea unei stări de conştiinţă cu totul neobişnuită, pe care nu a reuşit să o păstreze până la sfârşit. În această ,,stare" specială, intelectul ia contact cu ,,indivizibilele", adică cu esenţa lucrurilor, nu cu indivizii. Individualitatea ar aparţine lumii sensibile, nu lumii noetice; îndată ce Orfeu se întoarce spre Euridice, spre individualitatea ei, ea dispare ca într-un fum... A fi deci într-o astfel de stare de conştiinţă, încât să nu existe *îndoială*, şi nici *dualitate* individuală, aceasta îi era cerut lui Orfeu» (Anton Dumitriu, *Eseuri, Editura Eminescu, 1986, p. 600).*

Maurice Blanchot a interpretat, speculativ, dubla nevoie a poetului Orfeu: de Euridice şi de eşecul scoaterii ei din lumea umbrelor. *Arta* îi conferă lui Orfeu puterea de a deschide ,,noaptea", iar Euridice este, pentru el, ,,limita pe care arta o poate atinge (...), punctul profund obscur către care arta, dorinţa, moartea, noaptea par să tindă" / Maurice Blanchot, *Spaţiul literar,* Editura Univers, Bucureşti, 1980, Cap. ,,Privirea lui Orfeu", p. 109, traducere de Irina Mavrodin). Destinul lui este de a o cânta pe Euridice, asupra căreia nu are putere decât prin cântec. Nerăbdarea sa a fost o greşeală, el fiind ,,mereu întors către ea". Orfeu o pierde pe Euridice, ,,pentru că o doreşte dincolo de limitele măsurate ale cântului". / Ibidem, p. 111). Privirea lui Orfeu este, astfel, ,,momentul extrem al libertăţii, momentul când el se eliberează de el însuşi, şi, eveniment mai important încă, eliberează opera de preocuparea sa, eliberează sacrul conţinut în operă". / Ibidem, p. 114/.Plecând de la teoria lui Jung despre raportul dintre *Animus* şi *Anima,* Marc Eigeldinger consideră că Orfeu este dotat cu aptitudinea să devină Euridice în măsura în care recunoaşte în ea polul feminin al spiritului său, *Anima* sa. Ea este complementul necesar al lui Orfeu, câtimea feminină a fiinţei lui. Orfeu, ,,Marele Pur", ,,vrea să dizolve carnea, să îşi elibereze trupul şi pe al Euridicei. El vrea să nimicească vinovata lui carne, pradă rătăcirilor dorinţei, luptă împotriva lor ca să le prefacă în cenuşă cu speranţa să atingă astfel pragul spiritualităţii". (Marc Eigeldinger, *Eseuri despre poezia franceză, de la romantism la postsimbolism*, Editura Romcart, Bucureşi, 1992, p. 127, traducere de Henri Zalis).

Dintr-un alt unghi, coborârea în Hades este, potrivit lecturii lui Marc Eigeldinger, ,,o scufundare în tenebrele inconştientului (...), explorarea secretelor inconştientului în care se confruntă dorinţa şi vinovăţia, sexualitatea şi moartea (...). Coborârea în universul crepuscular şi sumbru al inconştientului este o etapă necesară a căutării, preludiu la descoperirea luminii şi început al resurecţiei. (...). Infernul este un echivalent al pântecului (uterului) matern şi al haosului dinaintea despicării lumii prin creaţie, un spaţiu al stării foetale, iar coborârea (catabaza) se inversează în opusul ei: anabaza". (Ibidem, p. 127).

În docta demonstraţie a sa, Anton Dumitriu a ignorat faptul că atitudinea *şovăielnică* a lui Orfeu a fost întreţinută, până la un punct, de concurenţa celor două opţiuni incompatibile: *efemera fericire pământească*, alături de Euridice, şi *fericirea veşnică* a sufletului său. Înfiorat de cele văzute în Infern, Orfeu a înţeles că între fericirea efemeră, alături de Euridice, pe pământ, urmată de căderea sufletului în Hades, şi veşnica fericire a sufletului în lumea de apoi, nu are de ales. Întoarcerea capului, în ultima clipă, va fi avut valenţele unei *revelaţii*. Probabil că pierderea Euridicei va fi avut în doctrina orfică înţelesul unei *pilde exemplare*. Tâlcul acelei pilde trebuia să fie înţeles de toţi ,,enoriaşii': dacă Orfeu, care a iubit-o atât de mult pe Euridyce, a putut renunţa la ea, cu atât mai uşor le va fi adepţilor orfismului să renunţe la bucuriile şi plăcerile iubirii profane, spre a evita intrarea în circuitul crudelor reâncarnări, până la decosmizarea sufletelor (ieşirea lor din câmpul cosmic al devenirii).În planul de adâncime al semnificaţiei, gestul lui Orfeu echivalează cu înţeleapta despărţire de *Feminitatea* spiritului, de care depind, între altele, plăcerile vieţii profane şi efemere (atracţia spiritului către bucurii şi plăceri pământeşti).

În lumina relaţiei lui Orfeu cu Apollo, se deduce faptul că ,,purul" Orfeu nu a întors capul din nerăbdare sau pentru că se îndoia de faptul că Euridice îl urmează, ci pentru că abia în ultimele clipe a avut necesara *iluminare*. Argumentul esenţial în acestă privinţă îl constituie faptul că în doctrina orfică, o doctrină a mântuirii, printre restricţiile care garantau fericirea veşnică a sufletului şi, deci, evitarea reâncarnării, a intrării în circuitul purificator al ,,crudelor reâncarnări", se număra şi *restricţia* păcatului erotic. Cel care cobora, ritualic, în ,,lumea umbrelor", pentru a renaşte, se lepăda definitiv de cele pământeşti. În susţinerea ipotezei noastre despre valorea de pildă orfică a pierderii Euridicei, la ieşirea din Hades, avem în vedere şi semnificaţia cognomenului *Phoibos* al lui Apollo şi, pe de altă parte, informaţiile despre misoginismul orfico-pitagoreic (după O. Kern, cuvântul ,,orphoi", prin care erau numiţi membrii comunităţilor orfice, din pricina vieţii lor retrase, însemna ,,însinguraţii"). Ca ,,slujitor" al lui Apolo, orficul trebuia să semene cu acest zeu. Cognomentul *Phoibos* dat lui Apollo ,,a fost explicat prin căutarea originii sale în indoeuropeanul *bha-*, care se găseşte şi în cuvântul *phaos*, ,,lumină", ,,strălucire". (Plutarh, *Despre oracolele delfice,* Editura Polirom, Iaşi, 2004, nota 3, p.79, traducere de Adelina Piatkowski şi Magda Mircea).

Se pare că cei vechi denumeau prin *Phoibos* «tot ce este pur şi sfânt, după cum tesalienii din zilelele noastre – pe câte ştiu eu – spun despre preoţii lor, atunci când aceştia petrec zilele izolându-se în afara locuinţei lor, că ,,phoibonizează"» (ibidem, p. 91). Transcriem şi acest citat semnificativ în ceea ce priveşte relaţia *apollinism – orfism – pitagorism*: ,,Principalele coordonate ale apollinismului sunt *puritatea şi credinţa*. Cu timpul, apollinismul s-a contopit cu orfismul – căruia i se atribuie origine tracă – şi a fost adoptat de Pitagora ca bază a sistemului său filosofic ce-i poartă numele: pitagorismul" (ibidem, p.91, nota 2). Misoginismul orfic a fost preluat de pitagoreici. Pitagora, aşa cum reiese din discursul său către femeile din Crotona, nu le-a refuzat ,,lumina iniţiatică", dar a impus regula ca ele, întrucât nu puteau să dobândească aceleaşi puteri spirituale ca bărbaţii, să se organizeze în comunităţi distincte de cele ale discipolilor săi şi să trăiască în alte locuri decât aceştia.

Receptarea literară – de factură laică – a coborârii şi întoarcerii lui Orfeu din ,,lumea de jos" a dus, în lungul timpului, la transformarea mitului propriu-zis în *mit literar*. În oglinda *mitului literar*, semnificaţia gestului ,,de neânţeles" al lui Orfeu, când mai avea doar câţiva paşi până la trecerea hotarului, este deformată, din motive ce ţin de obţinerea unor spectaculoase efecte artistice în ,,portativul" *eşecului erotic*. Lepădarea lui Orfeu, în ultimele clipe, de Euridice a fost interpretată drept o greşeală săvârşită dintr-o prea mare iubire – atât de mare încât nu şi-a mai putut înfrâna nerăbdarea de a întoarece capul spre a se convinge că Euridice îl urmează. Încălcând legământul, Orfeu a pierdut-o definitiv pe Euridice, care a murit, astfel, ,,a doua oară".

Puritatea lui Orfeu, justificată de *valoarea spirituală* a curăţiei trupeşti, a facilitat apropierea sa, sub mai multe aspecte, de Iisus, într-o perioadă târzie a orfismului.

În lumea sunetelor, iniţiaţii orfici şi, apoi, cei orfico-pitagoreici au văzut ultima revelaţie a Fiinţei, rostirea puterii cosmice primordiale. Oare cântarea lui Orfeu, o cântare a cărei frumuseţe oglindeşte armonia cosmică, exprimată muzical de cântecul sferelor, este născută din *pasiune*, din jalea pricinuită de cele două pierderi ale iubitei sale? Accesul lui Orfeu la esenţa muzicală a lumii presupune o stare eliberată de orice *pasiune lumească* şi efemeră, care întinează şi compromite participarea la Adevăr, la Fiinţă: ,,poate ajunge până la etern prin muzică acela care posedă vulcanica putere a cântăreţului trac, dar pasiunea trebuie depăşită pentru a intra în armonia cosmică, în lumea adevărului" (Anton Dumitriu, *op. cit.*, p. 6001, cap. ,,Orfeu sau puterile incantaţiei").

studii

Dan Ciachir

O PUNTE PUTREDĂ (Scene din anii 1945-1947)

Bucureştiul postbelic

Bucureştiul postbelic era capitala României Mari, chiar dacă România Mare încetase să mai existe în toamna anului 1940. În perioada interbelică, Bucureştiul era considerat cel mai important oraş din sud-estul Europei; metropola Balcanilor. Avea o populaţie de două ori şi jumătate mai mare decât înainte de Primul Război Mondial, când i se spunea „micul Paris al Balcanilor" pentru a-l deosebi de Beirut, zis şi „Parisul Siriei". În decurs de două decenii, Bucureştiul cunoscuse o modernizare şi o dezvoltare impetuoase, cu precădere în timpul domniei Regelui Carol al II-lea, când avusese şi trei primari consecutivi remarcabili: Dem. Dobrescu, Alexandru Donescu, general Victor Dombrovski, care, înlăturat de generalul Antonescu în 1940, va reocupa aceeaşi funcţie între anii 1944-1948.

I se datorează lui Dombrovski, înainte de toate, curăţirea Pieţei Palatului, la sfârşitul anilor 1930, de numeroase maghernițe, imobile, prăvălii, hoteluri, locuinţe particulare şi configurarea ei într-o formă rămasă intactă până astăzi: Ateneul, Fundaţia Carol I şi Ministerul de Interne (fostul Comitet Central) completându-se armonios cu Palatul Regal. Tot atunci, într-un Bucureşti cu artere rutiere bine conturate, cu *căi* şi *şosele*, au fost construite edificii impunătoare: puţini ştiu azi că pentru ridicarea Şcolii Superioare de Război (Academia Militară) din Cotroceni a fost dislocată o jumătate din Dealul Ţăcăliei. În 1937 se pusese piatra de temelie a trei clădiri importante: Palatul CFR, Ministerul Afacerilor Străine (actualul Palat Victoria), Ministerul Industriei, cărora li se adăuga noua clădire a Bibliotecii Academiei Române. Genul acesta de arhitectură modernă şi îndrăzneaţă, cu exemplare precum Blocul ARO, Palatul Telefoanelor ori Sala Dalles, a urmat unor stiluri (neoclasic şi neoromânesc) cu împliniri remarcabile în ultimele două decenii de domnie ale lui Carol I. Iată ce spune legat de opţiunea pentru stilul neoclasic un specialist străin, Emanuela Costantini: „România reprezenta o excepţie printre celelalte ţări balcanice. Majoritatea noilor state naţionale din fostul spaţiu otoman, lipsite după independenţă de mână de lucru calificată, au recurs la artiştii austro-ungari sau germani. La Sofia şi la Belgrad, mai ales, majoritatea arhitecţilor veneau din Imperiul Austro-Ungar, în vreme ce la Atena au fost chemaţi experţi germani... Preferând Parisul, România se deosebea încă o dată de ţările vecine..."

Într-un aforism, G. Călinescu mărturisea: „Prefer să mănânc măsline pe Acropole decât şuncă într-o ţară fără statui". Bucureştiul interbelic a avut asemenea podoabe, şapte dintre ele purtând semnătura marelui sculptor dalmat Ivan Mestrovici; una singură – aceea reprezentându-l pe Ion I.C. Brătianu – scăpând de distrugerile barbariei comuniste, mutilată, dar pasibilă de restaurare. Statuia ecvestră a Regelui Carol I, aparţinând tot lui Mestrovici, amplasată în Piaţa Palatului, a fost distrusă, pe locul ei înălţându-se astăzi o copie realizată de sculptorul Florin Codre.

Pe 10 mai 1940, în Piaţa Victoriei, în prezenţa Regelui Carol al II-lea, a Marelui Voievod Mihai de Alba Iulia, a lui Ivan Mestrovici şi a unui public numeros, a fost dezvelită statuia ecvestră a Regelui Ferdinand I Întregitorul: aşezată pe un soclu de 8,5 metri, era turnată în bronz şi cântărea (fără soclu) 25 de tone. Statuia Regelui Unificator era înconjurată de cele patru *Victorii*, simbolizând provinciile României Mari. Ansamblul monumental a dăinuit până la jumătatea anului 1948. Tot în 1948 au fost distruse monumentele statuare aflate pe axa nord-sud a Bucureştiului, reprezentându-i pe Lascăr Catargiu (în Piaţa Romană), pe Take Ionescu (aproximativ lângă blocul „Casata") de pe bulevardul ce-i purta numele, pe Ion C. Brătianu, în Piaţa Universităţii, unde monumentul, refăcut, a fost reamplasat în anul 2019. Tot în 1948 a fost distrusă şi statuia primarului Pache Protopopescu, unul dintre modernizatorii Capitalei.

Între clădirile emblematice ale Bucureştiului interbelic şi postbelic se prenumără hotelul „Athénée Palace", cuprins în titlurile a trei sau patru romane occidentale. Rosa Waldek, scriitoare şi sociolog american, i-a trecut pragul în 1940, evocându-l ulterior: „Athénée Palace ocupa toată lăţimea pieţei Ateneului, încântătoarea piaţă a Bucureştiului deschisă către cea mai celebră arteră din tot răsăritul european, Calea Victoriei". Pe aceeaşi pagină, tot ea califică „Athénée Palace"-ul drept „cea mai vestită clădire hotelieră din Balcani". Chiar şi în timpul războiului, arată boierul ruso-român Gheorghe Jurgea-Negrileşti, memorialist strălucit, graţie contrabandei, la „Athénée Palace" iniţiaţii puteau găsi caviar, coniac şi şampanie franţuzească în butelii normale sau duble, zise *magnum*.

Un spectacol specific Bucureştiului era caruselul tramvaielor alb-roşii, fabricate în mare parte la Lemaître, a cărui panoramă putea fi privită în toată spledoarea de pe Dealul Patriarhiei, neobturat pe atunci de vreo clădire. De acolo puteau fi văzute tramvaiele a 20-25 de linii împânzind centrul Bucureştiului. Era mijlocul principal de transport al Capitalei – primul tramvai electric apăruse în anul 1894 – la care se adăugau linii de autobuz deservite de vehicule americane şi, desigur, taxiurile numite „maşini de piaţă", americane şi ele, mărci de calitate, într-o vreme în care premierul şi Patriarhul ţării circulau în Cadillac.

O trăsătură definitorie a bucureşteanului interbelic, dar şi a celui postbelic, pe care am apucat-o şi eu în anii 1950, copil fiind, şi chiar un deceniu mai târziu, era *politeţea*, considerată de Baltasar Gracián „partea cea mai frumoasă a culturii".

Existaseră în aceeaşi perioadă interbelică înfăptuiri de amploare edilitară, precum aceasta, redată lapidar de o placă memorială: „Sub domnia Regelui nostru Carol II (...), în anii 1932-1937, s-au făcut asanarea mlaştinilor Colentinei, înfăptuindu-se lacurile Băneasa, Herăstrău, Floreasca, prin mari lucrări la Buftea, precum şi derivarea de ape din râul Ialomiţa la Bucureşti, ca să însănătoşească capitala ţării şi să o înfrumuseţeze. Această lucrare a fost făcută de Uzinele Comunale din Bucureşti, director general fiind inginer Nicolae Caranfil".

Annie Bentoiu enumeră ştrandurile existente în anul 1946 în zona lacurilor create în deceniul anterior: „AMA însemna Asociaţia Magistraţilor şi Avocaţilor, iar baza sportivă de pe Lacul Herăstrău era rezervată acestora şi familiilor lor... Pe malul opus *Pescăruş*-ului erau doar trei-patru construcţii, înconjurate de spaţii foarte largi. // La AMA, în jurul clădirii joase cu largă verandă de lemn în care se aflau administraţia, duşurile şi cabinele, erau nişte mese de ping-pong, şezlonguri şi mese cu umbrele de soare, un mic debarcader cu trambulină, un spaţiu de înot şi mai ales o magazie şi spaţii de lansare pentru diferite ambarcaţiuni, cum existau şi la ştrandul vecin al Yacht-Clubului... // Dincolo de stăvilar, pe malul Lacului Floreasca, se înşirau până departe alte ştranduri: cel al Societăţii de Telefoane, al Uzinelor Reşiţa şi altele. În direcţia opusă, pe Lacul Băneasa, se afla un ştrand particular, *Dor de ducă*, unul al CFR-ului şi altul al Societăţii de Electricitate, ca să nu mai vorbim de marele spaţiu numit Country-Club, rezervat Corpului Diplomatic."

Pe malul Herăstrăului apăruse luxosul restaurant „Pescăruş", proiectat în 1938 de arhitectul Horia Creangă, iar în Pădurea Băneasa, localul denumit succesiv „Casa albă" şi „Parcul Privighetorilor", proiectat tot de un mare arhitect, Octav Doicescu, autor şi al elegantului local din Grădina Botanică. Alte stabilimente de mâna întâi, precum „Cina", „Paris d'été", „Paris d'hiver", „Wilson", fief al membrilor Misiunilor Aliate de control engleză şi americană şi al oaspeţilor acestora, asigurau o continuitate organică între epoca interbelică şi cea postbelică.

O trăsătură definitorie a bucureşteanului interbelic, dar şi a celui postbelic, pe care am apucat-o şi eu în anii 1950, copil fiind, şi chiar un deceniu mai târziu, era *politeţea*, considerată de Baltasar Gracián „partea cea mai frumoasă a culturii".

Dacă în anii 1930 Alexandru Donescu era unul dintre primarii competenţi ai Bucureştiului, în aceeaşi perioadă, fratele său, Vladimir Donescu, conducea săptămânalul „Vremea", o mare revistă de cultură, unde colaborau scriitori, intelectuali şi chiar oameni de ştiinţă – Octav Onicescu fiind exemplul cel mai relevant – din toate generaţiile, preponderentă fiind prezenţa tinerilor Emil Cioran, Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Petru Manoliu, Dan Botta... În 1936 a apărut în „Vremea", într-un număr dublu, un vast plan de sistematizare a Bucureştiului... Există o continuitate indenegabilă atât de natură cultural-spirituală, cât şi urbanistică între perioada interbelică şi primii ani de după război, când arhitectul Octav Onicescu înalţă câteva edificii din Bucureşti, iar G.M. Cantacuzino termină o clădire pe strada Vasile Lascăr, nr. 5-7, în 1948, an în care va fi şi arestat. Octav Doicescu, care a configurat Parcul Herăstrău şi cartierul de vile Parcul Jianu, încheia de construit în 1946 „Blocul roşu" din Calea Victoriei nr. 218 şi tot atunci blocul de pe Calea Victoriei, colţ cu Calea Griviţei. Octav Doicescu avea pregătit planul de modernizare a Aeroportului Băneasa, în 1947, şi pe cel de extindere a bazelor sportive de pe malurile Lacului Herăstrău. Nu e nevoie să spun de ce nu s-au mai înfăptuit.

Însă cel mai frapant exemplu de continuitate între cele două epoci mi se pare faptul că Petru Comarnescu, „impresarul" generaţiei interbelice, sau al Generaţiei '27, cum i s-a mai spus, face să apară în decembrie 1947 strălucitul roman *Blocada* al lui Pavel Chihaia, pe care îl şi prefaţează. Ajuns aici, o să reproduc o splendidă şi lapidară definiţie aparţinând profesorului Mihai Zamfir: „perioada interbelică rămâne până azi vârsta de aur a literaturii române, chiar când e comparată cu perioada marilor clasici, cu perioada Junimii, cu perioada de sfârşit a secolului al XIX-lea. Cantitatea de mari talente şi de variate preocupări care s-au manifestat în perioada interbelică nu-şi găseşte egal în alte perioade ale literaturii române."

Din poezia lumii

Gheorghi ȘENGHELI (1894 – 1956)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Poet, teoretician al limbajului poetic, traducător. S-a născut în localitatea Temriuk din regiunea Kuban, curând însă familia sa avea să se stabilească în orașul Kerci, unde, în 1914, face cunoștință cu Igor Severianin, Vladimir Maiakovski și David Burliuk, aflați într-un turneu de lecturi publice, la una din care Gheorghi Șengheli își ține prima comunicare teoretică „Despre simbolism și futurism”. În același an debutează cu cartea de versuri „Trandafiri din cimitir”, urmată de „Oglinzi sumbre” și „Lebedele apusului” (ambele 1915). În 1916-1917 publică trei ediții ale volumului „Gong”, dovadă că era un poet apreciat, precum și cartea „Aprilie peste observatorul astronomic”. După 1918 se detașează de stilistica egofuturistă, urmând canoanele clasicismului „parnasian”. A mai editat „Poeme evreiești” și „Scoica”. După 1939 versurile sale nu mai sunt acceptate pentru publicare și Gh. Șengheli se dedică traducerilor (Horațiu, Byron, Heine, Hugo, Heredia, Baudelaire, Verhaeren ș.a. – „rusificând” peste 160 de mii de versuri!). A avut și unele angajamente de cinovnic.

Lebedele apusului

În liftul cam zdruncinat
cu oglinzi lucios șlefuite
noi, fremătând de presimțiri,
urcam la etajul doisprezece.
Printre paliere scânteia cerul
leit o ceașcă de porțelan
cu lebede pictate pe rotunjimea ei,
țesând un miraj strălucitor.
Lebedele se desprindeau de soare,
păsări scânteind în aur roz,
plutind lin în negura ușoară
a depărtării tandru amurgită,
cântând un recviem tărăgănat abia deslușit
zilei ce murea împurpurată,
cuprinsul cerului învăluindu-l
într-un voal pâlpâitor.
Reflectându-se în spațiile oglinzilor,
depărtările se geometrizau în mii de muchii,
pe noi învăluindu-ne
brocardul revărsător al infinitului
și ne avântam spre înalt, încercați de presimțiri,
din flăcări ștemuite de asfințit,
precum în depărtările de ametist
două raze scânteietoare.

(1915)

Hașiș

Nenumărate bile minuscule intersectându-se a curcubeu,
Umflându-se cât ceașca de cristal pentru baloane de săpun,
Potopiră lumea, împrăștiind mărunte lanterne sinilii,
Prelinse-n șuvițele străveziilor flăcări vibrând a infim taifun.
Eu – fărâmiță, în centru, acolo, însumi din ițe vibrând țesut
Ascult cum, limpede-roz, zurgălăi de sticlă dau clinchet.
Melodia, ațâțătoare dincolo de înmiita înrămare a ferestrelor,
Ale sunetelor spirale-argintii le aranjează-a unduios balet.
Infinită-i îngrămădirea, plesnetul și dispariția balonașelor,
Ca iar să se înghesuie, oglindind melodiosul luminii afluent.
Totul fu pătruns de ițe, valsează sinilii lanterne minuscule.
Și toate astea nu-s decât eu însumi... Pe când eu sunt absent.

(1916)

* * *

Îți amintești ziua: mercurul înghețase; soarele îngreuiat
Abia de se ivea pe bolta de carmin,
Suna zăpada
Și gheața se desfăcea în mii de stele,
Iar un șoim ce anticipase glonțul
Căzu brusc fulgerător din cer. Tu ai scos pumnalul,
Degetul trecându-ți-l peste-ascuțiș
Exclamând: pe oțelul vânăt
Se împurpurează pielea calcinată
De arsura gheții.
Să nu mai vorbești
De gerul sufletului meu. Să nu...

(1919)

Despre brici

A briciului oțel gingaș
Sună pe cureaua înstrunată.
Un săpunel cu aromă de migdal.
Albastră
În albastru
Apa.
Aerul,
Fierbinte și spumos,
Învăluie pomeții supți.
Totul e ca de obicei.
Dar oare
Lama de ce-ar sta-n nehotărâre
Lângă Mărul lui Adam,
Lângă gâtlej?

* * *

Cu capul sub plapumă.
În răcorosul cearșaf
Se adună repede căldura.
De sub pernă scot
Lanterna – cu lumină-pulbere
Strălucira porii țesăturii.
Aici te simți perfect, nu ți-e frică:
O savană albă răzlețește
Deplina beznă de privirea mea.
Ah, ce rău îmi pare că
N-o să-mi fie dat atunci
Să gândesc aievea că
Toate stafiile pământene
Pentru mine-s ca și dispărute.

(1920)

* * *

Se avântaseră-n seara înstelată,
Spre stane țepene și cernelii,
Cu argint fumuriu
Încingând bordurile
Și trasând conturul
Țărmului înspumat.
În stânga strălucea
Venus, planeta pisicilor,
În dreapta
Răsărea din valuri
Orion, împrospătat
De răcoarea lui decembrie.
Cineva, privind la ceruri
Sau ascultând vântul,
Sau simțind în palme
Stropii iuți de apă
Va spune:
Al câtelea veac
Plutește aiurea,
Ce corabie
Ne poartă-n necuprinderi,
Argo sau
Vreo arcă răpitoare,
Sau a Hiramului navă pașnică,
Sau caravela
Bătrânului Columb?...
Ce dulce fericire e
Șoapta să ți-o auzim, Vecie!

(1920)

Aer lichid

Ca cerneala albastră
ca cerul lichid
ca un nemaiauzit
mercur azuriu
într-o eprubetă îngustă
plescăie aerul lichefiat
ca un Chartres francez siniliu
al mănăstirilor de dincolo de nori.
De-ar fi să înghiți
lichiorul unui atare lazurit
(tăria – o sută șaptezeci de grade
sub zero)
gâtlejul ți-l va fortifica
o argintie pojghiță de gheață
fărâmicioasă
însă va amuți pe veci
răgușeala Cornului lui Roland.
Aici vei și simți
sufletul adâncimilor interastrale
aici vei simți
interstelara noapte albastră –
parcă nu chiar acolo
doreai să ajungi în nopți pământene
legănat de barcă
peste abisurile mării?

(1933)

Ca cerneala albastră
ca cerul lichid
ca un nemaiauzit
mercur azuriu
într-o eprubetă îngustă
plescăie aerul lichefiat

Molohul

Noapte, paragină, ploaie de toamnă,
Peste purpurul caselor
O moară cu aburi
Înalță alte cinci etaje;
Cu o lampă galbenă, în colț
Luminează un gemuleț;
Mă apropii. Îmi lipesc
Fruntea de gratii. Privesc.
Înăuntrul clarobscurei luminări gălbui
Dănțuiesc curele late,
Colo – măscăricii, iată,
Își șterg palmele, alene;
În absurditate adâncă
Mânecile se înalță –
Viscere fantastice
Se umflă, ghiorăiesc.
Și se arată-n bluză albă
Chip de cretă, neauzit,
Peste poate încovoiat –
Omul care duce sacul...
În gimnaziu, eu văzut-am
Multe proclamații, dar
Uite-acum îmi este dat
Să înțeleg – cu trupul! – un
Prea flămând cuvânt: Moloh!

(1935)

Ataraxie

Au năvălit furtuni văratice,
S-au dezlănțuit ploi torențiale
Și omuleții de bulbuci
Dănțuiesc nostim pe asfalt.
Dar în odaia posacă
Stătea un om adevărat
Care nimica nu făcea
Și, zic eu, chiar ar fi cazul
Să ne amintim de-așa ceva.

(1937)

traduceri

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Dialogul ca formă de iubire

Episcopul american Robert Barron ţine în 2017 două conferinţe la sediile Facebook şi Google din California, propunându-şi o prezentare a credinţei pentru oameni inteligenţi. Se adresează, spune el, mai ales scepticilor şi celor care-L caută pe Dumnezeu, dar, bineînţeles, nu sunt excluşi nici credincioşii şi cu atât mai puţin consideraţi neinteligenţi. Dimpotrivă, consideră autorul cărţii ce reuneşte sub titlul *Când te pui cu religia* (trad. de Tatiana Niculescu, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu Lăpuş, 2021) cele două conferinţe, unul dintre efectele principale ale religiei fiind eliberarea minţii, deschiderea ei spre infinit. De ce anume trebuie eliberată inteligenţa şi cum se realizează aceasta va fi vorba în partea a doua a cărţii, prima fiind axată pe aflarea unui răspuns la întrebarea: cum se susţine o polemică pe teme religioase?

Se ştie câte pasiuni, dacă nu chiar patimi, ies la iveală când se abordează teme de credinţă religioasă şi cât de rar se realizează un dialog, nu monologuri paralele, între participanţi. Experienţele de pe Internet l-au determinat pe episcopul romano-catolic să se întrebe asupra condiţiilor de posibilitate ale unui dialog real prin care ambii parteneri sau ambele tabere ar avea de câştigat. Acestea sunt, consideră el, în număr de cinci, fiind opusul unui număr echivalent de prejudecăţi inoculate de educaţia contemporană. Demontarea acestora nu este deloc uşoară, ele ţinând nu atât de mentalul colectiv, căci n-au profunzime, cât de opinia publică. Prima, temeiul celorlalte, se referă la presupusa opoziţie inductibilă dintre credinţă şi raţiune, cu alungarea credinţei în întunericul iraţionalului, ce poate şi chiar trebuie eliminat.

În sprijinul ei vine scientismul, reducerea cunoaşterii la forma sa ştiinţifică, cu excluderea oricărei alteia. De aici rezultă că adevărul nu poate fi găsit decât prin metodele ştiinţelor, iar pretenţiile de adevăr ale religiei nu au nici o bază reală, obiectivă şi în consecinţă ele trebuie să rămână în cadrul privat, subiectiv. În plus, postmodernismul elimină şi ideea de adevăr obiectiv, el fiind doar o funcţie a voinţei subiective, fiecare având dreptul să considere adevărat ceea ce doreşte. Evident că într-un climat relativist-subiectivist de felul acesta dispar atât o lume de valori comune, cât şi necesitatea de a asculta punctul de vedere al celuilalt, dialogul devenind imposibil. Sfidând încă o dată prejudecăţile referitoare la "întunecatul Ev Mediu", Robert Barron îl propune pe Sfântul Thoma de Aquino, marele filosof şi teolog din secolul al XIII-lea, ca model de dezbatere a chestiunilor religioase. Printr-un scurt exemplu referitor la structura formală a principalei sale opera *Summa Theologiae* ni se arată cum Thoma şi învăţământul medieval creau "spaţiul securizant" al căutării adevărului prin acceptarea diversităţii opiniilor şi stimularea unor întrebări cât se poate de îndrăzneţe.

Într-un număr restrâns de pagini, evitând ariditatea jargonului filosofic sau teologic şi dovedind o bună cunoaştere a mentalităţilor şi problemelor lumii contemporane, autorul reuşeşte să ne ofere o perspectivă adecvată asupra raporturilor dintre credinţă şi raţiune, libertate şi toleranţă, realizările ştiinţei şi tehnologiei şi problema adevărului sau între respectul convingerilor celuilalt şi consecvenţa cu propria credinţă. El încearcă să-i convingă pe tinerii informaticieni de la cele două mari companii americane şi de asemenea pe noii cititorii că răul pe care-l face noul ateism (lipsit, după unii autori, de anvergura celui vechi) este de a bloca tendinţa naturală a minţii umane spre cercetarea celor de dincolo de orizontul lumii de aici. Argumentele în favoarea existenţei lui Dumnezeu, ca şi voinţa de fericire exprimă mai presus de orice critică ce li se poate aduce nevoia omului de a-şi afla liniştea numai prin găsirea adevărului sau binelui absolut asociată cu nemulţumirea faţă de orice soluţie surogat sau parţială, precum şi necesitatea transcenderii lumii acesteia, contingente şi pieritoare. Materialismul, relativismul şi imperativul afirmării de sine, cele trei consecinţe ale negării lui Dumnezeu mai mult sau mai puţin făţişe, caracterizează ceea ce se cheamă (termenul aparţine unui filosof, Charles Taylor) "sinele-tampon", opac pentru orice lumină venită din transcendenţă şi uneori chiar şi de la lumea din afară. Condiţia esenţială, la care se pot reduce celelalte cinci, pentru realizarea unui dialog religios real este chiar fisurarea acestui sine-tampon al dorinţelor posesive, plăcerilor şi setei de putere. Cartea se încheie cu o demonstraţie ce pune în joc atât silogismul, cât şi analogia, a faptului că dorul inimii noastre fiind infinit nu poate fi potolit decât de ceva infinit, deci de Dumnezeu*. Şi cum Dumnezeu este iubire, adică golire de sine pentru a-l face pe celălalt să fie, aceasta ni se cere şi nouă. Ne întâlnim iarăşi cu unul dintre multele paradoxuri ale creştinismului: împlinirea de sine trece prin renunţarea de sine. Dialogul real la care invită şi incită episcopul Robert Barron este o formă de iubire.

* "Ne-ai făcut pentru Tine şi inimile noastre nu au odihnă până nu şi-o găsesc în Tine", citează Barron din *Confesiunile* Sfântului Augustin. "Restul, comentează el parafrazând un filosof al secolului XX, în viaţa psihologică şi spirituală este doar o notă de subsol la această propoziţie".

Antistene în pandemie

"Sunt sceptic dintotdeauna, dar abia acum mi-am dat seama că sunt un sceptic care vrea sa fie dezminţit în scepticismul lui", notează Dumitru Augustin Doman pe 2 ianuarie 2020, la Balcic, unde se afla în vacanţa de Revelion. Afirmaţia aforistică este reluată pe 28 decembrie, la finele primului an pandemic, probabil şi pentru a accentua că, în ciuda morţii şi ravagiilor sociale provocate de Covid-19, nu s-a schimbat nimic în ceea ce-l priveşte: speră în continuare ca realitatea să-i contrazică îndoielile. Voi încerca să arăt în ce fel această speranţă este, în ciuda pesimismului afişat, definitorie pentru autor.

Anul 2020, an bisect, i-a prilejuit *366 de însemnări din anul pandemiei*, carte apărută anul următor la editura clujeană *Grinta*. Tonul, specific de altfel şi celorlalte cărţi ale autorului, nu putea fi decât amar, debusolat, de om păţit. Numeroasele anomalii, ciudăţenii, paradoxuri, incongruenţe, inconsecvenţe de care e plină viaţa în România, în special cea politică, devin şi mai pregnante după declanşarea pandemiei, iar ochiul exersat printr-o lungă practică gazetărească le înregistrează scrupulous şi necruţător. Şi totuşi, precum la Cioran, ale cărui reflecţii din *Caiete* intersectează adesea pe cele proprii, completându-le şi adeverindu-le, efectul scrisului lui Dumitru Augustin Doman nu este întunecat, depresiv, ci tonic, chiar senin în ciuda mesajului aparent sumbru. Una dintre temele sale predilecte – reiese şi din titlurile câtorva cărţi – este moartea, numai că ea nu este privită angoasant sau morbid, ci de cele mai multe ori cu umor, mai mult sau mai puţin negru. "Ţi-e teamă de moarte? Asta e, de ce ţi-e teamă nu scapi. Ai să mori. Nu ţi-e teamă de moarte? Foarte bine. Tot ai să mori.", ne "linişteşte" el prin noiembrie 2020, când bilanţurile zilnice ale morţilor de Covid creşteau îngrijorător. Resemnare? Desigur, însă una care vine din substratul arhaic, ţărănesc al Olteniei natale. Există în modul de raportare la moarte al lui Doman un fel de împăcare, prin acceptarea sorţii, care-i anihilează caracterul tragic. Scriind despre moarte, punând în cuvinte teama firească pe care le-o provoacă tuturor gândul la ea, autorul o face pentru a o îndepărta din cercul vieţii, reflecţiile asupra ei funcţionând ca nişte ritualuri de exorcizare.

Pe la începutul anilor '90 ai secolului trecut, el publica în revista "Calende", grupaje de aforisme sub titlul *Însemnările lui Antistene*. Precum se ştie, Antistene a fost întemeietorul şcolii cinice din Antichitate care profesa dispreţul ostentativ faţă de artificialul ce ne îndepărtează de natură, propunând, precum celebrul Diogene, un mod de viaţă în conformitate cu aceasta. Prin accentele mizantropice, în general amuzante, sarcasmele, dar şi minunarea în faţa frumuseţilor naturale de acasă, la Curtea de Argeş, sau întâlnite în destul de desele sale călătorii, Dumitru Augustin Doman se revendică, în opinia mea, mai degrabă de la cinicii antici, decât de la sceptici. El a atins, aşa cum ne-o arată această ultimă carte, o înţelepciune a împăcării cu sine, nemulţumirile fiindu-i provocate de tot ceea ce distorsionează mersul firesc al lucrurilor, precum Covid-ul ce a perturbat atât viaţa, cât şi moartea la începutul secolului XXI. Pentru Doman, paradisul nu se află undeva într-un trecut mitizat şi inaccesibil, ca Răşinarii lui Cioran, ci aproape, putând fi oricând regăsit, chiar dacă oamenii nu vor rata nici un prilej să-l maculeze oriunde l-ar afla.

cronici

Adrian Alui Gheorghe

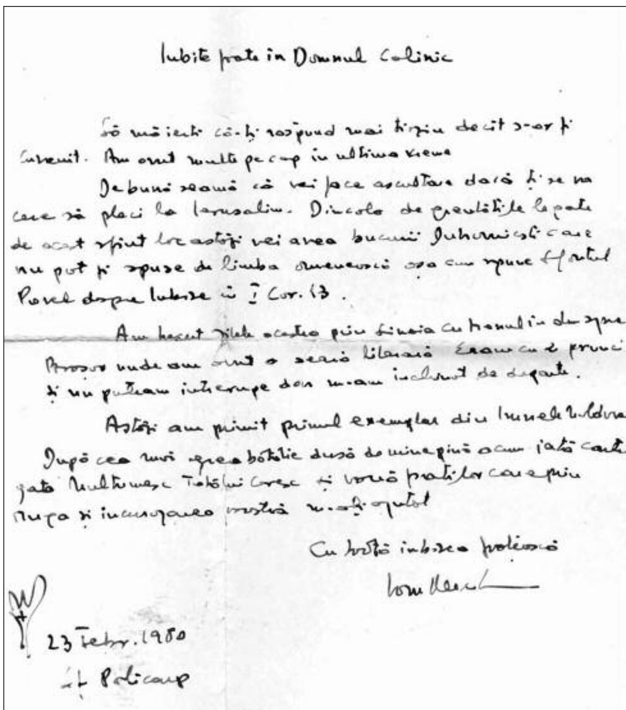

„Frate Calinic ...”

„Ioan Alexandru către Calinic Argeșeanul. Viața din cărți, din scrisori și din dosare”

O întâlnire mirabilă: poetul și monahul

Ioan Alexandru a fost un scriitor atipic pentru perioada comunistă. În plin proces de ideologizare marxistă, când Dumnezeu era izgonit din societate, când valorile sacre erau înlocuite cu valori proletare, Ioan Alexandru scria poezii religioase în cel mai limpede sens, cu o simbolistică explicită, demonstrând că literatura română are un fundament creștin, greu de exceptat. Cu câțiva ani mai devreme, dacă ar fi scris ce a scris, probabil că ar fi înfundat pușcăria, ca ”deviaționist”, ca mistic și ca manipulator al maselor prin mijloace ”obscurantiste”. Așa însă, apărând în literatura română deodată cu valul de înnoiri sociale și culturale, cu o destalinizare a lumii noastre, reluând parcă, prin tonus, zborul liric frânt al lui Nicolae Labiș, Ioan Alexandru a surprins pe toată lumea încă de la debut. Volumul ”Cum să vă spun”,

Iubite frate în Domnul Calinic

Să mă ierți că-ți răspund mai târziu decât s-ar fi cuvenit. Am avut multe pe cap în ultima vreme.

De bună seamă că vei face ascultare dacă ți se va cere să pleci la Ierusalim. Dincolo de greutățile legate de acest sfânt loc astăzi vei avea bucurii duhovnicești care nu pot fi spuse în limba omenească așa cum spune Apostolul Pavel despre iubire în I Cor. 13.

Am trecut zilele acestea prin Sinaia cu trenul în drum spre Brașov unde am avut o seară literară. Eram cu 2 prunci și nu puteam întrerupe dar m-am închinat de departe.

Astăzi am primit primul exemplar din Imnele Moldovei. După cea mai grea bătălie dusă de mine până acum iată cartea gata. Mulțumesc Tatălui Ceresc și vouă fraților care prin rugăciunea și încurajarea voastră m-ați ajutat.

Cu toată iubirea frățească

Ioan Alexandru

23 Febr. 1980

Sf. Policarp

apărut în anul 1964, pare să fie o sumă de teme ale epocii, dar care nu mai purtau amprenta ideologizării cu orice preț, aceasta, dacă exista, era implicită și nu explicită. Iată o parte dintr-un poem ilustrativ, ”Sfârșitul războiului”, labișian în ton, care reia o mulțime de teme și motive ale poeziei momentului, cu o linie epică dramatică, care impresionează prin forța imaginii și a cuvântului: ”*Când venii pe lume războiul era pe sfârșite./ Se-mpușcau ultimele ordine. În câmp/ Se spânzurau ultimele tunuri de propria lor umbră,/ În casa noastră se-mpărțeau darurile./ Mai întâi ție, Ioane, zise războiul, din colțul mesei, tatii –/ Pentru că m-ai slujit cu credință./ Îți înmânez acest picior de lemn./ Și să-l porți sănătos întru pomenirea mea./ E zdravăn, din trunchiul unui stejar bătrân;/ Când vei muri și tu o să te legene pădurile/ În vârfurile privirilor ca pe unul din confrații lor./ Mâna dreaptă, pentru că și-așa nu știa carte,/ Ți-am smuls-o din cot și am dăruit-o pământului/ S-o învețe a scrie./ Ție, Maria, zise războiul mamei –/ Pentru că mi-ai adăpat caii în lacrimile tale/ Și-ai rămas cu doi feciori pe câmpul de luptă/ Să-mi lustruiască cizmele, și-ai crescut/ Două fecioare cu care mi-am petrecut nopțile,/ Uite că-ți dărui acest mănunchi frumos de păr alb/ Să-ți împodobească tâmplele./ Și-acest mănunchi mai mare de nesomn,/ Precum și-această casă goală, fără-acoperișe ....*” Poemul scris la douăzeci de ani, aproape de vârsta la care Nicolae Labiș scria ”Moartea căprioarei”, surprinde prin maturitatea ”subiectului” și prin developarea dramelor din istoria recentă, care nu își vindecase toate rănile.

Portretul pe care i-l face după moarte Zoe Dumitrescu-Bușulenga, profesoara sa și ”conducătorul lucrării de doctorat”, este peremptoriu: ”Pe Ioan Alexandru, acest tânăr cu chip bălai, curat și sfielnic, eu îl voi socoti totdeauna la vârsta poetului tânăr, pentru că, în mod simbolic, n-am să-l pot niciodată despărți de ceilalți trei – Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ana Blandiana – alături de care, în anii 60, a reîntinerit, uimitor, salutar, substanța însăși a poeziei românești”. Volumul ”Cum să vă spun”, din anul 1964, îi dă ”o gravitate timpurie”, în ”Viața deocamdată” (1965) și ”Infernul discutabil” (1966) fantezia creatoare și imaginarul poetului par ”a se sprijini pe elementele prevalente ale pământului și luminii”. Cu ”Vămile pustiei” (1969) ”viața și moartea intră, îngemănate, în simbolul fundamental al călătoriei”, pe când ”Imnele bucuriei” (1973), scrierile cel mai pregnant creștine de până în acel moment, înseamnă ”pragul spre înalt al tânărului poet”. Creația lui Ioan Alexandru, mai spune Zoe Dumitrescu-Bușulenga, este ”un imn nestăvilit”, pentru că ”dincolo de orice hedonism steril, de orice intenție ludică, poezia slujește cunoașterii, exaltă valorile unei spiritualități întrupate în conceptul poetic al patriei, exprimă mutațiile ființei înțelegătoare în mersul ei suitor, afirmând o solidaritate în spirit și o acțiune pozitivă în planul realului, ținând mereu treze idealurile de atins, în neîncetata devenire a unei comunități naționale”. E greu de imaginat o portretizare mai apropiată de adevăratul chip al lui Ioan Alexandru.

Determinantă pentru conectarea la valorile creștine, în evoluția poeziei lui Ioan Alexandru, este întâlnirea pe care o are, în anul debutului său în volum, în 1964, cu tânărul ”preot celib” Constantin Argatu, devenit mai apoi monahul Calinic, iar mai târziu ierarh al Bisericii Ortodoxe Române și scriitor, membru al breslei scriitoricești naționale. Momentele dar și amănuntele acestei întâlniri mirabile se regăsesc în corespondența dintre cei doi, în memorii, în amintiri, dar și în documente din arhivele fostei Securități.

Dar relația dintre poet și monah nu rămâne fără urme nici în evoluția celui din urmă. ”Preotul celib” Constantin Argatu, devenit mai apoi monahul și starețul Calinic, urcă pe scara evoluției spirituale dar și culturale cu temeinicie și răbdare. Scrie o mulțime de cărți care evocă figuri din istoria națională (Ștefan cel Mare, Constantin Brâncoveanu, Neagoe Basarab), din cultura națională (Constantin Brâncuși, Nicolae Iorga, Martin Opitz, Emil Cioran ș.a.), din evoluția și statornicia Bisericii Naționale, interpretând mituri esențiale din cultura română (Miorița, Legenda meșterului Manole, Luceafărul). De la debutul său, cu ”Bucuria lecturii”, în 1989, pe raftul de cărți semnate de Calinic Argeșeanul se adună câteva zeci de titluri, într-un evantai amplu de titluri și orizonturi tematice, de interpretări care pun în relație cultura și istoria românilor cu fibra creștină a evoluției lumii noastre. Reținem, în abordarea de față, calitatea de memorialist a lui Calinic Argeșeanul, care își adună ”fărâmele de memorie” într-un amplu parcurs sub un titlu generic: ”Toată vremea își are vreme”. Memoriile lui Calinic Argeșeanul sunt o construcție cronologică din care derivă o perspectivă a devenirii, a maturizării intelectuale și spirituale, un spațiu al contrastelor, al tensiunilor. Sunt în „Toată vremea își are vreme” lucruri care țin de istoria tuturor și altele care țin de memoria afectivă, amănunte din intimitatea profundă, fapte „anecdotice” sau doar impresii care marchează individualitatea. E, în orice mărturisire, „lupta cu Îngerul” și lupta cu istoria. În „povestea” sa, din ”Toată vremea își are vreme”, dar și din multe alte cărți (”Aș vrea să vă spun”, ”Traista cu stele”, ”Frumusețea lumii văzute”, ”Brâncuși și Psalmul creației”, ”Din bucuria inimii”, ”La vama vremii” etc.), Calinic Argeșeanul face proba unui dinamism creativ, neîmpăcat cu cedările, care se regăsește mereu pe sine în miezul unei istorii agonice. Iar regăsirea este, așa ca la Neagoe Basarab, în „învățăturile către fiul său, Teodosie”, o sumă de întrebări și învățăminte, din categoria cine sunt, ce să fac pentru a mă izbăvi, cum pot să îi ajut pe ceilalți să se izbăvească, care e prețul nădejdii și care e răspunsul dragostei lui Dumnezeu. Rememorarea este, întodeauna, sub semnul lui “a *fost odată*” și e, în acest caz, o invocare a unui nume al timpului, în forma consacrată de “trecut”, în care se plămădesc toate celelalte forme pe care le autorizăm prin simpla noastră prezență. Această ocurență a momentelor temporale dovedește caracterul aleatoriu al *timpului vieții*, faptul că suntem situați pe o orbită pe care punctele sunt interschimbabile. E de reținut, în acest context, ceea ce spunea Maurice Blanchot care analizează “spațiul memorial” în care se rostuiește timpul, că „amintirea este libertatea trecutului.”

În această ”libertate a trecutului” se petrec și întâlnirile mirabile/ admirabile, care modifică și sporesc parcursul personalităților în istorie. Întâlnirea dintre ”preotul celib” și poetul neliniștit, căutător de sensuri noi, aflat la debut, pare să fie o asemenea întâlnire.

Monahul despre poet

Calinic Argeșeanul, pe atunci Constantin Argatu, ”preot celib”, s-a întâlnit prima oară cu Ioan Alexandru, tânăr poet aflat la prima sa carte, în anul 1964, la 8 septembrie, la Catedrala Ortodoxă din Cluj. Ioan Alexandru îl însoțea pe George Bălan, muzicologul, într-un periplu transilvan. ”Preotul celib” avea douăzeci de ani, poetul avea douăzeci și trei, vârsta când se întemeiază prieteniile memorabile. George Bălan l-a prezentat pe Ioan Alexandru, după rememorările din ”Toată vremea își are vreme”, drept ”cel mai mare poet al zilelor noastre”, la care a adăugat că ”este mai mare chiar decât Eminescu”. Exagerarea aceasta îl contrariază pe tânărul preot, care era convins că atunci când e vorba de poezie și poeți ”nu trebuie să rostești grade de comparație”. Momentul în care s-au cunoscut era unul determinant pentru evoluția tânărului Constantin Argatu, era vorba de hirotonirea sa ca ”preot celib”, adică preot celibatar, o formulă agreată după război, mai ales în zona Ardealului, cea care ducea lipsă de preoți ortodocși. Parohia pe care o primește, după hirotonire, este la Tioltiur, un sat destul de amărât, din Eparhia Clujului. A doua întâlnire are loc în primăvara anului 1965, chiar la Tioltiur, când musafirii, aceiași, George Bălan și Ioan Alexandru, ”erau *înfometați* de adevăr și doreau să știe multe, mai multe decât știam eu.” Tânărul preot le recomandă, pentru dialoguri suplimentare, pe Justinian Chira, ”iscusitul stareț de la Mănăstirea Rohia Maramureșului”, cu care au rămas prieteni pentru totdeauna. Corespondența dintre Ioan Alexandru și Justinian Chira stă mărturie.

Altă întâlnire, determinantă pentru prietenia dintre cei doi, este cea din capătul anului 1972 și începutul anului 1973. Era momentul în care tânărul preot Constantin Argatu solicită Patriarhului Justinian și primește acceptul de a intra în monahism. Starețul Mănăstirii Căldărușani, Veniamin, îi permite aspirantului la călugărie să aibă drept martor al momentului, un singur invitat, restul fiind ”o slujbă specială care te privește doar pe tine și pe noi, obștea monahală”. Cel invitat și acceptat este, firește, poetul Ioan Alexandru. Prezența poetului nu pare să fie una întâmplătoare, în ordinea ”așezării lucrurilor”. Aflând că numele ales pentru tânărul monah este Victorin, Ioan Alexandru protestează, considerând că nu se potrivește personalității și profilului viitorului monah și impune numele de Calinic. ”Și așa, din Constantin, în ajun de An Nou 1973, am devenit Calinic”, conchide memorialistul Calinic Argeșeanul, mai târziu.

Prietenia lor evoluează, fiecare întânire devine ”o sărbătoare”. Spune Calinic Argeșeanul că Ioan

eseu

Alexandru venea uneori singur, alteori cu soția sa Ulwine sau cu Episcopul Antonie Plămădeală, sentimentul fiind acela că ”eram ca frații”. Când Ioan Alexandru și familia plecau în vacanță, vara, prietenul Calinic se ocupa cu udatul florilor și aerisirea casei din București. La unul dintre aceste momente, în timp ce citea din cărțile poetului, prietenul călugăr descoperă ”un mic petic de hârtie din calc, pe care era scris un text cu o culoare roșie, ștearsă. Era un jurământ făcut de Ioan Alexandru prin care spunea că nu va mai scrie niciun rând, în viața lui, fără să amintească de Dumnezeu. Aceasta era în urma arătării Sfintei Treimi, așa cum s-a întâmplat și altor convertiți...” Mărturisirea este determinantă, de data aceasta, pentru evoluția poeziei lui Ioan Alexandru. Textul era scris cu sânge, după cum i-a mărturisit poetul mai târziu și era semnat cu numele de Ioan. (”Toată vremea își are vreme”)

În memoriile sale, Calinic Argeșeanul mărturisește că atunci când scria *Imnele iubirii, Imnele Țării Românești, Imnele Moldovei, Imnele Putnei, Imnele Transilvaniei și ale Maramureșului,* poetul cerea sfatul omului bisericii, cum ar fi fost mai bine să intituleze poeziile scrise cu aură creștină, ”străluminate de razele Duhului Sfânt.”

Un moment sensibil în viața lui Ioan Alexandru este în anul 1977, când acesta face comentarii favorabile în sprijinul lui Paul Goma, care devenise unul dintre cei mai critici intelectuali ai sistemului. Calinic Argeșeanul spune în ”Toată vremea își are vreme” că poetul ”era speriat”, fusese dat afară din învățământ și era ”muritor de foame”, colegi scriitori îl catalogaseră drept legionar și afirmaseră că făcea ”spionaj pentru străinătate”. Mizând pe credința prietenului, îl roagă că dacă va fi arestat, să aibă grijă de copii: ”Pe Ștefan să-l îndrepți spre Teologie, pe Maria spre Muzică, pe Ioachim spre Litere.” Nu a mai fost cazul ca monahul să se ocupe de familia poetului, pentru că lucrurile nu au mai evoluat, poetul a fost apărat de câțiva confrați mult mai bine situați ideologic.

După Revoluție, poetul și monahul, ajuns între timp ierarh, se întâlnesc în Parlamentul României. Un moment de cumpănă se petrece cu ocazia primei ”mineriade” din anul 1990, când minerii din Valea Jiului, manipulați sau nu, atacă Parlamentul. Atunci, poetul, cu o cruce în mână, îi binecuvântează și îi liniștește, dezamorsând un conflict greu de stăpânit de către forțele de ordine. Și de atunci, conchide Calinic Argeșeanul, martor al evenimentelor, ”crucea pe care o purtase Ioan Alexandru a fost pusă pe perete la tribuna Parlamentului.”

Referiri la poetul Ioan Alexandru se regăsesc și în alte scrieri semnate de Calinic Argeșeanul. În volumul al doilea din cartea de eseuri ”Aș vrea să vă spun”, apărută în anul 2017, este reluată ”o uimire” a poetului Ioan Alexandru la vederea Aurorei Boreale, în contextul accesului la ”al treilea Cer” datorat inspirației divine în conceperea artei: ”Ioan Alexandru mi-a povestit despre Aurora Boreală. Trecea cu avionul spre Japonia, traversând Polul Nord. Ochii lui au văzut minuni ce nu pot fi scrise de mâna omenească. Este cu totul dumnezeiesc! L-am înțeles fără să mă fi dus să văd, la fel cum l-am priceput și pe Sfântul Apostol Pavel care a călătorit până în al treilea Cer! M-am gândit adesea la simțămintele lui Vivaldi care a compus, inspirat de Dumnezeu, muzică pentru cele patru anotimpuri. Cu ce bucurie ascultăm mereu, fără să ne mai săturăm de bucuria muzicii. Totul este într-un dinamism rar întâlnit. Cred că îngerul a pus pe note acele acorduri divine!”

Poetul și monahul în corespondență

După ce a descoperit *calea poeziei mari,* lucru confirmat de critica literară, dar și de cititori, Ioan Alexandru a mers mai departe, căutând să descopere *calea proprie* în poezie. Calea spre marea poezie și-a deschis-o cu primele trei volume: ”Cum să vă spun” (1964), ”Viața deocamdată” (1965) și ”Infernul discutabil” (1966). *Calea proprie* pare să fie cea care deschide seria volumelor de imne, începe cu apariția volumului ”Imnele bucuriei”, în anul 1972, urmate de ”Imnele Țării Românești”, ”Imnele Moldovei”, ”Imnele Putnei”, ”Imnele Transilvaniei și ale Maramureșului”.

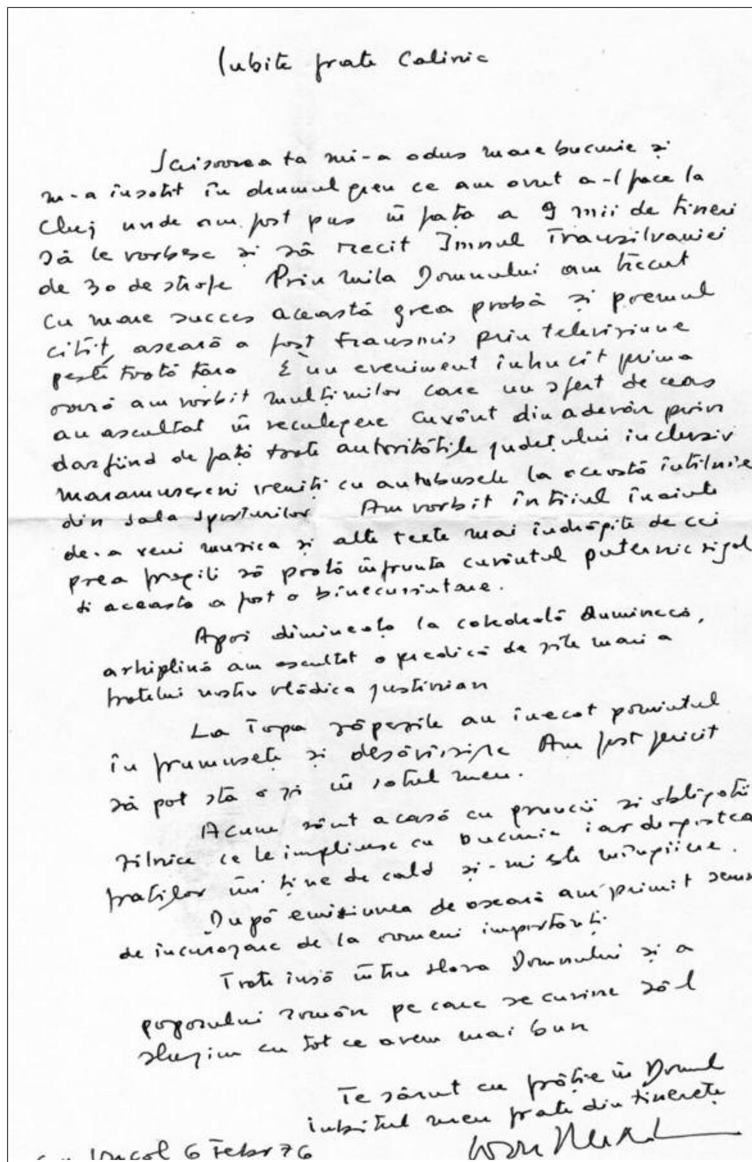
Semnele acestei evoluții în ”regăsirea de sine” se află în corespondența către Calinic Argeșeanul (”fratele Constantin”, ”iubitul meu frate Constantin”, ”fratele Calinic” ș.a.), în care există o mare râvnă de descoperire a căii spre transcendent, spre Dumnezeu. În mai toate scrisorile trimise, dincolo de textul vizibil, există o bucurie a rostirii și a comunicării, pe care o resimte chiar și cititorul de azi. O scrisoare trimisă de la Aachen, Germania, la 24 ianuarie 1970, de exemplu, se încheie cu aceste cuvinte care însuflețesc pagina cu o întreagă simbolistică creștină: ”Iubite Constantine, îți doresc sfințenie, liniște și bucuria plânsului; îți doresc să devii nevăzut, să te cureți și să crești întru răbdare și umilință. Să fii transparent ca îngerul izvorului și curat ca roua crinului. Avem pilda Mirelui celui fără de moarte. Te las cu bine în veghea candelei și a clopotului întru înmulțirea pâinii și a vinului și a untdelemnului. Cu îmbrățișare sfântă, Înlăcrimatul Ioan”.

În altă scrisoare, trimisă în data de 9 august 1970 de la Paris, Ioan Alexandru reiterează forța Bibliei în cultura Occidentului, mărturisită sau nu: ”Toți iau și au luat din Evanghelie: unii recunosc, alții iau (fură) și nu spun de unde vin. De când a venit Hristos pe lume, nu se mai poate trece cu vederea peste această nebunie orbitoare.” Mai mult, omul din Carpați a trebuit să meargă până la Paris ca să descopere lumea din sine, să se descopere pe sine. Omul pustiu, poartă pustiul oriunde s-ar afla pe lume. Omul viu poartă bogăția vieții proprii în orice loc, ca schimnicul care are toată lumea la îndemână atunci când fuge de ea: ”Eu a trebuit să viu aici în Europa să mă străduiesc, ca până la urmă să ajung tot de unde am plecat. În afara lui Hristos lumea e pustie și obscură și o nimica toată.”

Dificultățile traiului în societatea comunistă, care îngrădea și cele mai firești lucruri, transpar în aceste scrisori. Într-o scrisoare din data de 2 noiembrie 1970, Ioan Alexandru aflat la Paris face o invitație pentru ”fratele Calinic” și pentru ”fratele Iustinian”, să vină să stea la el pentru o lună, la începutul anului 1971. Obține pentru cei doi și ”hotărârea Poliției de aici de a vă primi.” Poetul, care luase contact cu alt tip de libertate, consideră că acordarea unei vize și a unui pașaport, care se obțineau extrem de greu în România, nu ar trebui să fie o piedică pentru niște oameni însetați de cultură, de cunoașterea lumii din jur: ”Trebuie să vă lase. Nu-i nici un motiv de grijă. Și nu vă lăsați respinși cu una cu două întrucât este o călătorie curată în adevăr și dragoste frățească. Biletele de tren nădăjdui că vi le veți putea plăti. Sunt o nimica toată de lei dus-întors. Șederea de aici va cădea cu drag în grija noastră.” Din câte aflăm în scrisorile care urmează, călătoria aceasta nu a mai avut loc. Și ca să îndulcească situația, în urma refuzului autorităților românești de a-i oferi o viză de călătorie în afara granițelor, Ioan Alexandru îi prezintă ”fratelui Calinic”, într-o scrisoare din 11 ianuarie 1971, trimisă din Germania, lumea occidentului ca una decadentă, tristă, greu încercată de prețul beneficiilor progresului: ”Lumea pe aici este foarte tristă. Mașinile, fumul și fabricile amenință să înăbușe totul. Un veac mai cumplit ca acesta nu știu să fi fost. Mi-e milă de oamenii care săracii sunt constrânși să trăiască în acest infern comod dar înădușitor. Lumi ca la noi sunt ultime paradisuri față de ce e aici. Înțelege aceasta că civilizația mașinii a adus mult mai multă mizerie decât eliberare. Dar cine va răbda până la urmă se va mântui. Este o mare probă pentru noi această lume din ce în ce mai greu de purtat și suportat.” Este posibil ca aceste imagini, care prezintă un Occident apocaliptic, să fi liniștit pe aspirantul la o călătorie dincolo de granițele ”raiului comunist”.

Influența teologică a părintelui Stăniloae, a stărețului Iustinian Chira și a monahului, apoi stărețului și ierarhului Calinic nu poate fi neglijată, a preluat de la aceștia perspectiva cosmică a restaurării ființei omenești în Hristos. Patosul scrisului său, în multe dintre scrisorile către ”fratele Calinic” și către ”fratele Iustinian”, reflectă o abordare temeinică a Cosmosului, cu tot ce implică această curajoasă raportare a ființei umane. Din această situare, în miezul Cosmosului, acolo unde ne-a descoperit Iisus Hristos locul, poetul ”convertit” trăiește o teologie a bucuriei în tot ceea ce are ea mai sublim. Iată un fragment dintr-o scrisoare din iunie 1971: ”Nu-ți pot spune câtă bucurie am la gândul că faci dreptatea dumnezeiască pe nevăzute, în întuneric, că nu te lași purtat de părerea oamenilor despre fapta ta. Nu că nu trebuie să ținem seama și de părerea omului despre noi, dar mai întâi trebuie să facem lucrul Domnului. Și lucrul Domnului nu-l poți face decât în ceasul în care ai început lucrarea asupra ta. Aș fi dorit mult să fiu monah și preot dacă Domnul mi-ar fi dat semn timpuriu, dar se vede că sunt mai de folos în altă parte, ori n-am fost socotit vrednic pentru această nobilă cea mai sfântă dintre toate chemările dacă-i împlinești cum se cuvine poruncile. Un monah și preot ține seama întâi și-întâi de Domnul și toată fapta și-o împlinește cu o altă râvnă a firii lui.

Mult mă bucur să te știu departe de orice amețeli cu băuturi de pahar și beție de cuvânt. Lasă-te doar în marele entuziasm al treziei și în bucuria spiritului căci știu că la pahar se pun de

Iubite frate Calinic

Scrisoarea ta mi-a adus mare bucurie și m-a însoțit în drumul greu ce am avut a-l face la Cluj unde am fost pus în fața a 9 mii de tineri să le vorbesc și să recit Imnul Transilvaniei de 30 de strofe. Prin mila Domnului am trecut cu mare succes această grea probă și premul citit aseară a fost transmis prin televiziune peste toată țara. E un eveniment întrucât prima oară am vorbit mulțimilor care un sfert de ceas au ascultat în reculegere cuvânt din adevăr prin dar fiind de față toate autoritățile județului inclusiv maramureșeni veniți cu autobusele la această întâlnire din sala sporturilor. Am vorbit întâiul înainte de-a veni muzica și alte texte mai îndrăznețe de cei prea fragili să poată înfrunta curentul puternic rigid și aceasta a fost o binecuvântare.

Apoi dimineața la catedrala duminecă, arhiplină am ascultat o predică de zile mari a fratelui nostru vlădica Iustinian

La Topa săpezile au întrecut pământul în frumusețe și desăvârșire. Am fost fericit să pot sta o zi în satul meu.

Acum sunt acasă cu prunci și obligații zilnice ce le împlinesc cu bucurie iar dragostea fraților mă ține de cald și-mi stă [illegible].

După emisiunea de aseară am primit semne de încurajare de la oameni importanți.

Toate însă întru slava Domnului și a poporului român pe care se cuvine să-l slujim cu tot ce avem mai bun

Te sărut cu frăție în Domnul
iubitul meu frate din tinerețe
[illegible]

[illegible] 6 Febr 76

obicei la cale toate nedreptățile și se cheltuiește bănuțul văduvei și al orfanului.

Rămâi în lume, trăiește și suferă cu ea dar nu face nedreptatea și nelegiuirea cu ea. Îndreaptă și ajută, sfătuie și te roagă căci a venit iarăși vremea pildei personale și a frângerii de sine.

Pricepi tu ce-ți spun? Mai bine să suferi nedreptatea decât s-o faci, mai bine să rabzi și ierți și să te rogi decât să-l smintești ori apeși pe altul.

Sunt vremuri grele pretutindeni, oamenii își iau tot felul de libertăți pe care nu le pot purta. Greul însă-i semn de iubire acolo unde omul își dă seama că-i vorba de greu.”

Într-o scrisoare, trimisă de la Aachen, în 12 februarie 1971, sunt abordate și lucruri mai practice. Ioan Alexandru trimite medicamentele solicitate de către ”fratele Calinic” (”pentru maica ta”) la Lidia Stăniloae (”sunt numai o parte pentru că unele nu se găsesc și unele nu se dau decât pe rețetă”). Iar precizarea din post-scriptum spune ceva despre dificultatea de a face rost de medicamente în acea perioadă, când totul era controlat și, eventual, deturnat: ”Medicamentele sunt foarte scumpe și-i prudent să te duci să le iei tu ori un cunoscut. Să nu-ți fie trimise prin poștă”.

Poezia este prezentă în cele mai multe dintre paginile scrisorilor trimise. Într-o scrisoare datată ”Munchen, Săptămâna Patimilor, ’71”, textul este un adevărat imn închinat Învierii, dar și misiunii de a fi martor perpetuu al Învierii lui Hristos: ”De-aș avea un tulnic uriaș și voce nemuritoare aș stârni un suflu de vulcan prin care să pot sminti Universul din țâțânile lui

(continuare în p. 31)

„Primul turneu l-am avut la vârsta de 9 ani, în Germania și Austria”

- interviu cu violonistul ALEXANDRU TOMESCU -

-La ce vârstă ai descoperit pasiunea pentru muzica clasică?

-Aș putea spune că am auzit muzica clasică încă dinainte de a mă naște: mama mea este profesoară de vioară și lucra cu elevii săi chiar și în perioada în care era însărcinată. A durat însă ceva timp până ce i-am convins pe părinții mei că îmi doresc cu adevărat să devin violonist. Amândoi erau muzicieni și aveau niște gânduri de meserii „mai serioase” pentru mine. Până la urmă, însă, insistențele mele i-au convins, așa că la vârsta de 6 ani am început studiul viorii.

...interpretul nu poate fi asemuit unui robot. Exact umanitatea noastră este cea care face toată diferența, este cea care face ca fiecare interpretare să fie unică și irepetabilă.

-Părinții te-au încurajat, sprijinit?

-Mama mea a fost profesoară de vioară și își continuă și astăzi activitățile pedagogice, organizând, în plus, numeroase concerte, concursuri și evenimente pentru tinerii muzicieni, în calitate de președintă a Fundației „Remember Enescu”. Tatăl meu a fost pianist și el a fost cel care m-a însoțit la primele concerte și concursuri la care am participat. Ultimul dintre ele a fost concursul pentru vioara „Stradivarius”, în 2007, când am cântat împreună sonata a III-a de George Enescu. Iubea muzica lui Enescu și o cânta ca nimeni altul.

-Când ai apărut pentru prima oară pe scenă, cu publicul în față? Ce ai simțit atunci?

-Am început să cânt în public încă din primii ani de vioară, practic când eram încă la grădiniță. Participam la concursul „Cântarea României" de pe atunci și țin minte că directoarea grădiniței a fost foarte mulțumită pentru că am câștigat premiul I. La început, în primii ani, copiii nu sunt neapărat conștienți de toate lucrurile care se întâmplă acolo, pe scenă, sau în sală. Eu am încercat de fiecare dată să mă bucur de experiență, să reușesc să mă conectez cât de bine pot cu publicul căruia îi cânt. Desigur, aceste lucruri s-au cristalizat și s-au consolidat în timp, de-a lungul sutelor și miilor de concerte. Atunci când sunt pe scenă simt respirația sălii, ca un freamăt care ajunge până la mine, sunt aproape întotdeauna orbit de lumina reflectoarelor. Încerc să mă conectez cât de bine pot cu partenerii mei de scenă pentru a putea rezona împreună cu ei. În clipa în care avem timpul necesar pentru a construi acea atmosferă, acea tensiune muzicală care ne aduce pe toți împreună, artiști și public, atunci magia se întâmplă.

-La ce vârstă ai început să dai propriile turnee? Știu că ai ieșit peste hotare la o vârstă fragedă. Ai avut probleme?

-Primul turneu l-am avut la vârsta de 9 ani. Am călătorit atunci împreună cu tatăl meu în mai multe orașe din Germania și din Austria. Erau niște călătorii extraordinare, mai ales prin ochii unui copil crescut în perioada comunistă. Am rămas cu amintiri foarte plăcute din aceste călătorii. Desigur, pentru a obține, în timp util, toate actele și avizele necesare, părinții mei trebuiau să depună niște eforturi uriașe, cu cel puțin un an de zile înainte. Foarte mulți erau surprinși când ne vedeau întorcându-ne din străinătate. Întotdeauna am simțit că locul și menirea mea sunt aici, în România. Am trăit de mai multe ori frustrarea de a rata concursuri sau concerte importante din cauză că nu obțineam la timp aprobarea sau venea prea târziu, la o zi distanță. Lucrurile acestea se petreceau înainte de 1989 și poate par greu de înțeles tinerilor de astăzi. Aceasta era însă realitatea de atunci și ar trebui să apreciem la deplina sa valoare libertatea de mișcare de care ne bucurăm în ziua de astăzi.

-După 1990, te-ai impus, pas cu pas, pentru a deveni cel mai important violonist din România. Cum ai reușit? Muncă, repetiții de zi până seara? E suficient talentul?

-Am muncit în mod serios încă de când am început să cânt la vioară. Este foarte important lucrul constant, zi de zi. Am avut norocul uriaș să o am pe mama mea ca prima profesoară de vioară, așadar ea a putut supraveghea în fiecare zi progresele pe care le făceam. Nu am ars etape, părinții mei au avut înțelepciunea să mă lase să mă dezvolt în mod natural, ca muzician, fără să se lase tentați de mirajul copiilor minune. La început, în primii ani, studiam doar câteva ore pe zi. Treptat, timpul aceasta a tot crescut, în funcție de exigențele mele și ale programelor pe care le pregăteam. Am participat mereu la concursuri, până spre 23 de ani, lucru care m-a deprins cu gestionarea stresului, pregătirea într-un timp limitat a unui program la cele mai înalte standarde, am cunoscut numeroși alți muzicieni din alte școli. A fost foarte interesant. În mod cert, talentul este binevenit în ecuație, dar el singur nu este suficient. În funcție de personalitatea fiecăruia, un întreg cocktail trebuie echilibrat în fiecare zi: muncă, talent, răbdare, rigoare, organizare, comunicare, inteligență emoțională, empatie, viziune pe termen lung și multe altele.

-Ai creat un trio. A durat mulți ani, ați avut succese, turnee. Ce amintiri ai despre acest trio de succes?

-Într-adevar, între 2004 și 2011 am fost membru al „Romanian Piano Trio”. Am fost primii care am inițiat un turneu de muzică clasică în România, susținut exclusiv din fonduri private, un demers considerat sinucigaș la vremea respectivă. Ne-am propus să popularizăm muzica clasică, în special în rândul tinerilor. Am spart multe tipare care păreau de neclintit la momentul respectiv. Ulterior, vreme de 6 ani, am fost prim-violonist al cvartetului „Ad Libitum”, ansamblu alături de care am descoperit cele mai importante creații muzicale din repertoriul de muzică de cameră: de la muzica preclasică până la cea a secolului XX. Cred că această experiență, a muzicii de cameră, este cât se poate de binevenită pentru orice muzician, pentru că îți îmbogățește repertoriul, îți deschide ochii către genuri muzicale noi și te învață cum să comunici și să îi asculți și să îi înțelegi pe ceilalți. Chiar și când cânt concertul de Brahms cu orchestra, tot un fel de muzică de cameră este; se aplică aceleași reguli.

-Ai abordat și multe alte genuri, precum muzica indiană. De ce?

-Am întreprins mai multe turnee alături de Udhai Mazumdar și colegii săi indieni, dedicate aniversarii concertelor „West meets East” inițiate de Yehudi Menuhin în urmă cu peste o jumătate de secol. Ca discipol al lui George Enescu, Menuhin a inclus în aceste programe, ca reprezentativă pentru întreaga muzică occidentală, sonata a III-a a lui Enescu. Am inclus-o și noi în programele noastre, împreună cu celebrele lucrări semnate de Ravi Shankar și Udhai Mazumdar. Mi-a făcut mare plăcere să îi întâlnesc pe acești oameni atât de spirituali, atât de conectați cu cele nevăzute. Muzica indiană este evident diferită de cea occidentală, cea pe care o studiem noi în școli, dar am simțit că până la urmă sunt mai numeroase lucrurile care ne apropie decât cele care ne despart. A fost o experiență extraordinară.

-Cum ești ca om? Mulți cred că un interpret este un robot care are în față o partitură muzicală pe care trebuie să o execute perfect. E suficient asta?

-În niciun caz, interpretul nu poate fi asemuit unui robot. Exact umanitatea noastră este cea care face toată diferența, este cea care face ca fiecare interpretare să fie unică și irepetabilă. Sigur, în ziua de astăzi mulți aspiră la perfecțiunea tehnică, iluzie creată de înregistrările de studio care circula pe CD-uri. În realitate însă, suntem cu toții oameni și, în ultimă instanță, exact micile imperfecțiuni sunt cele care fac ca un spectacol să aibă viață, să fie reușit în adevăratul sens al cuvântului. Niciodată nu am avut drept scop final perfecțiunea rece și lipsită de viață; am încercat de fiecare dată să transmit cât de bine pot emoțiile mele prin intermediul muzicii.

-Ce planuri de viitor ai? Nu sunt multe concerte pentru vioară celebre, vreo 10-12. Le reiei, doar ca să vezi cum te manifești la 20, 30, 40 de ani?

-Am în repertoriu peste 35 de concerte pentru vioară și îmi place ca în fiecare an să adaug noi și noi concerte. Anumite concerte mari, cum ar fi Beethoven sau Brahms, îmi place să le reiau în etape diferite ale →

interviurile revistei

David Ilina

DE LA INTELIGENŢĂ LA GÎNDIRE

Uneori sunt uimit (recunosc: și încîntat) de performanțele motanului meu. De multe lucruri e în stare, dar asta nu înseamnă că poate orice. De pildă, să caute cuvîntul *pisică* în DEX, să adune șapte cu cinci, ori să verifice un decont bancar. I-ar fi imposibil să prevadă și să descrie starea vremii ori să povestească despre „cine ce a făcut cui, de ce, cînd și în ce scop". Și asta nu pentru că e bolnav sau pentru că e leneș, sau pentru că ar fi supărat pe mine că l-am uitat cîteva ceasuri în debara, și ar vrea, în acest mod, să mi-o „plătească". Nici pentru că ar considera neinteresante astfel de activități, ci pur și simplu pentru că nu are dotarea necesară pentru asemenea performanțe. Desigur, în felul lui, motanul meu este un animal inteligent (a dovedit-o de atîtea ori, inclusiv azi cînd, profitînd de neatenția mea, a furat o felie de șuncă de pe masă). În raport cu situațiile descrise mai sus e clar că inteligența lui nu „bate" atît de departe. Pe scurt – trebuie s-o spun – motanul meu nu gîndește. Nici măcar n-ar înțelege limba în care ar fi formulate cerințe ca cele de mai sus. Și mai e ceva: e sigur că n-am să „citesc" vreodată pe chipul lui vreo urmă de rușine sau de remușcare pentru subtilizarea pomenitei felii. Pur și simplu, motanul meu „nu se poate preface, dar nici sincer nu poate fi" (Wittgenstein).

Motanul nu gîndește (oricum, nu în termeni conceptuali), dar asta nu înseamnă că e... prost. Unii vor fi înclinați să spună: „Poate că nu știe să vorbească, dar sigur gîndește!" Vă îndemn să le dăm crezare specialiștilor în neuroștiințe: presupunerea că există o „gîndire pisicească" e complet fantezistă. Alții, insistînd, vor adăuga argumentul că, în definitiv, nici bebelușul uman n-ar putea face față presupuselor solicitări și că nici el, pus în aceleași situații, n-ar înțelege ce i s-ar cere. Neîndoielnic, așa este, dar asta nu schimbă situația patrupedului. Deși multe ar fi de spus pe această temă, aici să ne mulțumim cu constatarea că, în condiții normale, spre deosebire de motan, copilul posedă înzestrările care îi vor permite mai tîrziu accesul la treapta gîndirii. Oricum, momentan, atît unul cît și celălalt nu doar că nu gîndesc, dar nici nu știu că nu gîndesc. Nu au conștiința acestui fapt. Nu se miră de ignoranța lor, ori că le lipsește ce nu au.

Vreme îndelungată, cel puțin pînă la constituirea psihologiei ca știință, filosofii au fost cei care s-au arătat interesați de „problema conștiinței", convinși că pe temeiul ei se decide granița între animalitate și umanitate, că în retortele conștiinței răsar însemnele distinctive ale omului: libertatea și moralitatea. Dar nu numai filosofii. Poeții, moraliștii, teologii au continuat să vorbească despre „suflet" și „spirit" cu aerul că știu despre ce vorbesc. Cu timpul, conceptul de conștiință a căpătat conotații noi, mai ales după ce psihologia modernă a acceptat inconștientul ca parte a psihismului uman. Toate acestea au complicat problema, au accentuat caracterul misterios al conștiinței. Așa se face că, potrivit lui Daniel Dennett, „conștiința este unul dintre ultimele mistere care au supraviețuit", cu precizarea că „un mister este un fenomen despre care oamenii nu știu încă ce să creadă". Din acest motiv, specialiștii în neuroștiințe preferă să vorbească nu despre conștiință, ci despre inteligență. În lucrarea sa *Cum gîndește creierul*, William Calvin mărturisește: „Cu siguranță e mai ușor să găsești o continuitate între noi înșine și restul regnului animal prin studierea subiectului inteligenței, în comparație cu harababura pe care o creăm cînd încercăm să discutăm despre «conștiința» animală."

Intelect, gîndire, rațiune – au fost și continuă să fie și astăzi cei mai utilizați termeni meniți să surprindă esența cugetătoare a omului. Potrivit unei tradiții, ce pornește din antichitate, dar care a devenit dominantă din epoca Renașterii încoace, omul se definește ca „animal rațional", ca ființă gînditoare. Pentru Descartes: „bunul-simț este lucrul cel mai bine distribuit din lume", cu precizarea că „bunul-simț" e același lucru cu rațiunea, respectiv cu „puterea de a judeca bine și de a distinge ce-i adevărat de ce-i fals". În *Discurs asupra metodei*, Descartes scria: „Rațiunea sau facultatea de a judeca bine, pentru că este singura care ne înalță și ne deosebește de animale, este întreagă în fiecare din noi."

În mod obișnuit, despre omul care gîndește se spune că este un *om cu judecată*, într-un dublu înțeles: ființă capabilă să lege concepte, să raționeze (să infereze); ființă dotată cu discernămînt, respectiv capabilă să deosebească între realitate și aparență, să distingă între adevăr și fals, între bine și rău, drept și nedrept și să adopte decizii (să aleagă între alternative concurente). Mintea smintită e cea care a pierdut capacitatea dreptei judecăți, care „bate cîmpii", care nu are (sau nu mai are) repere raționale. Înmlădiată, atît genetic cît și funcțional, cu limbajul (gîndim folosind cuvinte, deși putem vorbi fără să exprimăm gînduri coerente), gîndirea este cea care face din ins o *persoană*.

În orizontul constrîngător al „existenței întru imediat și pentru securitate" (cum ar spune L. Blaga), oamenii sunt „prinși"/angajați într-o sumedenie de îndeletniciri sau activități practice. E vorba de universul cotidian al muncii, scena pe care evoluează *homo faber*. La acest nivel, deși oamenii nu fac din gîndire obiectul unei activități speciale, de-sine-stătătoare, nu înseamnă că nu gîndesc. Potrivit unei vechi reprezentări, spre deosebire de alte animale inteligente, oamenii realizează mai întîi în minte ceea ce abia ulterior apare ca rezultat material al unei activități materiale. Ei se folosesc de gîndire, îi mobilizează intens resursele (analitice, integratoare, de anticipare, de evaluare etc.). Pe scurt, toți oamenii gîndesc, chiar dacă nu la aceeași „altitudine" conceptuală, nu la fel de „profund" ori la fel de „intens", nu cu aceleași rezultate, mai ales dacă e vorba de căutarea adevărului ca adecvare la realitate.

Dar, spun mulți filosofi, gîndirea în sens pragmatic, prea mult legată de „făcutele" mîinii, nu epuizează sfera conceptului gîndirii și nici nu desemnează forma ei autentică, elevată, nu ilustrează excelența gîndirii. Dimensiunea *creativității* capătă întregul relief abia atunci cînd gîndirea își ia zborul, se ridică deasupra nevoilor și constrîngerilor imediate ale vieții, cînd realizează „cunoașterea de dragul cunoașterii". Cuvintele pe care tocmai le-am folosit – „formă autentică, elevată", „excelența gîndirii" – sună pompos și pot fi înșelătoare. Induc impresia că ar exista și un alt tipar al gîndirii, rezervat unei elite, unor aleși. În realitate e vorba de un aspect legat de „diviziunea socială a muncii". Printr-un efort special și prin acumularea unei îndelungate experiențe, unii oameni se transformă în „gînditori": ei „urcă" activitatea intelectivă la un alt nivel, fac din idei/concepte „obiect al muncii", tratează gîndurile ca entități autonome, explorînd „lumi posibile". Accentul cade acum pe travaliul imaginativ, pe creativitate. E în joc chiar și un aspect ludic. De aici impresia insului înglodat în „lupta cu materia" că cei pasionați de idei sunt „cu capul în nori", că au obiceiul „să despice firul în patru" ori, la modul cel mai păgubos, „să taie frunze la cîini". Cinstit vorbind, aprecierea aceasta are *uneori* acoperire.

Evident, lucrurile sunt mult mai complicate decît le-am prezentat aici. Subiectul „gîndirii înaripate" merită tratat separat. Pînă atunci să reflectăm la butada lui B. Russell: „Unii oameni preferă să moară decît să gîndească. Ceea ce se și întîmplă." Dacă e ceva adevăr în ce spune Russell, atunci ce înțeles are ideea că omul e cel mai inteligent dintre ființele inteligente?

Motanul nu gîndește (oricum, nu în termeni conceptuali), dar asta nu înseamnă că e... prost. Unii vor fi înclinați să spună: „Poate că nu știe să vorbească, dar sigur gîndește!" Vă îndemn să le dăm crezare specialiștilor în neuroștiințe: presupunerea că există o „gîndire pisicească" e complet fantezistă.

⟶ vieții mele pentru că îmi arată cât am evoluat și unde am ajuns pe drumul meu de artist. La 18 ani, când cântam prima dată concertul de Brahms, mi se părea că deja îl înțeleg și îl stăpânesc. Acum, la 45 de ani, realizez că abia de acum încolo încep să îl înțeleg cu adevărat.

-În fine, câte premii ai obținut de-a lungul anilor? Le ții socoteala?

-Sincer să fiu, nu am un număr exact. Cât am fost elev și student știu că am participat la toate concursurile naționale, așa că s-au adunat câteva zeci. Premii internaționale cred că 23. Mai recent, a trebuit să caut prin vechile arhive atunci când mi-am pregatit dosarul de concurs - pentru a putea preda la Facutățile de muzică din București și din Timișoara.

-Ai reprezentat România la multe concerte internaționale. Le mai ții minte bine, care a fost cel mai spectaculos?

-Fiecare concert e special, indiferent de sala în care are loc. Oamenii și energia lor - acestea sunt cele care fac toată diferenta. Am avut șansa să cânt pe unele dintre cele mai importante scene ale lumii: Carnegie Hall, Concertgebouw, Theatre des Champs Elysees, Konzerthaus Berlin și multe altele. Este o încântare să poți concerta în locuri pline de istorie și de muzică.

-Ai fost angajat al Filarmonicii Pitești. Ce amintiri ai?

-Am avut plăcerea de a fi solistul concertist al Filarmonicii PItesti vreme de mai multe stagiuni. Înființarea filarmonicii știu că a fost considerată o misiune imposibilă vreme de mulți ani și, după părerea mea, vi se datorează întru totul. M-am bucurat mult să pot contribui cu muzica pe care o cânt la dezvoltarea uneia dintre cele mai tinere și mai dinamice filarmonici din România. Revin întotdeauna cu plăcere aici, deoarece, cu multă migală și cu multă perseverență, în Pitești a fost construit un public fin cunoscător al muzicii clasice, care știe să aprecieze muzica de calitate.

-Îți mulțumim că ți-ai rupt din timp printre atâtea concerte și repetiții și îți urăm succes pe mai departe!

JEAN DUMITRAȘCU

Liviu Capșa

istoria este şi aici, în grădina deliciilor noastre,

unde motanul, sătul de atâta joacă, a adormit

cu noi prizonieri

în fanta ochilor săi asiatici

Piatră curgătoare

Moto :
În Grecia, piatra are mândrie,
Nu se lasă călcată-n picioare,
Ori se ridică, semeață,-n cetate,
Ori curge, năvalnic, în mare.

Philippi

la început a fost piatra
apoi, peste ea, a plutit cuvântul Apostolului

și piatra a început să curgă

acum se-ntinde până-n grădina
în care stau cu Nae, cu Eugen, cu Horia
priviți, prin ochii săi asiatici, de un motan
care se joacă cu frunze

adâncă e liniștea, adânc e și cerul
ca după război

pe ramurile măslinilor
măslinele sunt încă verzi
iar doi fluturi se pierd printre ierburi
ca Brutus și Cassius
în sângele izvorât din rușinea înfrângerii

istoria e în altă parte
la câțiva metri, pe Via Egnatia
peste gardul de plasă
în amfiteatru, în închisoarea Apostolului Pavel
în Bazilica cu măreția căzută-n pământ

mai în spate, cum se și cade
în minunata latrină publică
marmura celor cincizeci de locuri
strălucește de-o îndelungată nefolosință

istoria este și aici, în grădina deliciilor noastre,
unde motanul, sătul de atâta joacă, a adormit
cu noi prizonieri
în fanta ochilor săi asiatici

Alexandroupoli – 2018

Lindos

la Lindos piatra străduțelor te urcă
sau te coboară
după cum îți este dorința

măgărușii te poartă
pe spatele lor trudit
întotdeauna în pereche
să le fie și lor povara mai ușoară

sus e locul de popas
unde primesc hrană
și-o porție de odihnă

de aici turiștii văd
cum de prea multă mare
țărmul s-a retras în sine
îngust cât o potecă ce fuge-n pădure

cum de prea mult albastru
cerul s-a dus tot mai sus
nici un nor nu-l mai ajunge

vapoarele vin și pleacă
ithaca străzilor știe să aștepte
cu măgărușii săi triști
în perechi truditoare

Pisicile din Rodos

întinse la soare
pun culori pe cenușiul pietrei
printre stâncile zdrențuite de vânt
la poalele cetății- oraș
stropite de valuri poznașe

căscatul lor
lung cât siesta grecească
șterge urmele unui trecut glorios

nici umbră nici iarbă
nici nor
nu le catifelează odihna
nu le înrourează mustățile
pisicilor ăstora de piatră și mare
vecine cu vapoarele cu pescărușii
cu duhul colosului prăbușit peste ape

Un pescăruș în Orașul de Piatră

nu-ți risipi vremea cu fleacuri
mă povățuiră unii
c-o vastă experiență de turiști culturali

concentrează-te pe obiectivele importante
instalează-te în perimetrul esenței
Palatul Marilor Maeștri
Muzeul Bizantin
Turnul Ceasului
Moscheea Biblioteca și Baia – toate turcești
Strada Cavalerilor

numai așa vei simți spiritul locului
te vei încărca cu istorie adevărată

eram hotărât să le urmez sfatul
când un pescăruș
aterizând pe zidul cetății
îmi încurcă toate planurile

Viață secată

ce aspră ce secată e viața
în orașul de piatră
nicio gâză niciun fir de iarbă
nu-și riscă aici frăgezimea

nicio floare de câmp
nu-și risipește culoarea
nici un scaiete nu-și agață speranța
în zidul de piatră

doar piatră numai piatră
coaptă răscoaptă de soare
și-arar vreo șopârlă speriată
înverzind din adâncuri de piatră

Rhodos – 2017

Vară cretană (I)

dansează bătrânul Zorba
ca pe o cârpă murdară
călcând viața-n picioare

rămân pașii săi în nisip
ca urmele bătăliei pe scuturi

Vară cretană (II)

herghelia valurilor
în ropot nebun
satură marea de umblet

Vară cretană (III)

stă lumina pe zidul cetății
ca leneșa miere
în faguri

Vară cretană (IV)

rămas ca o gâlmă
între mare și oraș
stă fortul cu măreția-i măcinată
stropită de pescăruși sperați

Vară cretană (V)

la Knossos
coarnele sacre ne-amintesc
că-n regatul minoic
concurenții săreau peste tauri

astăzi
în alt loc
căzut în rol de vedetă
toreadoru-i ucide

Heraklion – 2015

Insularii

au trăit între cer și apă
pe un petic de pământ
au înviat focuri
și-au scrijelit în piatră
au încălzit văgăuni
au cioplit și au ars
și-au durat așezări
s-au înmulțit

au împânzit mările
și-au apărat cetățile
au luptat au învins au căzut
s-au împrăștiat prin munți
prin păduri și prin văi

au învățat de la cer
de la vii și de la morți
de la zei
apoi au uitat totul
ca s-o ia de la capăt

Destin

porniseră căutătorii lânii de aur
cutreierând mări și oceane
ani și ani
izbind pe ultimul lor drum
o mie de orizonturi

și-n urma lor
marine cimitire

poezie

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Androginul, anarhistul, femeia

Ce este literatura science fiction? Un gen artistic, a cărui temă principală o reprezintă impactul științei și tehnologiei asupra societății. La fel ca filosofia, SF-ul e cu atât mai bun cu cât creează mai multă amețeală intelectuală. Un vertij al uimirii, un joc conceptual provocator. Urmărind cele mai fecunde teorii științifice, science fiction-ul jonglează cu un arsenal care îl face imediat recognoscibil - nave spațiale, roboți, computere, androizi, extratereștri, telepați, mașini ale timpului, deliciul fanilor și oroarea literaților care n-au habar de științele exacte. Să fie science fiction-ul o literatură pentru tocilari? Nicidecum. Ce, fabulele se adresează zoologilor? Importante sunt temele puse în joc, coerența lumilor imaginate. Mai mult - unele capodopere ale science fiction-ului nici nu fac apel la concepte din matematică sau din fizică, preferând sociologia sau antropologia, concentrându-se pe contactele dintre culturi. În locul căpitanilor stelari, eroi cu falca de granit, aceste povești ne propun personaje "altfel" (străini, minoritari, adolescente), descriindu-le psihologia, urmărindu-le transformarea. Despre un astfel de soft SF va fi vorba în continuare, când vom face cunoștiință cu Ursula K. Le Guin.

O voce unică, o conștiință trează

Ursula K. Le Guin (1929-2018) s-a născut la Berkeley, California, într-o familie de intelectuali. Tatăl, Alfred Kroeber, era antropolog, iar mama, Theodora Kroeber, scriitoare. Ursula a absolvit Radcliffe College și Columbia University, specializându-se în limbi romanice, urmând apoi un program de studii doctorale, la Paris. În 1953 se va căsători cu istoricul Charles Le Guin. Va renunța la doctorat și își va urma soțul, de-a lungul Americii, până când Charles se va titulariza ca profesor la Universitatea Portland. Va lucra ca secretară, aducând pe lume și crescând trei copii. În paralel, va scrie și va publica volume de science fiction și fantasy, eseuri, poezii. Succesul major de public îl va cunoaște cu romanul "Vrăjitorul din Earthsea" (1968), primul dintr-o serie de șase cărți, care se vor vinde în milioane de exemplare. Apoi, în 1969, va publica "Mâna stângă a Întunericului", lucrare science fiction care va câștiga premiile Hugo și Nebula. Vor urma alte titluri, dintre care notăm "Lumii îi spuneau Pădure" (Hugo - 1973) și "Deposedații" (Nebula - 1974, Hugo - 1975). Până în 2018, când s-a stins din viață, Ursula K. Le Guin a publicat 23 de romane, 12 volume de povestiri, 11 volume de versuri, 13 cărți pentru copii și patru de eseuri. A câștigat șase premii Nebula și șapte premii Hugo, 22 de premii Locus, fiind onorată, în 2003, cu titlul "Grand Master" al Asociației Scriitorilor SF-F din America. În 2014, i s-a acordat Medalia "National Book Foundation". De-a lungul carierei, criticii literari n-au contenit să-i elogieze talentul și să evidențieze forța temelor propuse - de la critica agresivității umane la pledoaria pentru diversitate culturală. De altfel, scriitoarea nu s-a sfiit să-și exprime public convingerile - în 1977, a refuzat un Premiu Nebula ca protest față de decizia Asociației Scriitorilor SF din America de a-l exclude pe Stanislaw Lem, marele nume din spatele Cortinei de Fier, iar în 2009 a părăsit ea însăși Ghilda Autorilor, care acceptase un proiect Google de digitizare a cărților, spunând: "Ați bătut palma cu diavolul corporatist" (critică reiterată cinci ani mai târziu, la adresa Amazon, alt gigant implicat în industria cărții).

Femeile nu poartă război

În romanele SF ale Ursulei K. Le Guin, incluse în așa-numitul "ciclu Hainish", acțiunea se petrece într-un viitor îndepărtat, urmărind constituirea unei civilizații galactice de tip federativ, condusă într-o oarecare măsură de o structură de putere tolerantă - "Ecumenul". Scriitoarea nu abolește legile fizicii lui Einstein - călătoriile stelare se fac la viteze mai mici decât cea a luminii, cu nave ale căror echipaje călătoresc în stază, resimțind din plin efectele relativiste. În schimb, a fost inventat ansiblul, un dispozitiv cuantic care permite producerea aceluiași mesaj, în două locuri simultan, la mari distanțe. De aceea, Ecumenul încurajează schimbul de informații, mai degrabă decât cel de mărfuri, trimițând nave către planetele locuite, invitându-le să se alăture federației. Procesul este complicat, deosebirile fiziologice și culturale dovedindu-se importante. În "Mâna stângă a Întunericului", Genly Ai, un mesager al Ecumenului, ajunge pe Gethen, planetă a frigului și a zăpezii, locuită de o rasă umanoidă de androgini, unde inițiază Primul Contact. Întâi în Karhide, o monarhie constituțională paranoică și lentă, apoi în Orgoreyn, țara vecină, condusă colectivist de o birocrație centralizată. Încercarea se poate dovedi fatală, dacă Mesagerul nu ar fi ajutat de un politician local, Estraven. De-a lungul acțiunii, cei doi încearcă să se înțeleagă și să se accepte, luptându-se, în același timp, cu natura ostilă și cu persecuțiile celor două guverne.

Dincolo de poveste, Ursula K. Le Guin propune cititorilor o mare temă de reflecție - cum modelează sexualitatea unei specii instituțiile ei sociale, cultura și istoria? Antropologii au căzut de acord că omul este singurul mamifer cu permanentă capacitate sexuală, capabil, de asemenea, de agresiune socială organizată, între cele două existând o posibilă legătură. Comportamentul sexual uman este asimetric - bărbații au nevoie de cât mai multe femei pentru a se reproduce cu succes, în schimb, în cazul femeilor, a avea mai mulți bărbați nu înseamnă a avea mai mulți copii. De aici, o permanentă competiție între bărbați, care i-a condamnat la adaptare prin strategii ale agresivității, violenței, manipulării și egoismului. Sigur, poți supraviețui și prin cooperare, altruism reciproc sau formare a coalițiilor. Totuși, agresivitatea și violența s-au dovedit a fi instrumente foarte avantajoase de obținere a resurselor, unii sociologi considerând că războiul, ca activitate de substituție sexuală masculină, este pur și simplu un uriaș Viol. Bărbații poartă războaie, transmițându-și, prin timp, genele ucigașe de la o generație la alta. Anumite cercetări genetice sugerează că fiecare al douăzecilea bărbat de pe glob are astăzi gene de la Genghis-Han, crudul cuceritor mongol. Femeile nu poartă războaie. Și ele sunt capabile de violență, dar nu le stă în fire tendința spre expansiune.

Dar cum ar funcționa lucrurile într-o societate de androgini? Ursula K. Le Guin îi descrie pe umanoizii de pe Gethen ca hermafrodiți asexuați în cea mai mare parte a timpului. Periodic, getheenii intră în starea "kemmer", căpătând caracteristici sexuale definite univoc, fiind capabili să se transforme atât în bărbați, cât și în femei. Această bisexualitate le-a modelat comportamentul, făcându-i incapabili de război. Există dispute, asasinate, expediții de jaf, vendete, dar nu mobilizarea necesară organizării în timp a violenței. Pe Gethen nu se înregistrează violuri, nici acte sexuale neconsimțite, iar băștinașii nu cunosc nimic similar mitului lui Oedip. Bisexualitatea a născut instituții sociale specifice, de la case publice de kemmer până la jurământul kammering, o asociație monogamă asemănătoare cu familia umană. Bisexualitatea a exclus împărțirea indivizilor în puternici/slabi, activi/pasivi, favorizând asumarea tuturor rolurilor sociale. O astfel de societate nu pune preț nici pe competiție, nici pe schimbare ci, mai degrabă, pe cooperare. De altfel, mediul ostil de pe Gethen, similar cu acela din zonele arctice ale Terrei, limitează creșterea prin raritatea resurselor și descurajează revoluțiile culturale, cu inerentele lor perioade de haos. În frigul extrem, orice greșeală se plătește scump. Pe Gethen, spiritualitatea însăși reflectă condiția sexuală a localnicilor - ca în daoism, Principiile se completează - Lumina este mâna stângă a Întunericului, iar Întunericul este mâna dreaptă a Luminii. Nu vom povesti mai mult, rămâne plăcerea cititorului să descopere dacă a reușit Primul Contact.

O utopie ambiguă

În același univers se înscrie și romanul "Deposedații", subintitulat "O utopie ambiguă". Aici, Ursula K. Le Guin descrie evoluția unei colonii anarhiste comunitariene, desprinsă dintr-o societate capitalistă bogată. De două sute de ani, anarhiștii locuiesc pe Anarres, un satelit arid al planetei Urras, pe care-l transformă muncind din greu. Coloniștii refuză orice formă de guvernare și orice proprietate privată, modificându-și limbajul și atitudinile, prin ideologie și educație. "Nimic nu-ți aparține, totul este pentru a fi folosit. Pentru a fi împărțit. Dacă nu împarți, nu poți folosi !" - iată prima lecție servită copiilor de pe Anarres, în cadrul disciplinei "Vorbire și Ascultare"! În definitiv, vorbirea este o artă a cooperării.

Acțiunea romanului îl are în centru pe fizicianul Shevek, un anarhist strălucit, care lucrează la o teorie unificată a universului. Este descrisă formarea spirituală a eroului, ceea ce permite autoarei să ne ofere secțiuni ale coloniei anarhiste, de la creșele și școlile publice, până la taberele de muncă voluntară. Anarhiștii n-au guvern, legi sau poliție, ci se organizează în comunități, în sindicate, în centre de studiu. Există o rețea de administrație și management (CDP - coordonarea producției și a distribuției), în care locurile se ocupă prin rotație, dar ea nu guvernează persoane, ci doar administrează producția. Pe Anarres nu se folosesc banii și nu există piață - se produce strictul necesar și se exploatează minerale pentru export. Relațiile sexuale între maturi sunt libere, indiferent de natura lor hetero sau homoerotică. Copiii sunt crescuți "la comun", fiind liberi să își aleagă meseria după cum le place. Fiecare cetățean dedică o zecime din timp muncii voluntare, în diverse proiecte sociale. Se practică descentralizarea - fiecare așezare este dimensionată din punct de vedere al populației funcție de resursele din zona imediat înconjurătoare, comportându-se ca un nod dintr-o rețea de transport și comunicații. Dar cum un sistem nervos nu poate exista fără creier sau măcar fără un ganglion, există și pe Anarres o capitală. Aici lucrează Shevek, într-un centru de învățare, intrând în contact cu teoria unui fizician străin, dintr-o altă lume, Ainsetain de Terra, teorie veche de sute de ani.

Treptat, Shevek va înțelege că nici societatea anarhistă nu a eliminat jocurile de putere, măcar în zona intelectuală. Există invidie, clientelism, autopromovare, se practică cenzura și propaganda. Or, pentru a crea, un om de știință are nevoie de schimb liber de idei, de confruntare și concurență, altfel se condamnă la monomanie. Va reuși Shevek să găsească toate acestea dacă revine în societatea capitalistă de pe Urras? Și care ar fi prețul? Rămâne să aflați!

...scriitoarea nu s-a sfiit să-și exprime public convingerile - în 1977, a refuzat un Premiu Nebula ca protest față de decizia Asociației Scriitorilor SF din America de a-l exclude pe Stanislaw Lem, marele nume din spatele Cortinei de Fier, iar în 2009 a părăsit ea însăși Ghilda Autorilor, care acceptase un proiect Google de digitizare a cărților, spunând: "Ați bătut palma cu diavolul corporatist" (critică reiterată cinci ani mai târziu, la adresa Amazon, alt gigant implicat în industria cărții).

Cosmin Victor Lotreanu

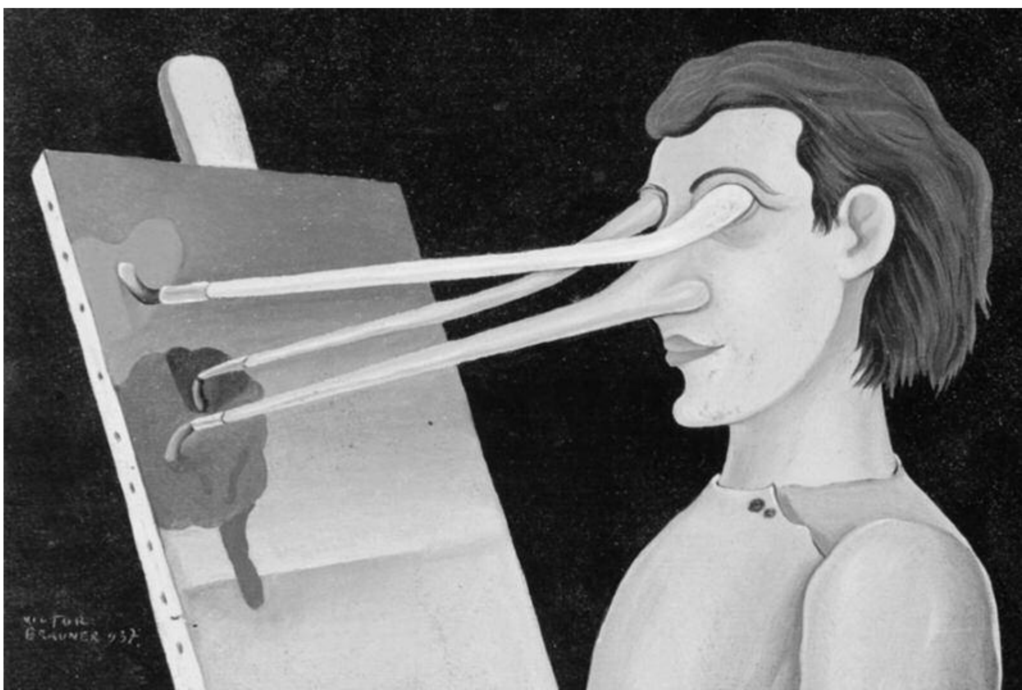
Portrete citadine de ieri și de astăzi la hotarul între Europa și Asia

"Nu știu de-i rece sau caldă fruntea ta
Și buzele umezite sau uscate, nu știu
Din spatele alunilor răsare o lună albă
Simt din bătăile inimii
Ascult Istanbulul."
Orhan Veli Kanik*, „Ascult Istanbulul"*

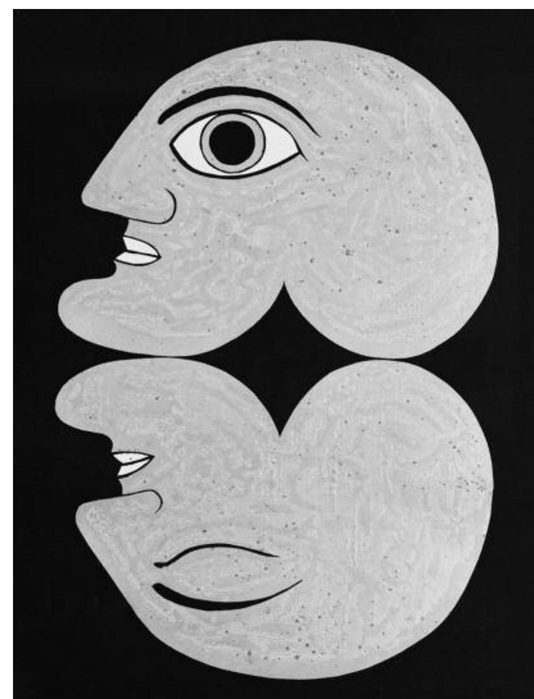
Uneori este de ajuns un cuvânt sau o înșiruire de cuvinte pentru ca ideea să încolțească. Bunăoară, așa a fost atunci când, într-una din atât de rarele dar cu siguranță solitarele și tihnitele ore de lectură, m-au năpădit amintiri de demult, gânduri sau sentimente pe care le credeam ascunse undeva, într-o tainiță a inimii. Așa s-a născut ideea acestei evocări, plecate de la volumul „Ca o rană de sabie" citit până deunăzi, autorul fiind Ahmet Altan, scriitor cunoscut și cu o viață atât de încercată. Nu mi-am propus să plec de la titlu (și acesta capabil de a genera curiozitatea cititorului) și parabola sa atât de simplă dar neîndoielnic adevărată potrivit căreia „adevărata dragoste este ca o rană de sabie, căci cicatricea rămâne, chiar dacă rana se închide", ci de la o constantă, fortificată prin prisma propriilor lecturi: Iubirea fără margini a unui oraș, mai corect spus a unei *lumi*: Istanbul. M-am gândit într-o clipă, lecturând cartea lui Ahmet Altan, la Elif Shafak, la Orhan Pamuk, la Irfan Orga, dar și la poeții Orhan Veli Kanik, Yahya Kemal sau Nazim Hikmet. Întotdeauna această temă, dragostea nemărginită pentru Istanbul, a fost și este prezentă în literatură. Iar în acest punct se cuvine amintită o observație: Subiectivismul, firesc atunci când evoci ceea ce iubești, nu trebuie să oculteze, să pună în umbră sinceritatea. Pentru că afecțiunea înseamnă și acceptarea defectelor ce au menirea, adeseori, să întregească farmecul a ceea ce este iubit sau venerat. În această *cheie* trebuie parcurs Istanbulul lui Elif Shafak: „Orașul inimilor frânte", locul în care „pescărușii nu dorm niciodată", în care asculți „miriadele de sunete pe care doar Istanbulul era în stare să le producă." Autoarea evocă *spleen*-ul sufletesc ce, iată, este îndrăgostit de „frumusețea haotică a acestui oraș, de feriboturile, muzica, poveștile, tristețea, culorile și universul lui negru." Descrierile capătă uneori, dacă mai era nevoie, nuanțe în plus ale tainelor și misterului atât de proprii Orientului sau, poate mai degrabă, *porților Orientului*: „În dimineața aceea Istanbulul era învăluit într-o ceață deasă și, după cum știau prea bine istanbulioții, în zilele cețoase nici măcar orașul însuși nu putea spune care era culoarea sa." Nu pot decât să mă regăsesc, grație și anilor petrecuți în spațiul anatolian, în cuvintele aceleiași romanciere, la ora despărțirii: „Nu era ușor să încetezi să iubești un oraș atât de sfâșietor de frumos."

Sunt atât de multe de așternut pe hârtia de scris....toate sub înrâurirea acestui minunat cuvânt *Hüzün*. (melancolie) Și poate, deși este greu de crezut, misticii sufiți au dreptate când spun că adevărata călătorie este cea lăuntrică și că acela ce va călători în interiorul său va cunoaște de fapt întreaga lume. Astfel am citit și cel mai probabil am înțeles cuvintele lui Orhan Pamuk: „Lumea este tot ceea ce văd eu pe fereastră." Iubirea sa pentru Istanbul este însă atât de vizibilă și chiar palpabilă atunci când scrie: „Am privit orașul cu mânie, dinspre malurile de la Cibali până spre mijlocul Cornului de Aur. Cupolele acoperite cu zăpadă luceau în soarele ivit pe neașteptate." Iarna este un personaj omniprezent în opera lui Orhan Pamuk și aici mă refer nu numai la romanul „Zăpada" ci mai cu seamă la „Istanbul", cartea ce simbolizează legătura intrinsecă între oraș și laureatul Premiului Nobel pentru Literatură ce și aici își afirmă crezul unei vieți: „Aparțin acestui oraș".

Iarna și Istanbulul sunt nedespărțite. („zăpada era inseparabilă de Istanbulul copilăriei mele"). De altfel, Orhan Pamuk o și afirmă în mod deschis: „Am preferat întotdeauna iarna în locul verii în Istanbul." Îngemănarea Occidentului cu Orientul, apropierea Mărilor *calde* și mai puțin *calde*, întretăierea continentelor și *lumilor*, toate acestea se reflectă inclusiv climatic, într-un creuzet sau *melting pot* ce nu pot decât să sporească farmecul citadin, la confundarea anotimpurilor: „Iubesc serile în care toamna se transformă treptat în iarnă, când copacii goliți de frunze tremură în bătaia vântului nordic.."

Irfan Orga și a sa „Povestea unei familii turcești" este una din cele mai calde, duioase și pline de naturalețe *amintiri din copilărie* (și tinerețe). Destinul tragic al autorului exilat și pierderea identitară a *lumii* sale marchează rândurile acestui volum. Evocarea mamei înseamnă și privirea nostalgică a acesteia dintr-un balcon din Izmir, către navele din larg. Autorul va ști atunci că mama sa, deși stabilită acum în alt port, se gândea la Bosfor și că „inima avea să-i rămână pentru totdeauna în orașul ei preaiubit." Irfan Orga înseamnă Istanbul și poate și reciproca este valabilă, cel puțin atunci când sentimentul atât de profund devine una cu peisajul, starea sufletească a autorului și, de ce nu, a cititorului: „Mă uitam în jos, la Bosfor, cu răcoarea lui strălucitoare... Priveliștea era frumoasă, îmi amintesc că vedeam de la Bosfor până la Marea Neagră....Și tot coborând spre Bosfor și spre Marea Neagră erau numai copaci înalți și case vechi de lemn care conturau foarte frumos linia orizontului....Moschei în miniatură erau răsfirate la marginea apelor iar acolo, la capătul tuturor palatelor strălucitoare, era Istanbulul. Istanbulul meu, care va avea pentru totdeauna un loc aparte în inima mea....Minaretele care înfrumusețau linia orizontului erau înalte și ascuțite, iar de pe deal, în spatele moscheilor, se vedea, ca un firicel firav, Marea Marmara." La finalul acestei descrieri nu pot decât să repet spusele de odinioară ale poetului Nazim Hikmet: „Dacă eu nu ard/Dacă tu nu arzi/Dacă noi nu ardem/Cum se va mai schimba bezna în lumină?"

În finalul acestui articol revin la volumul „Ca o rană de sabie" al lui Ahmet Altan. Regăsesc aceeași afecțiune față de oraș, dublată de simfonia naturii și miresmelor sale, totul învăluit într-o mantie a unei autenticități de netăgăduit. Trăirile personajului Mihrișah Sultan, ce tocmai se întoarce la Istanbul după o lungă ședere pariziană, sunt edificatoare. Natura însă are, ca întotdeauna în viață, primul și ultimul cuvânt: „Grădina aceea spațioasă cobora treptat spre Mare, sub forma unor terase năpădite de tufe de iasomie, de leandri, de caprifoi, de trandafiri, de portocali; trecerea de la o terasă la alta se făcea pe sub niște bolți închipuite din ramuri de arbuști, iar apele Bosforului se strecurau până în hangarul pentru bărci, izbindu-se de ziduri cu clipoceli molcome și se amestecau cu miresmele miilor de flori, cu mireasma de alge, de pește, de pipă, de trupuri omenești precum și cu arome subtile de anason care aproape că-i îmbătau pe cei ajunși acolo pentru prima oară... a cuprins-o amorțeala și l-a apucat de braț, instinctiv, pe fiul ei.

- Am uitat cum arată Istanbulul, a spus ea."

Lectura merge mai departe și nu pot decât să anticipez nașterea și renașterea unor stări sufletești pe care și nostalgia dar și curiozitatea față de viitorul apropiat și nu numai le generează. Și da, închei cu versurile aceluiași Nazim Hikmet, ca un prinos adus a ceea ce a fost dar și ca o promisiune pentru ziua de mâine:

„Cea mai frumoasă Mare n-a fost încă traversată

Cel mai frumos copil n-a ajuns încă la vârsta împlinirii

Cele mai frumoase zile ale noastre încă nu au sosit

Iar cele mai frumoase cuvinte pe care doream să ți le spun/N-au fost încă rostite...."

Alice-Valeria Micu

Un roman promiţător

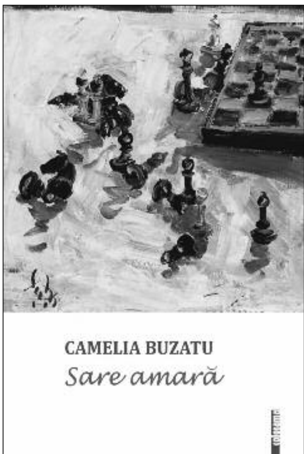
„Romanul nu examinează realitatea, ci existenţa. Iar existenţa este câmpul posibilităţilor omeneşti, tot ceea ce poate deveni omul, tot ceea ce este el capabil să facă". De la această consideraţie a lui Milan Kundera din *Arta Romanului* aş situa, păstrând proporţiile, romanul de debut în proză al Cameliei Buzatu, *Sare amară*, apărut la editura clujeană *Colorama*, în linia trasată de conceptul noului roman, promovat de Camil Petrescu şi reprezentat cu forţă de Hortensia Papadat Bengescu şi Gabriela Adameşteanu. Prima jumătate a unui text amplu, cu 44 de capitole poate sta, cu câteva intervenţii minore în seria amintită, în care o mai găsim, de exemplu, pe Corina Sabău. *Sare amară* e un ego-roman, în cea mai mare parte monologat, cu un traseu epic labirintic, al cărui miză nu e intriga şi nici deznodământul, ci parcursul relatării, în ritmul gândului omenesc, care porneşte dintr-un punct, fără o ţintă precisă, precum ramurile unui copac. Aproape că nu putem vorbi despre o acţiune, mai ales dacă luăm în considerare ca structură romanescă doar capitolele şi nu coaja inutilă, din punctul meu de vedere, partea introductivă şi finalul capitolului 44. Autoarea, disimulată iniţial în personajul Cora, vrea să afle mai multe despre viaţa unei femei, o scriitoare, Lavusia, de la primul soţ şi de la fiul acesteia. Demersul îngreunează receptarea şi există pericolul ca cititorul să nu fie convins de miza romanului şi să renunţe la lectură. După ce-şi face mâna şi stabileşte cadrul, Camelia Buzatu începe cu adevărat romanul, centrat pe viaţa unei femei prinsă în vâltoarea existenţei tarate de lipsa de afectivitate a părinţilor, apoi de lipsa lor fizică, recompensată de figurile emblematice ale bunicilor, de lipsa de iubire a oamenilor, de mirosurile mătuşilor. Lavusia este o întruchipare a vulnerabilităţii feminine, care-şi doreşte să iubească şi să fie iubită (o miză romantică şi uşor descurajantă) încât e capabilă să-şi părăsească şi copiii atunci când soţul se dedică unei relaţii extraconjugale. Tot freamătul lumii exterioare este mai degrabă izbirea repetată a unor valuri ce aduc cu ele oameni, drame, peisaje, frumuseţe, tragedii, obiceiuri, judecăţi, expresii. Când dialogat, când retroproiectiv, cadrul este mişcat permanent, personajele intră şi ies din scena rememorării. Unele revin constant, devenind repere morale faţă de care se raportează şuvoiul de trăiri, altele sunt meteorice, punctând cu destinul lor o hartă a existenţei umane. *Sare amară* e un ego-roman, în care mulţimea personajelor dominate de figura centrală construiesc din interior naraţiunea din monologuri interioare, imprecaţii, replici aforistice, conversaţii mărunte, văicăreli, ironii, întrebări retorice, maliţii, banalităţi, confesiuni, bârfe; nu lipsit de importanţă, prin felul în care un personaj vede, simte, reacţionează şi îşi exprimă sentimentele, relatează, prin întrebări şi nedumeriri. Lavusia e pusă de narator în lumina sincerităţii, reflectată de realitatea ei interioară distinctă, cu o sensibilitate exacerbată, cu viziunile ei subiective şi anxioase. Oamenii iubesc, greşesc, ignoră, mint, fură, părăsesc, iar realitatea existenţelor se ţese pas cu pas, frază cu frază, din chiar actul vorbirii, al dialogurilor, din relatările şi rememorările personajului central, aşadar filtrate, modelate şi inserate în dantela fină a destinului de către naratorul omniscient prin ochii Lavusiei.

„Romanul nu e o confesiune a autorului, ci o explorare a ceea ce reprezintă existenţa umană în capcana devenită lume" mai spune Kundera, iar Camelia Buzatu urmăreşte, până la un punct, traseul de victime consacrate ale personajelor, până când iese din aburul fin al naraţiunii întâmplătoare, părăsind personajele ce au amprentat parcursul existenţial al Lavusiei şi aducând acţiunea într-un prezent stângaci. Începând cu capitolul 24 se risipeşte ceaţa ispititoare a relatării, ce conducea cititorul ca la *Baba-oarba* spre elemente, personaje, momente imprevizibile. Totuşi, Buzatu e o prozatoare cu fraze iscusite, mai ales atunci când personajul central se cufundă în analize, urmând firul natural al gândurilor, dar aproape întotdeauna într-o construcţie logică, rezultat al resortului imaginativ surprinzător la care autoarea apelează, conducându-ne pe meandrele subterane ale Lavusiei, care-şi filtrează succesiv trăirile: „De când plecase Angela se simţea urmărită de batalioane întregi de vină, de parcă poliţiile tuturor statelor ar fi fost pe urmele ei, cu Scotland Yardul şi FBI-ul cu tot: „Nu poţi scăpa de sinele tău care te cam încurcă, decât prin moarte. Ori, aici pe pământ e şi mai greu să-l ţii pe nărăvaş în frâu. Poate doar dându-i păpica lui preferată ai mai putea să-l mai îmblânzeşti, adică, servindu-l la nas cu vreun hobby, ori cu un păhăruţ mai mare sau mai mic de coniac, cu somn (majoritatea nefericiţilor dorm mult). Şi mai rău decât scaunul electric în această viaţă ar fi să fii privat de tot acest jar care-ţi alimentează sinele. Ce ţi-ar mai rămâne? Aaaa, da, credinţa în Dumnezeu! Iată cum stă treaba cu cel care n-a avut niciodată credinţă iar acum i se cere! E ca şi când i s-ar da o bucată de material şi el, habarnistul în ale croitoriei, trebuie să facă cel mai elegant costum, să concureze cu marile case de modă, chiar. Deci ce să facă el cu un Dumnezeu pe care nu l-a cunoscut? Că dacă-l cunoştea nu mai avea nevoie să fugă de sinele său pentru că prietenia dintre el şi celălalt el e chiar bucată din Dumnezeu!" (pag. 202-203).

Întregul roman e construit pe coordonatele aparent aleatoare ale istoriilor personale a unei întregi mulţimi de eroi din această naraţiune amplă, sfărâmate dintr-o multitudini de vieţi, de universuri paralele şi pulverizate meteoric, impresia fiind a unui grafic traversat de prezenţa Lavusiei, al cărei contur biografic se distinge nu atât din propriul traseu, ci mai ales în contextul celorlalţi, funcţionând ca o substanţă de contrast: „Iar eu aşezată lângă sufletul ce-abia mai pâlpâia, pe marginea patului de suferinţă, mă priveam cu ea împreună în acelaşi ciob, obraji de piersică lângă obrazul plisat al bătrâneţii, buzele vineţii ale morţii lângă cireşele coapte ale verii vieţii, în acelaşi port, vaporul care pleacă lângă vaporul căruia tocmai ce i s-a scufundat ancora! „Să nu plângi cumva că o întorci din drum!", mi-a zis una care tocmai a intrat c-o damigeană de 10 kilograme de vin astupată c-un cocean de porumb, înfăşurat într-un petec roşu de bumbac pentru că, vezi tu, cu zaibăr aveau să se cinstească zdravăn până a doua zi. Şi asta nu era ceva ieşit din comun, acolo unde am crescut eu pământul şi oamenii erau duri, acolo moartea şi viaţa întotdeauna s-au ţesut împreună, moartea cu iţele ei, viaţa cu urzeala ei, fiecare om cu modelul ales de soartă. Practic între cele două evenimente nu existau graniţe, şi fie naştere, nuntă ori moarte, toate trebuiau serbate cu sânge domnesc" (p.415).

Autoarea, disimulată iniţial în personajul Cora, vrea să afle mai multe despre viaţa unei femei, o scriitoare, Lavusia, de la primul soţ şi de la fiul acesteia.

La prima experienţă prozastică, autoarea strecoară în firul narativ indicii legate de suprapunerea unor elemente autobiografice cu destinul personajului central, ispita debutantului, care în primul roman descarcă mult din zgura personală, construind un personaj prin autoproiecţie: „Mă duc la lansarea primului meu volum de proză! Oare nu e şi asta tot o formă de sinucidere?" (p.440) Dincolo de titlul nefericit, de pasaje, pagini sau chiar capitole care puteau foarte bine evitate, căci strică armonia construită în jurul Lavusiei, aceasta îşi face intrarea în galeria personajelor feminine cu rezonanţă. Romanul merită cu prisosinţă o revizuire, eliminarea pasajelor inutile, a balastului, poate şi salvarea personajului ar putea fi convertită măcar într-un final deschis, ambiguu, care să stârnească imaginaţia după închiderea copertei peste ultima filă. Cu toate acestea, textul e plin de pasaje memorabile, scrise bine şi cu consistenţă: „Atunci când rămânem fără cineva, primul impuls de moment este să ne promitem, să jurăm pe cer şi pe toate icoanele pământului că nu- l vom uita. Dar nu e aşa, îl uităm, neiertător de repede îl uităm, chiar prin reluarea ritualului zilnic al vieţii îl uităm. De parcă cineva ar intra în noi şi-ar acţiona în numele nostru şi ne-ar obliga să mâncăm, să bem, să dormim. Prin însuşi faptul că nu ne lungim lângă el în «cutiuţă» demonstrăm cât de crunt îl uităm. Dar uitarea aceasta nu apare brusc. De fapt, nici nu ştim care e momentul exact al uitării. De exemplu nu putem spune: Azi, opt noiembrie o mie nouă sute nouăzeci şi nouă, l-am uitat pe X! E notată această dată în vreun carneţel? Nu! Căci dacă ar fi aşa uitarea ar veni mai târziu, ceva scris undeva împiedică neuronii să putrezească de la rădăcină" (p.223). Pentru asemenea pasaje reuşite, pentru dezinvoltura cu care par a fi scrise dintr-o suflare, pentru verosimilitatea personajelor, a firelor epice episodice, care dau carnaţie textului şi multă culoare locală, dar mai ales pentru construirea plină de rafinament a Lavusiei, romanul merită atenţie şi răgazul de a fi citit.

„Primim marfă!" Economia consumului de sine

(urmare din p. 7)

consum îl domină şi pe individul societăţii actuale, el se raportează la sine însuşi aşa cum se raportează el la societatea de consum şi aşa cum îi cere chiar această societate să se raporteze la el.

Astfel putem înţelege şi coincidenţa – aparent derutantă, paradoxală – dintre mesajele sapienţiale orientale şi existenţa lui trepidantă. Putem pricepe şi de ce bolizi de sute de cai putere sunt înmatriculate cu numărul „ZEN". Individul îşi imaginează că în forul său lăuntric rămâne neafectat de hiperproductivitatea sa, că un prim motor nemişcat dă impulsul tuturor acţiunilor sale, învăluit fiind într-o incoruptibilă impasibilitate. *Burn-out* este „tratat" prin întărirea unei asemenea iluzii, fantasma unui „sine" continuu generator este întreţinută prin recomandările referitoare la exerciţii fizice, ingurgitarea de suplimente alimentare şi o mai bună organizare a timpului. Oboseala este, cum se vede, tratată prin suplimentarea activităţii, nu prin - trecută este epoca surmenajului şi a neurasteniei! – suprimarea ei pentru o perioadă mai scurtă sau mai lungă, printr-o cură într-un sanatoriu de nevroze, să zicem. Conform noii paradigme – nu oboseşti pentru că te-ai epuizat fizic sau psihic – ci pentru că nu ţi-ai organizat cum trebuie activităţile, nu ţi-ai luat suplimentele sau, mai ales, pentru că ţi-ai pierdut starea de calm şi de încredere în sine. Încredere într-un sine infinit comestibil şi infinit regenerabil.

Individul din zilele noastre este un consumator-de-sine şi pentru că reprezintă întotdeauna propria lui finalitate. Dacă în alte vremuri ţelurile sale depăşeau propria sa individualitate – fie că era vorba de „propăşirea" societăţii, dezvoltarea umanităţii, ajutorarea celuilalt etc, astăzi „sinele" reprezintă singurul său obiectiv. Dezvoltarea personală, psihologia de tip self-help, imperativele comerciale de tipul: „pentru că meriţi!" sunt definitorii pentru spiritul epocii noastre. Ele arată că, întocmai ca un Ourobouros, individul actual se autoconsumă imaginându-şi că se regenerează pe măsură ce se devorează pe sine, mai mult că e necesar să se consume ca să se genereze pe sine, ca să se „autodezvolte".

Biologia contrazice fantasma. Omul are, în continuare, resurse limitate. Aşa se face că este obosit, tot mai obosit, că răspunde cu forţe tot mai sleite solicitărilor primite sau celor pe care şi le dă el însuşi. Îmi amintesc de o vorbă de-ale lui Constantin Noica consemnată în *Jurnal de la Păltiniş*. Îmi place, spunea el, afişul aşezat uneori pe uşa de intrare – închisă! – a câte unui magazin: „Primim marfă!" Aşa trebuie, continua el, să se întâmple şi cu individul, să aibă momente în care închide uşa şi primeşte marfă: citeşte, învaţă, meditează. Astăzi uşa ne este mereu deschisă şi ne livrăm încontinuu în articole, lucrări, cărţi, cursuri, seminarii, acţiuni, proiecte, activităţi, contracte şi rapoarte, maxime şi gânduri pe reţelele sociale – cu cât mai multe, cu atât mai bine...

În agricultură pământul trebuie lăsat să se odihnească, în pârloagă, pentru a-şi recăpăta forţa nutritivă înainte de o nouă cultivare. La rândul lui, terenul minţii, nelăsat în pârloagă, va produce recolte tot mai anemice şi în cele din urmă numai buruieni.

Lucian Sârbu

O redescoperire: Sofia Nădejde

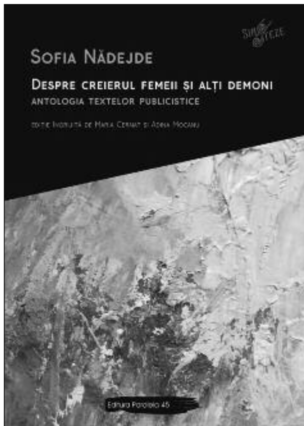
Condiția unanim acceptată în epocă de „ființă subordonată bărbatului" a adus-o pe Sofia Nădejde în poziția de a desfășura și o polemică de-a dreptul absurdă cu marele Titu Maiorescu.

Pentru a doua parte a secolului XIX canonul nostru literar este construit în jurul celor patru „mari clasici", toți bărbați: Creangă, Eminescu, Slavici, Caragiale. Că fiecare dintre cei patru, în felul său, a fost genial, nu mai încape îndoială. Dar că putem epuiza tematica dezbaterilor de idei din epocă doar uitându-ne la opera celor patru mari clasici, putem pune la îndoială.

Desigur, fiind, de fapt, o periferie a marilor imperii (mai nou nu se mai zice „imperiu", ci „spațiu geopolitic"), România a suferit dintotdeauna de un deficit de aliniere la principalele curente de idei ale vremii. Așa că e oarecum normal dacă unele figuri contemporane cu marii clasici, deși erau - sub aspectul ideilor - mult mai integrate în actualitatea europeană decât ei, au ajuns să fie uitate doar pentru că societatea românească din urmă cu 150 de ani nu era suficient de „coaptă" și, pe cale de consecință, nici nu le-a acordat atenția cuvenită.

Cu toate acestea, scotocind prin arhive cercetătorii pot avea parte de nenumărate surprize. Astfel, volumul *Despre creierul femeii și alți demoni. Antologia textelor publicistice* (Ed. Paralela 45, Pitești, 2019), îngrijit de Maria Cernat și Adina Mocanu, reunește publicistica din perioada anilor 1880 a Sofiei Nădejde, una dintre figurile cele mai interesante ale literelor românești de la sfârșitul secolului XIX. Născută în 1856 la Botoșani, căsătorită la 18 ani cu Ioan Nădejde (și el foarte tânăr), făcând parte, firește, din cercul intim de autori ai revistei *Contemporanul*, cea mai importantă publicație de orientare progresistă și socialistă din România acelor ani, scoasă la început de soțul ei și de Vasile Morțun, Sofia Nădejde a fost o militantă de frunte pentru emanciparea femeilor, putând fi încadrată fără probleme în rândul feministelor „din primul val". Confruntate cu realitatea dură a unui patriarhat de necontestat, aceste feministe au luptat în general pentru chestiuni precum accesul femeilor la educație, dreptul la vot sau egalitatea dintre sexe. Pentru cei care au uitat, un roman precum *Anna Karenina* al lui Tolstoi, în care toată intriga pornește de la faptul (astăzi, banal) că soția nu are voie să divorțeze de soțul pe care nu-l mai iubește, a produs rumoare în epocă tocmai pentru că scotea în evidența contradicțiile dintre moravurile și legislația patriarhală și dorințele personajelor principale.

Și în publicistica Sofiei Nădejde sunt prezente o mulțime dintre temele clasice ale feminismului din primul val, atâta doar că articolele ei sunt interesante și din punct de vedere istoric, deoarece pot fi citite și ca o fereastră către un trecut la care nu mai avem acces prin „canonul" literar. Unele scene sunt de un naturalism necruțător: „o femeie care primea aproape în fiecare săptămână, dacă nu și mai des, câte o bătaie bună de la iubitul ei soț, fu într-un rând așa de crud maltratată încât a trebuit să intervină sergentul să o scoată mai mult moartă din mâinile acestui hotentot." (p. 80) Rasismul involuntar (compararea bărbatului cu un african) este el însuși o mărturie a prejudecăților dominante în epocă, dar realitatea este că femeia din epocă nu se putea „construi decât ca sclavă a bărbatului" (p. 79). Poate că nu am fi conștienți de această realitate dacă nu am mai avea acces la publicistica Sofiei Nădejde.

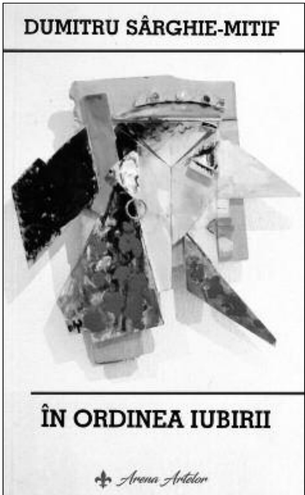
În acest sens, merită să amintim în treacăt că Sofia a fost sora marelui pictor realist Octav Băncilă, de a cărui educație s-a ocupat (pictorul fiind cu 16 ani mai mic decât ea). Oare ce imagine am avea despre răscoala țărănească de la 1907 dacă nu am avea iconica imagine pe care Octav Băncilă ne-a lăsat-o în celebrul său tablou intitulat chiar „1907"?...

Erau preocupările acestei feministe românce „din primul val" inactuale? Foarte probabil. Dar au fost vreodată îndeplinite aspirațiile acelor feministe, s-a emancipat vreodată cu adevărat femeia română, astfel încât aspirațiile de la 1890 să devină caduce azi? Sincer să fiu, nu prea cred, și voi da două exemple flagrante, care ne dovedesc tuturor că în societatea românească din secolul XXI femeia are în continuare un rol subordonat bărbatului, în concordanță cu prejudecata „sexului slab". Primul, și cel mai flagrant exemplu, e cel politic. Femeile din România sunt cantitate neglijabilă oriunde te uiți: în guvern, în parlament, în conducerea marilor companii (inclusiv cele private!), în conducerea partidelor politice, în parlamentul european (delegația României) etc. De asemenea, ele sunt cantitate neglijabilă și în campaniile prezidențiale: în treizeci și ceva de ani de „democrație" femeile-candidat se pot număra pe degetele unei mâini. Al doilea exemplu e cel legat de alocarea resurselor: să ne uităm numai la ultimii 20 de ani, când o cantitate enormă de bani a fost alocată prezenței militare în diverse teatre de război departe de granițele țării, și mai deloc construcției de creșe, grădinițe și școli noi. Cine suferă cel mai mult din cauza lipsei de investiții în educație? Evident, femeia, care datorită rolului tradițional de mamă trebuie să suplinească pe cont propriu, acasă, ceea ce societatea nu oferă sub aspect educațional sau sprijin emoțional și logistic pentru copilul sau copiii săi. De aceea România are un număr disproporționat de femei-casnice, spre deosebire de statele occidentale, fiindcă de la un punct încolo femeia română, în anul de grație 2021, încă mai e obligată să aleagă între carieră și creșterea copiilor. Mai ales dacă are de crescut mai mult de unul.

Condiția unanim acceptată în epocă de „ființă subordonată bărbatului" a adus-o pe Sofia Nădejde în poziția de a desfășura și o polemică de-a dreptul absurdă cu marele Titu Maiorescu. Polemica respectivă dă și titlul volumului și, din fericire, astăzi chiar nu mai putem vorbi de asemenea absurdități. Ne place să credem că Titu Maiorescu a rămas în istorie ca fiind protectorul literar al lui Eminescu, întemeietorul școlii noastre de logică, întemeietorul celei mai coerente teorii a conservatorismului autohton - teoria formelor fără fond - și tot așa. Numai că Maiorescu era și unul dintre cei care credeau că „femeile sunt inferioare" deoarece... ar avea creierul mai mic. „Cum am putea... să încredințăm soarta popoarelor pe mâna unor ființe a căror capacitate craniană e cu zece la sută mai mică [decât a bărbaților]?" - se întreba public Maiorescu, vorbind despre „emanciparea femeii" cu prilejul unei conferințe ținute la Ateneu (p. 241). De unde și nevoia Sofiei Nădejde de a scrie mai multe articole în care să încerce să demonteze riguros, cu cifre, o prostie așa de monumentală care în epocă trecea, totuși, drept „adevăr științific".

Personalitate extrem de complexă, extrem de longevivă (a trăit până în 1946, prinzând și anul 1938, în care toate femeile din România și-au putut exercita pentru prima oară dreptul la vot), extrem de prolifică, autoare nu doar de publicistică feministă și socialistă ci și de romane, nuvele, piese de teatru, una dintre primele femei active politic din România (a făcut parte din conducerea Partidului Social-Democrat al Muncitorilor, primul partid socialist din România care, din cauza condițiilor din epocă, s-a predat la un moment dat cu arme și bagaje Partidului Național Liberal, prin așa-zisa „trădare a generoșilor") Sofia Nădejde a fost pe nedrept uitată inclusiv în anii „democrației populare". Este cu atât mai meritorie redescoperirea și readucerea în actualitate a figurii ei de către cercetătoarele feministe de azi, mai ales că - așa cum arătam mai devreme - dacă e să judecăm cinstit, în România încă mai avem de-a face cu destule prejudecăți și mentalități demne de un alt secol.

Dumitru Sârghie-Mitif - Enigmaticul feminin

*** DUMITRU SÂRGHIE-MITIF – „În ordinea iubirii", Ed. Arena Artelor, 2019**

Poezia circuit de formula unu, sau enduro, oricum ceva fabulos care să justifice turația și arderea motoarelor; o venă deschisă prin care se petrec Grand Prix-uri dar și accidente. Au loc reprize de foc, într-un de-a dreptul amețitor continuu. Din motivul și în numele iubirii, fără nicio asigurare din partea destinului.

„În ordinea iubirii", așadar, se trăiește și se moare cu înflăcărare ori cu înfrigurare dar cu același nesaț. **Dumitru Sârghie** participă la curse periculoase, pe care ar paria și zeii, într-un puseu de molipsitoare nebunie.

Care e rostul tău, omule? Dar care – al tău, femeie? Care sunt argumentele și care răsplata? Să fie menire în simțirea întregii suflări de viață, ori misiune secretă te miri de unde?...„– De ce îți urlă sângele-n eter?/ – De teamă, de-ntuneric și mister,/ de vid și de genune, de neant,/ de sânu-ți stâng, vioi, fetișizant,/ și de cel drept, voit stingher,/ și de colindul... Lerui Ler.// – De ce îți urlă sângele, Nicolle/ și carnea-ți dulce-mi cată rotocol?/ – De libertatea și de-nfiorarea,/ cu care ne rostogolim în noi,/ de luni, de dimineață, până joi,/ și-apoi, până duminică în noapte,/ în patul care-alungă disperarea,/ în care ne-nvelim cu crini, cu șoapte!" (**De vid și de genune, de neant**).

Felul în care se raportează ființa la nălucile ecvestre însoțite de adevăruri pedestre este unul aproape esoteric. Poetul este însemnat cu cerneală simpatică, relevându-se euforii și răni succesive, în descifrarea poemului. Totul se petrece într-un laborator al conștiinței, conștiența însă rămânând și privind galeș de după ușă.

Formidabilul se produce așa cum trebuie, într-un apogeu liric însoțit de o dedicație majusculă: „Spre ce apoteoză-'nălțătoare,/ Ți se îndreaptă versul, Violette,/ Din timpu'-acesta șui și desuet,/ Și când, mă rog, opritu-se-va, oare?// E-un salt invers, în cer o scufundare/Și-n zboru-ți de arome, lin, complet,/ Mă ia cu tine-n larg, mă fă valet –/ Prin cerurile-ți bleo, imaginare...//Ți-s ochii smulși din Paradisul mov/Și-n carne-ți cântă poezia albă,/ Zadarnic, eu te caut, precum Iov,// Prin stufăriș, prin mure și prin nalbă,/ Ah!, prin natura marelui alcov,/ Să-ți pun la gât, cu nestemate,-o salbă!" (**Sonnet de Violette – *Poetei Violeta Pintea***).

Ordinea iubirii poate fi sacral hotărâtă și implementată, dar cu drept de inversare a polarității ca în oricare circuit, obținându-se efecte grave, nebănuite. Cu voită trimitere sorescianã: „Sunt singur, cu mine însumi.../ Potolește-mi, Doamne, plânsu-mi.// Timpu-mi se transformă-n gâde,/ Când cu vidu-i îmi surâde.../ /Nici gândul nu mi-e amabil,/Mă duce-n ireparabil.//Iar când vreau să te dezmierd,/ Printre degete te pierd.// Te scriu pe spații exerge/ Și-un ceas care stă, când merge,// Îmi spune, ah!, că sânii tăi genuini/ Scâncesc viziuni, în verzui vizuini!" (**Viziuni în vizuini...**)

Riguros ritmat și delicat rimat, în spirit doinit, poetul își resoarbe mâhnirile, lăsându-și preț de o clipă angoasele la garderobă și izbăvindu-se de metehnele lumii, devine precis chirurgical și întru totul năvalnic: „Între noi,/ să fie clar,/ există și vorbă,/ există și duh,/ există și har.../ Doamne, și-n văzduh,/ dulce și amar,/ plânge un Icar...// Ceasul o ia razna,/ fără secundar,/ iar de-o fi să fie,/ iarbă pe câmpie,/ ne-om iubi Mărie,/ regulamentar.// Și ți-oi da în dar,/ flori de pe hotar.../ discreționar!// Asta vreau Mărie:/ între noi să fie,/ lumea ca să știe,/ zmeie de hârtie,/ flori de iasomie,/ ca-n copilărie,/ Mărie, Mărie..." (**Între noi...**).

În final, merită supus deplinei atenției, un sonet plin de farmec, care își poate da măsura atmosferei întregului volum: „Sunt stat în stat, în propriu-mi eu,/ Și, când visez fecioare despletite,/ Cuvintele-mi rămase nerostite,/ De suflet, îmi atârnă foarte greu...// Sunt muritor, ca orice-arhiereu/ Ce calcă pe cărări neisprăvite,/ Înamorat de coapsele-ți zvâcnite/ Și, sigur, știu: n-ajung în Elizeu!// Deși-s pândit de viață, ca o pradă,/ În trecerea-mi prin absolutul gol,/ Doar tu, frumoaso, nimfă și naiadă,/ Cu trupu-ți murmurând a cheia-sol,/ Mă vâri în tine ca-ntr-o acoladă,/ Căci, în stomac, îți zburdă fluturi-stol!" (**Acoladă**). Aceeași acuratețe a versului, aceeași patimă, același Dumitru Sârghie.

DANIEL MARIAN

cronici

Florin Chivoci

Peripluri literare piteștene

Fixarea privirii asupra unor texte de literatură sau de memorialistică, asupra cărţilor de beletristică dedicate unui mare oraş confirmă sau demonstrează că relaţia artei cuvântului cu un anumit spaţiu a devenit de multă vreme un *topos* cultural. Atât scrierile eseistice şi literare, cât şi memorialistica şi corespondenţa pot fi supuse adeseori unor analize în care critica şi istoria literară se împletesc şi se susţin reciproc spre cunoaşterea spaţiilor generatoare de literatură, adică a locurilor istorice sau de valoare sentimentală. Trecând în revistă şi investigând reprezentări literare ale urbei Piteştilor în secolul al XIX-lea, din Belle Époque, din perioada interbelică ori din anii comunismului, ba chiar şi din epoca recentă, contemporană, se creionează o imagine cât mai vastă a acestui spaţiu literar. Toate acestea ar putea constitui în viitor sursele şi punctul de plecare pentru o nouă abordare a istoriei culturale a aşezării, întemeiată pe o sumă de reprezentări şi mărturii artistice.

Această literatură merită cercetată ca un întreg, în tentativa de a antologa cât mai mulţi autori şi de a-i cuprinde pe toţi într-o *geografie*. Scriitorii identificaţi sunt creatori aflaţi pe rafturi diferite ale literaturii, foarte diferiţi ca nivel de măiestrie şi aparţin mai multor genuri, generaţii şi trepte valorice. Depăşind un repertoriu de bază, putem încerca să introducem în discuţie, în completare, texte şi autori mai puţin frecventaţi. Pe această „cartografiere", luare în stăpânire a unui spaţiu – unul referenţial, dar în egală măsură şi literar – se plachează, aşadar, şi rândurile unor notabili scriitori de raftul al doilea, sau al unor aproape cvasi-anonimi scriitori de raftul al treilea.

Care ar fi, prin urmare, numele autorilor ce pot fi cercetaţi în acest evantai literar despre oraşul Piteşti? Printre nume binecunoscute, precum Alexandru Odobescu, Ion Minulescu, Nicolae Iorga, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, Sanda Movilă, Damian Stănoiu, Tudor Teodorescu-Branişte, Ion Valjan, Tudor Muşatescu, Marin Preda sau Gabriela Adameşteanu îşi fac loc şi consemnările unor oameni de ştiinţă în ipostază de eseişti ori memorialişti precum Ion Simionescu, Alexandru Bădăuţă, Constantin Bălăceanu-Stolnici sau ale unor autori de obârşie autohtonă precum Vlad Muşatescu, Ion Cruceană, Florian Stanciu, Elisaveta Novac.

Geografia literară a Piteştilor poate fi împărţită pe capitole dedicate fiecare unui anume teritoriu piteştean de referinţă pentru actul artistic, pentru amintiri sau reflecţii. Majoritatea textelor esenţializează o atitudine, respectiv o dominantă afectivă în legătură cu o stradă, cu un aşezământ, cu o vecinătate.

Pădurea Trivalea, Grădina Publică, bulevardul Elisabeta şi Strada Mare se detaşează de departe în „epicentre" ale geografiei literare piteştene. Primul din ele, locul de vilegiatură de la Trivalea, devine, în operele tuturor celor care l-au evocat, spaţiul unei ambianţe afective deosebite. Loc de pelerinaj religios, spaţiu al desfătărilor adolescentine şi al plimbărilor boeme, cadru feeric care incită imaginaţia artistică sau tărâm în care simte prezenţa camuflată a mitului în conştiinţa unui autor contemporan, iată câteva dintre ipostazele literare în care imemoriala privelişte silvestră din apusul oraşului i se revelează publicului cititor. Un adevărat *esprit du lieu*, răsărit de sub condeie diferite. La fel stau lucrurile şi pentru principala arteră de circulaţie, despre al cărei ambient au lăsat pagini încântătoare nu doar creatorul romanului românesc modern, dar şi un publicist remarcabil precum Tudor Teodorescu-Branişte sau o scriitoare de valoarea Gabrielei Adameşteanu.

Dincolo de evocările despre Trivalea sau Strada Mare, stau mărturie pentru geografia literară piteşteană şi unele aşezăminte, hoteluri, localuri sau târguri. Figurează aici, printre altele, Liceul „I.C. Brătianu" sau hotelul Dacia de pe Strada Mare, ambele în aducerile aminte ale lui Teodorescu-Branişte, cârciuma lui Mumuianu, din romanul *Viaţa în oglinzi* al Sandei Movilă, bâlciul din Târgul din Vale, zugrăvit de Vlad Muşatescu, „Salonul" din strada Libertăţii, adică bordelul în care pătrund Bucu şi colegii săi, eroii romanului *Corigent la limba română* al lui Minulescu, cofetăria Borănescu, evocată de Bălăceanu-Stolnici, o veritabilă „Capşa" autohtonă.

Piteştiul nu poate fi înţeles deplin fără apropierile sale. Efigia uneia dintre împrejurimile piteştene, ilustrată printr-unul din cele mai mai frumoase versuri din literatura română, îşi află locul în debutul volumului *Pe Argeş în sus* al lui Ion Pillat, principala sa scriere şi, probabil, cea mai bună dintre toate, de care G. Călinescu leagă în a sa *Istorie* momentul tradiţionalist. Dincolo de rezonanţa sa istorică sau de forţa lui evocatoare, un stih precum „Acolo unde-n Argeş se varsă râul Doamnei" pune în lumină şi o limită distinctă a spaţiului piteştean, peste care curge maiestuos apa Argeşului. Limitată la răsărit de râul Argeş, unit cu râul Doamnei, şi de salba de dealuri acoperite de păduri seculare şi renumite podgorii, grandoarea priveliştii terestre pe care o separă acest hotar apare în circumstanţe prielnice emoţiei estetice.

Cântată maiestuos de Ion Pillat, întretăierea de ape aflată în mărginimea piteşteană este prezentă pe harta literară a oraşului şi prin prisma altor condeie, care au ilustrat-o înaintea bardului de la Florica. Pe la mijlocul veacului al XIX-lea, în voiajul lor mânat de interesul cunoaşterii istorice şi al documentării vestigiilor arheologice, doi literaţi precum Odobescu şi Alexandru Pelimon s-au perindat în drumul lor şi peste aceste meleaguri. Numai că nu au făcut-o neapărat într-o notă lirică, ci într-un alt registru artistic, scăpărat din iuţeala notelor de călătorie.

Tărâm al unor credinţe din timpuri străvechi, Dealul Mare al Piteştilor împrumută şi el din trăsăturile unui loc literar prin intermediul poveştilor fantastice care s-au născocit despre suişurile lui. Cu discreţia sa enigmatică, Dealul Piteştilor, locul unde se petrec întâmplări stranii este ţinutul a cărui înfăţişare e inspirată de imaginarul popular, în povestiri precum „Comoara din Dealul Goleasca" sau „Măgura turcului", culese de Ion Cruceană. Orizonturile spiritualităţii rurale de peste Argeş devin pradă unei viziuni acaparante, cuprinsă în aceste două naraţiuni fantastice despre puterea magică a Nopţii de Sânziene.

În evocările lui Ion Valjan, dincolo de marginile Piteştilor se desfăşoară o constelaţie de locuri ale căror nume sunt, în genere, sinonime cu ideea de escapadă în afara oraşului. Amator de plimbări şi de petreceri, Valjan e un hedonist care savurează din plin viaţa. Ascunzătoare, loc de petrecere sau de reculegere, satul Găvana e un loc al inerţiei, o oază de aşa-zisă linişte, unde tânărul magistrat chefuieşte împreună cu colegii săi petrecăreţi, cuprinşi cu toţii de o frenezie iresponsabilă, precum aceea din vechile ritualuri bahice ameţite cu un fel de hedonism turbat al prezentului, al lui *carpe diem* cu orice preţ: *„De la mic până la mare, fiecare îşi dă osteneala să păstreze blazonul Tribunalului Argeş. Ni s-a dus vestea. Dar suntem tineri şi toată lumea e a noastră. În vacanţă organizăm tot felul de excursii: la Valea Mare, la Merişani, la Curtea de Argeş, la Cumpăna şi uneori la Găvana.*

Găvana-Valea Rea e o moşie străveche care a trecut din generaţie în generaţie în proprietatea soţiei mele. În curtea conacului a întârziat un tei bătrân - ţăranii spun că ar fi fost sădit acum vreo optzeci de ani - care-şi păstrează încă maiestuos coroana şi măreţia. Bătrân şi sfătos, teiul ne îndreaptă totdeauna paşii spre el. Sub streaşina frunzişului bogat, ne alegem totdeauna loc de odihnă, de reculegere sau de masă. Mesele de sub tei, la care vin adesea magistraţii Tribunalului Argeş, au povestea lor. (...) Vin avem, berechetul lui Dumnezeu. Podgoriile sunt la îndemână. Iar spre revărsatul zorilor, Iancu - căpetenia lăutarilor din Piteşti - întăreşte cobza cu zor şi zice:

Nu mă-ndur de dumneata
Bună ziua şi m-aş duce
Nu mă-ndur de gura dulce!"

Nu putem încheia acest periplu fără a evidenţia şi legătura dintre „Experimentul Piteşti" şi geografia literară. Din tot arsenalul livresc care s-a scris după 1989, „Fenomenul Piteşti" apare ilustrat exclusiv în operele eseiştilor, ale biografilor şi istoricilor. Literatura memorialistică despre acest subiect nu a suscitat însă un interes deosebit istoricilor literari, spre a consfinţi imaginea spaţiului literar inaugurat, în cărţi despre acest subiect, de către Paul Goma şi Virgil Ierunca. Ar putea fi cartografiat mai degrabă ca o pată de culoare, pe o hartă literară în care majoritatea locurilor sunt exuberante şi pline de viaţă. Totuşi, reprezentarea sa artistică, în teatru sau în roman, de pildă, are toate şansele să fie mult mai vastă în viitor, dată fiind amintirea ororilor care pot oricând să stimuleze imaginaţia febrilă a unui scriitor.

O notă distinctă a prozei cuprinse în această panoramă literară, ce transpare din mai multe producţii, este dată de comicul, jovialul şi de genul frivol în care îşi povestesc escapadele piteştene nişte oameni de lume precum Ion Valjan, Ion Minulescu sau Damian Stănoiu. Asemenea personajelor lor pitoreşti, libere, gata oricând să se veselească sau să asculte poveşti de amor la un pahar de vorbă, acestor condeieri le este caracteristic un umor deosebit, a cărui amprentă oltenească e uşor de recunoscut prin ascendenţa lor. Viaţa la Piteşti nu merită şi nu trebuie luată în serios, par a ne spune cu toţii, din relatarea lor sprinteană, ori din dialogul savuros pe care îl înfiripează şi care îmbie către lejeritate. În scrierile lor, se trece lesne din registrul austerei vieţi de licean spre escapade amoroase la Trivalea sau către destrăbălarea pe care şi-o permit adolescenţii lui Minulescu, în lupanarul din strada Libertăţii; astfel se înfiripează, în pagini de literatură, spiritul unei boeme şi inventarea unei arte de a trăi plăcut, într-un oraş liniştit şi frumos. Până la urmă, toate aceste atitudini confirmă existenţa unui Piteşti al boemei, al grădinilor de vară, al aventurilor galante şi sentimentale, a unui oraş care poartă, neştirbit, sigiliul epocii interbelice a cărei culme fusese Strada Mare cu agitaţia ei frenetică. În opoziţie, din nostalgia cu care o autoare ca Sanda Movilă descrie atmosfera de altădată din Grădina Publică se simte şi adierea plictisului citadin sau a spleen-ului vieţii de provincie.

O altă dimensiune care dă sens acestui demers geocritic stă în existenţa unei literaturi ilustrată prin poveşti în care realul şi fabulosul se contopesc, şi în care fantomaticul, impresia, fugitivul se subordonează unui imaginar colectiv, cu miturile şi fantasmele lui. În povestirile Elisavetei Novac despre peripeţiile suitei lui Mircea-vodă de la Trivalea, în cântecele bătrâneşti de pe Dealul Mare al Piteştilor, unde joacă focul comorii ascunse, şi chiar în dezlănţuirea stihiilor de la vărsarea râului Doamnei în Argeş apare o lumea aievea, care dă acestei geografii accente fantastice, de basm, ivite dintr-o lume a miturilor şi a eresurilor.

După o privire de ansamblu asupra cuprinsului, se poate afirma că toţi cei pe care i-am amintit – fie că este vorba despre domeniul prozei, al memorialisticii sau chiar al poeziei – i-au acordat acestei lumi însemnătatea cuvenită, situând-o într-o aparenţă socială şi artistică departe de orice generalizare. Odată cu însumarea contribuţiei fiecăruia, se poate conchide că există *un Piteşti al literaturii*, confirmat de autorii prezentaţi, care îl diversifică şi îl îmbogăţesc cu tematici şi trăsături particulare. În sprijinul acestei idei vine şi diversitatea speciilor şi a formulelor literare ilustrate de cei antologaţi: romanul realist, de inspiraţie burgheză, cel de acţiune şi suspans, proza autobiografică, memorialistica, proza de călătorie, lirica tradiţionalistă ori simbolistă.

Fragment dintr-o conferinţă ţinută în cadrul Simpozionului „Piteştiul în literatură", organizat de U.S.R. şi găzduit de Centrul Cultural Piteşti în 25 mai 2021

Geografia literară a Piteştilor poate fi împărţită pe capitole dedicate fiecare unui anume teritoriu piteştean de referinţă pentru actul artistic, pentru amintiri sau reflecţii. Majoritatea textelor esenţializează o atitudine, respectiv o dominantă afectivă în legătură cu o stradă, cu un aşezământ, cu o vecinătate.

eseu

Aurel Sibiceanu

Glorioșii ani ai ratării

JURNAL DE PANDEMIE

Iaca, suntem în 2021, lumea este cum a fost întotdeauna, mereu kafkiană, absurdă, încerc să-mi găsesc un sens, mai ales în această confuzie planetară, stăpânită de adevărul jugulat științific și catalogat ca fiind teorie a conspirației.

Pe 22 noiembrie s-au împlinit 16 ani de când am devenit pensionar, adică un om care are tot timpul din lume pentru a se gândi la... trecutul său! La vremea respectivă, în 2005, eram foarte bucuros: scăpasem de viața dublă pe care o duceam - la serviciu, unde făceam o muncă neplăcută, și acasă, unde mă ocupam cu cititul și adesea cu scrisul. Foloseam două limbaje și gestică diferită. În ultimii ani de serviciu, cele două firi ale mele începuseră a se interfera: la serviciu aveam accese umaniste, acasă aveam unele care țineau de disciplina muncitorească, aproape militară, comunicarea cu soția și copilul devenise deficitară și mă priveau straniu de parcă devenisem un străin care a tulburat un echilibru cald. A fost momentul când brusc mi-au revenit în minte Gregor Samsa și fraza de început a nuvelei sale, „Metamorfoza", de Franz Kafka: „Într-o bună dimineață, când Gregor Samsa se trezi în patul lui, după o noapte de vise zbuciumate, se pomeni metamorfozat într-o gânganie înspăimântătoare." Că tot a venit vorba de Kafka, sub codul spiritual al căruia stau lumile moderne și postmoderne, pot spune că înainte de 1989 am trăit și multe momente din romanul „Procesul", și acasă, și la serviciu. În ambele cazuri, securiștii anchetatori aveau marea abilitate în a te transporta în tărâmul absurdului – pentru ei eram conspiraționist în ambele mele vieți. Colonelul Zamfir (răspundea de contracararea acțiunilor de sabotaj pe Platforma Petrochimică Pitești) m-a vizitat la locul de muncă și m-a întrebat dacă la școală am avut cursuri și despre explozibili! Am înțeles unde bate, așa că i-am spus: „Domnule colonel, nu-mi place meseria asta, dar mi-o fac bine și conștiincios, deși nu sunt membru al partidului comunist." „Poete, mi-a zis, omul e o lighioană ciudată, o dată o ia razna! Uite, un vecin de-al meu, strungar fruntaș la Colibași, membru de partid, într-o bună zi nu s-a mai dus la serviciu, era ocupat cu prinderea unor pitici care cotrobăiau în pivnița lui, că el stă la casă!" Colonelul acesta nu era chiar un om rău, am mai povestit despre el, așa că l-am întrebat dacă nu cumva vecinul lui nu băga piticii în putina cu varză acră? M-a înjurat decent, de busuioc și cristelniță, și mi-a dat o măsură generoasă de coniac „Miorița" - el era aprig băutor de coniac, mereu avea obrajii îmbujorați, șefii lui știau de viciul lui, dar l-au tolerat și după 1990, asta pentru că în mandatul lui nu se petrecuseră nenorociri în materie de sabotaj.

La pensionare aveam 51 de ani, credeam că voi că voi scrie capodoperele vieții mele, dar, așa cum am mai povestit, am trăit o situație paradoxală, parcă îmi lipsea mediul industrial, lipsa programului în industrie mi-a creat o nostalgie, m-a blocat și în materie de lectură, și în propensiunile pentru scris.

Iaca, suntem în 2021, lumea este cum a fost întotdeauna, mereu kafkiană, absurdă, încerc să-mi găsesc un sens, mai ales în această confuzie planetară, stăpânită de adevărul jugulat științific și catalogat ca fiind teorie a conspirației. Zilnic mă informez despre pandemie, o nenorocire care vine e prezentă periodic în lume de când e lumea. Istoriile antice, Sfintele Scripturi, în istoriile medievale și moderne, inclusiv povestirile bunicilor și străbunicilor noștri ni le-au pomenit. O mare „pandemie" a fost comunismul, una care a făcut sute de milioane de victime, indiferent de etniile lor. Tot zilnic rămân suspendat între prezent și disperarea omenească pendinte de finitudinea existenței trupești. Bunica, sărmana, spunea că după moarte ar dori măcar să poată reciti cărțile care i-au plăcut, că așa s-ar îndura Domnul să-i dăruiască veșnicia, pentru a-și răscumpăra păcatele. În adolescență, când Bunica îmi spunea asta, nu râdeam, simțeam cum pe șira spinării curgeau picături de transpirație rece...

De mai bine de o lună de zile, aproape noapte de noapte îl visez pe Tata. În vis altoiește un cireș, cu un briceag special, dar ruginit, și îmi spune: „Băi, băiete, toată viața ai fost lenea întruchipată a lui Oblomov, nu ai făcut nimic, nici pentru familia ta, nici pentru lume. Ai citit, ai visat și iarna te-ai bătut cu pisica, după sobă, la căldură..." Fac două-trei somnuri pe noapte, pe la 4 dimineața mă trezesc și mă întreb: când l-a citit Tata pe Ivan Goncearov? Eu știu bine că el, din literatura rusă, sovietică nici atât, a citit doar „Război și pace", al lui Tolstoi, și îmi repeta cu ostentație crezul contelui Tolstoi: „Nu există măreție acolo unde nu există simplitate". Visul acesta nu-mi dă pace, mereu mă face să mă întreb, dimineața: „Doamne, cine sunt, cu ce rost m-ai adus pe lume, ce am lăsat în urma mea, cine îmi va ierta rătăcirile pe tărâmuri și între ele, cine mă va pomeni și eu unde voi fi?" Întrebare copilărească pentru orice muritor, care exprimă un mărturisitor întru Hristos care se clatină... Atunci îmi spun, ca să-mi fac ceva curaj, pentru a învinge frica, cum că în ultima suflare omenească pe care mi-o voi da va străluci Adevărul și mi se va da ajutor necredinței mele, ori falsei mele credințe, uneori mărturisite prin valtrapuri de cuvinte... Mă trezesc după al nu știu câtelea somn de peste noapte, cam pe la două, cu ceva puteri mai întremătoare, fac o cafea, citesc presa franceză și israeliană, vizionez emisiuni la posturi internaționale, date în reluare, unde nenorocirea asta numită pandemie este analizată de specialiști, nu de politruci cu legături strânse cu complexe farmaceutice, despre care unchiul meu Corneliu, chirurg, îmi spunea încă din 1994 că medicina și industria farmaceutică vor fi transformate în cele mai mari forme de a câștiga bani, chiar mai mulți decât cei obținuți din traficul cu droguri și armament. Dar nu mai puțini din războaiele pentru petrol, motivate de terorismul arab. Ca întotdeauna, de când mă știam, citisem multe studii de medicină, ale unchiului meu, plus agende medicale, credeam că medicii și farmaciștii sunt în slujba omenirii. Ba bine că nu! Unchiul Corneliu, medic chirurg, mi-a dat o carte editată în limba franceză despre medicii lui Hitler și concernul farmaceutic Bayer - Farben, care a ajutat la realizarea unor „cercetări medicale", în fapt experimente medicale, la eugenie și genocid etnico-rasial planificat. Marxism-leninismul și stalinismul au fost mai eficace fără medicină, doar cu ajutorul luptei de clasă, prin înfometarea săracilor și executarea „exploatatorilor" a trimis pe lumea cealaltă sute de milioane de oameni. Despre pogromuri antisemite în Rusia țaristă se pot spune multe, dar Rusia nu poate fi deranjată cu amintirea trecutului ei vinovat, câtă vreme puterile cele mari ale UE depind de energia aproape nesfârșită a hegemonului slav, care nu vrea să moară și „să se democratizeze" cu ochii închiși la realitățile mondiale.

După ce iau act de știrile necenzurate de presa străină, urmăresc postările de pe faceebook, pisicoase și lașe, ale unor oameni care ori sunt lipsiți de logică, ori sunt manipulați cu de le ei dorință, cum a fost în comunism – nu cunosc nimic, nu mă bag! Tot pe facebook citesc poezie, multă semnată de autori care sunt membri ai Uniunii Scriitorilor din România. Cu mici excepții, autorii sunt încremeniți în modele lirice facile, uzate, incultura și ignoranța lor în materie sunt vizibile și jenante. Literatura este arta cuvântului, a cuvântului limbii române, nu a franglezei post revoluționare. A-i aminti asta unui autor „consfințit de cineva de sus" comportă un risc major. Mă rog, despre asta voi scrie mai pe larg, după cum mă va duce mintea mea care a ucenicit, cândva, dobândind ceva pricepere în domeniu.

După acest excurs matinal urmăresc narativa oficială despre pandemie, oficială și neoficială, reverberată copios de o populație ușor de recunoscut – virgula este pusă cu precizie între subiect și predicat. Dacă încerci să nu lași virgula acolo te trezești analfabet, un om de nimic și, mai ales, un comunist obsedat de gramatică!

Un alt subiect care îmi apare zilnic pe agenda dimineților mele liniștite-neliniștite este conspirația, mai precis teoria conspirației, agățată profesionist de ceea ce urmează să se întâmple! Trec peste agenda presei plătite, din România și de aiurea, care susține Organizația Mondială a Sănătății și comunicatele acestui organism, dovedit caduc și rău intenționat, care emite, din trei în trei zile, comunicate contradictorii și halucinante, în răspăr chiar cu ale producătorilor de vaccinuri! Zilnic se vorbește despre Statul Global, nivelator, tot zilnic ni se vorbește despre acest stat ca fiind o teorie a conspirației! A combate asta cu probe este ceva de condamnat. Așa să fie? Păi, să lucrăm cu materialulul clientului. Iaca: în anul 2019, Klaus Schwab, părintele Forumului Economic Mondial de la Davos, concluziona: „Marea Resetare Mondială implică o transformare a societății care are ca rezultat restricții permanente asupra libertăților fundamentale și supravegherea în masă, întrucât sectoare întregi sunt sacrificate pentru a stimula monopolul și hegemonia corporațiilor farmaceutice."

Deși lucrările Forumului Economic Mondial sunt publicate, tehnica modernă a intențiilor este de a le ascunde la vedere, pentru a le face incredibile. Așa să fie? În august 1878, Eminescu scria: „Iluziile economice a sectei socialiste s-a lățit însă și în state în care n-au rațiune de a fi. În Rusia, comunismul are o mulțime de adepți, și unora dintr-aceștia pare a fi căzut jertfă și generalul Metzentzow. La noi în țară socialismul are asemenea adepți. A început a apărea foi periodice care, scrise fără ortografie și fără primele cunoștințe gramaticale, totuși cred că cu acest minim capital de creieri și învățătură se poate reforma universul".

Ziarul *Românul* i-a răspuns lui Eminescu: „Aflat în criză de subiecte, d-l Eminescu se ocupă de teorii conspiraționiste, crede că în Rusia imperială se va instaura un regim universalist, comunismul".

Scriitoarea Corinne Maier definește premonitoriu lumea în care trăim: „Secolul al XXI-lea va fi ipocrit sau nu va fi. Minciuna e viață. Patronii își manipulează angajații, băncile își mint clienții, jurnaliștii inventează informațiile, laboratoarele experimentează pe cobai umani trași pe sfoară. Lumea aparține mincinoșilor în serie, experților în cacealmale, profesioniștilor dezinformării."

Christine Bernadette Rousseau

In memoriam Marin Ioniță

Prozatorul Marin Ioniță pe DRUMUL DINOZAURULUI

Romanul «Drumul dinozaurului» este construit ciclic. Începe într-o gară de provincie, Găești și se încheie tot într-o gară, dar de data aceasta în București, numai că autorul pare că rămâne pe loc, că e prins cu picioarele în betonul peroanelor, evenimentele vin și pleacă, personajele vin și trec prin inima lui, prin mintea lui, nu le poate uita, le «descarcă» și apoi le așază pe tabla de șah a vieții sale. «Zi de vară caniculară. Dorm șinele de fier în gară. Fumegă peronul. La un cap de linie moare o locomotivă......Pe o tabliță atârnată de streașină, ruginite, năpârlite, șase litere: GĂEȘTI.»

Aici începe acțiunea din *Drumul dinozaurului*. Un Găești pe care autorul îl credea o cetate din povești este de fapt un târg provincial, cu câteva instituții importante: gara, regimentul, liceul de băieți, gimnaziul de fete, restaurantul *Trocadero*, cârciumi multe și îmbâcsite, fierării, covrigării, mult nămol... «Nici eu nu arătam prea bine în bocancii cazoni și scorojiți ai lui tata din vremea războiului, în hainele cam ponosite și cam strâmte, mâneci scurte până la coate, buze crăpate, fața înnegrită», zice autorul.

Urmează examenul oral; profesorii înșirați la o masă lungă, în fața lor elevul ca un osândit așteptându-și cu inima la gură norocul. La matematică domnul Colfescu, la română domnul Mihail Ilovici (scriitor). Elevul de odinioară se descurcă cu greu la tabla înmulțirii dar strălucește la română; la geografie, istorie și științele naturii nu are cum să nu fie bun, așa că iată-l admis la școala Zootehnică.

De aici începe un vârtej de întâmplări de adolescent, iubiri care nu se sfârșesc (Maria, Lucia, Lucreția) sau episoade fugind pe sub ochii noștri de cititor dinspre amintirea autorului: Viola, Grațiela zisă Gățica, Magdalena zisa Madi, Augusta Maria zisă Tania țiganca. Pentru Tania, autorul a petrecut o vacanță între țigani, a stat alături de ei în fumul șetrei, le-a ascultat cântecele, poveștile, și-a amintit el însuși că, neînțărcat fiind, supsese la un sân de țigancă. A însoțit șatra *La puțul cu salcia, la Morteni, la Priboieni, la Glâmbocata, la Cobia, la Hulubești, la Leordeni*. Se împrietenește cu fiul bulibașei - un uriaș și un năzdrăvan care îl scapă din încăierarea țigănească din care nu ar fi putut ieși fără cel puțin o împunsătură de cuțit. Țiganca lui fusese arvunită din copilărie și urma să fie cumpărată pe bani mulți. Adolescentul îndrăgostit Marin Ioniță nu făcea parte din scenariul șetrei.

Ne regăsim apoi autorul jucând în piese de teatru, punând în scenă spectacole, devenind UTM-ist cu carnet cu litere galbene ca de aur.

Așa cum m-a obișnuit Marin Ioniță, găsesc și în *Drumul dinozaurului* un personaj ciudat prin nume și prin felul de a fi. El e Mahomed. Citez: « L-a cunoscut la miez de noapte într-un cimitir. Ca într-o poveste valpurgică la care se adună vrăjitori din toată lumea la Saabat: strigoi, vampiri, duhuri rele... Cimitirul din această poveste avea un nume din vechime. Îi zicea Cioflec și înconjură o biserică în ruină». Descoperim într-un alt capitol că Mahomed încearcă să frământe din pământ o statuie înaltă cât un om, numai că nu suflă asupra ei pentru a-i da viață. Statuia se prăbușește sub privirile creatorului ei.

Integrat în viața orașului, tânărul Marin Ioniță cunoaște furia lui Scarlat-starostele geambașilor dar și a lui Lache-patronul jocurilor de noroc ; îi apare tentația de a urma școala de miliție dar renunță în ultimul moment în urma unui coșmar. Trece prin experianța lecțiilor practice (monta artificială), învață lecțiile politizate, sărută pe absolut toate felele pe care le descrie în carte etc., etc. O cunoaște pe Ana Pauker. Aceasta i se adresează, apoi își trece mâna pe sub bărbia tânărului Ioniță. Acea femeie «semeață» face în așa fel încât nu numai mintea tânărului să-i poarte amintirea dar și bărbia lui să-i poarte amintirea atingerii. După această întâmplare pentru toți profesorii și activiștii din Găești, tânărul devine eroul urbei.

Tânărul Marin Ioniță își caută totuși o deslușire. Nu înțelege unde să se plaseze. Pe de o parte a fost învățat de acasă, de către părinți, că există Dumnezeu și există rugăciune dar pe de altă parte vede structura ierarhiei clerului ortodox cu fast și mare pompă nefiind mai puțin stufoasă decât structura noii ideologii marxiste: «Episcopul. Preasfințitul. Sobor de preoți. El, deasupra tuturor. Odăjdii cu fir de aur. Mitra episcopală. Cârjă argintată. Pe piept, în lănțișoare, trei medalioane cu simboluri creștine. Cruci pe umăr. Pe mâneci. Pe pulpane. Mai mare decât el în țară, Patriarhul. Capul bisericii. Înconjurat de cete. Vicari. Consilieri. În cercuri mai de jos, mitropoliți, arhiepiscopi, stareți, protopopi, preoți.» Credința și biserica sunt interzise de educația comunistă. Mai degrabă poți să intri în crâșmă și să ieși mergând pe trei cărări decât să intri și să fii văzut că ai fost în biserică: te arde ierarhia marxistă direct la mațe (pierzi școala, ajungi un proscris). De cealaltă parte ierarhia sistemului comunist: comitetul central, primul secretar al orașului, secretarul comunei, secretarul de organizație, activiștii... Între cele două structuri asemănătoare, adică ierarhia clerului și ierarhia marxistă, cea a nevoiașilor (ciungi, șchiopi, ologi, muți, surzi, credincioși, semne de întrebare pe picioare crezând în viața veșnică, în mântuire) și cea a proletarilor precum și cea formată din elevi, studenți, crezând cu toții în sloganuri, promisiuni etc. În concluzie, pe de o parte: «Omul, fiul lui Dumnezeu.» și pe de alta «Omul, cel mai prețios capital.» În condițiile date autorul nu găsește altă cale decât următoarea: «MĂ CAUT !» Cu majuscule, ca o demonstrație că această căutare va fi de lungă durată, va fi serioasă, va fi o preocupare din care să înțeleagă ceva: esența vieții.

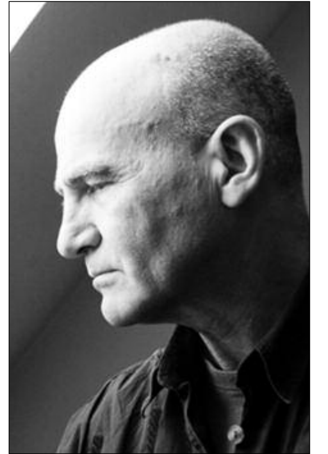
Când cumpăr o carte am obiceiul să îi citesc cuprinsul. Vă invit să faceți același lucru cu cartea de față. Veți descoperi interesante dar și ciudate titluri de capitole. Până să o faceți, am să vă dau eu câteva exemple: «Ești bine ca damă», «Sorbona salvată pe un schelet de cal», «Mușc din mine» și aș putea continua. E cunoscută arta publicității dar mai puțin pusă în valoare când e vorba de o carte. Domnul Marin Ioniță știa această artă dar nu se lauda cu ea, ne lăsa pe noi să o descoperim dând titluri de capitole care ne incitau prin ineditul lor, ne invitau să plonjăm în miezul scriiturii. Și iată un ultim citat, extrem de concludent: «Mă visam mort. Și mă despuiau. Și mă scăldau. Și-mi înfundau nările și urechile și gura și toate găurile cu semințe de mei descântat. Să nu intre Necuratul în mine... Ultima slujbă, în biserică, pe năsălie. M-au pus apoi în groapă. Au tras pământ peste mine. Și au stropit mormântul cu o sticlă de vin sfințit. Și au plecat. Și am rămas singur în întuneric. Și am auzit cum îmi ronțăie șobolanii de cimitir scandura coșciugului. Și cum fojgăie viermii pământului.»

Cartea se încheie cu o explicație din partea autorului, cam de o pagină și ceva a cărei concluzie, citez, este: dacă a trăi înseamnă a colabora, chiar asta am făcut.

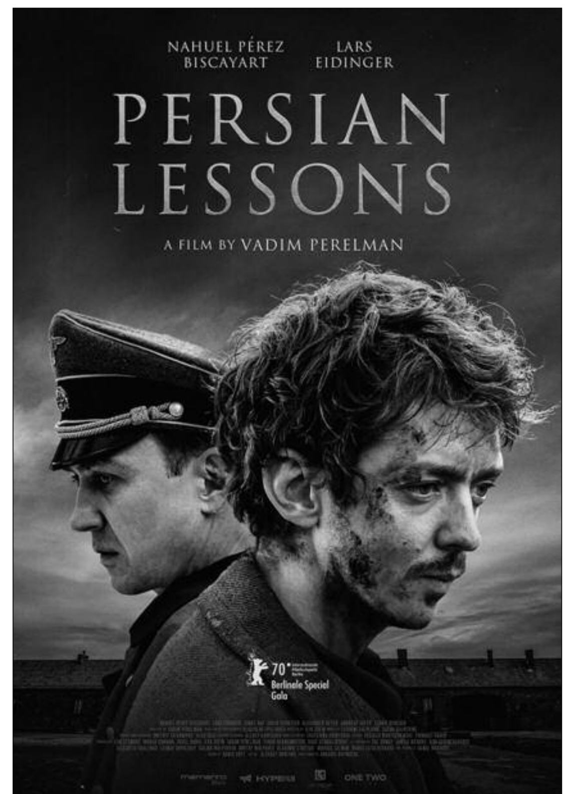

Alexandru Jurcan

Persian Lessons în infern

Nu puteam crede că nu mai poate fi ceva original în toposul Holocaustului. Cu atât mai mare mi-a fost uimirea la vizionarea filmului *Lecții de persană/Persian Lessons*, regizat de Vadim Perelman. Voiam să-l văd la *Tiff*-ul din acest an, însă mai bine mai târziu decât niciodată. Mi-am zis că nu auzisem de actorii din distribuție, dar, mai apoi, după necesara documentare, am realizat valoarea lor, prestațiile de excepție. Nu putem ști totul, lumea e plină de valori. Nahuel Pérez Biscayart (Gilles) jucase și în controversatul *120 de bătăi pe minut* de Robin Campillo, iar Lars Eidinger (Klaus Koch) strălucește pe marile scene în roluri complexe. Filmul e inspirat dintr-o poveste reală, scrisă de Wolfgang Kohlhaase. Să vedem cine e regizorul Perelman. S-a născut în 1963 la Kiev. Origine evreiască. Tranziții necesare la Viena și Roma (pentru emigranții evrei din URSS) până la sosirea în Canada. Perelman studiază la început fizica și matematica, apoi pleacă la Los Angeles, unde realizează videoclipuri muzicale, înainte de primele sale filme (*Casa de nisip și ceață, Viața dinaintea ochilor săi*). Lungul drum al perseverenței creatoare...

Revenim la *Lecții de persană*. Tânărul evreu Gilles se dă drept persan, ca să scape cu viață dintr-un lagăr de concentrare nazist. El, care nu știe o boabă de persană. Un risc major, un dans dramatic pe creasta vulcanului malefic. Totul a pornit de la o carte în persană, primită de la cel ce-și dorea o jumătate de sandviș. Astfel se certifică ideea că un amănunt poate deturna un destin. Gilles nu va fi împușcat, deoarece comandantul Klaus Koch caută cu ardoare un persan, ca să învețe limba. Capriciu gratuit? Nu, el dorește să deschidă un restaurant la Teheran după război. Ce faci tu, Gilles, în fața acestei provocări? Inventezi cuvinte, le repeți înfrigurat noaptea, îți exersezi memoria cu o limbă nouă, falsă, care ți-ar putea aduce izbăvirea. N-ai voie să greșești, într-un *selfcontrol* halucinant, incredibil. Koch învață, face fișe cu cuvinte, e sârguincios. Se stabilește o relație explozivă și vitriolantă între profesor și elev, lângă un abis amenințător. Iată un elogiu implicit adus cuvintelor. Nașterea unei limbi din frânturi din numele prizonierilor. O limbă inventată în mijlocul infernului, care va avea o finalitate... istorică. Nu voi devoala finalul absolut surprinzător. Jocuri lingvistice într-un slalom tensionat printre violențe psihice și verbale, printre animozități și răzbunări oribile. Din primele minute ale filmului se instaurează un suspans infatigabil. Relaționarea Gilles-Koch trece prin mefiență și spaimă. O poziționare dedramatizată, printre imagini dantești, apocaliptice. Apoi, deodată, apare în lagăr un persan adevărat. Koch e fericit: vor conversa toți trei în persană! Un moment de o acuitate insurmontabilă. Ce va face Gilles? *Passons*... Nu mă trageți de limbă, mergeți la cinema și vedeți acest film impecabil, incriminant cu măsură, impredictibil.

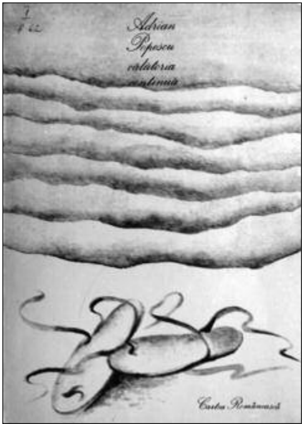
Mihai Barbu

Lumile poeților contemporani sau...

Mic îndreptar de călătorii poetice (IV)

Am ajuns din nou, împreună, la sfârșit de an. Din iarna care vine am vrea să revenim la reportajele noastre tradiționale. În acest sens, m-am pregătit temeinic, cel puțin din punct de vedere cinematografic. „A propos de trenuri”, zice conductorul din ***Polar Express***, „nu contează unde merg, important e să te hotărăști să urci”. Un brazilian, „Vânzătorul de vise”, zice „să nu te temi de drum. Teme-te să stai pe loc”. Sper să le urmez îndemnul. „Secretul succesului e să obții ceea ce cu bani nu poți cumpăra...” Știți ce le oferea *Vânzătorul de vise* celor care credeau că, la un moment dat, lumea se prăbușește peste ei? O virgulă, o mică virgulă. Ca să-și scrie în continuare povestea...

Pe buze îl simți cum te arde adevărul și-ți cere să-l spui./ E vârful de lance, străpunge vibrând învelișul de carne al inimii/ loc el își face, tot mai adânc, locuiește în tine ca flacăra/ într-un rug, ca lumina în peșteră. Dacă nu suntem la fel cu versurile noastre/ la ce bun să mai scriem...

Călătoriile poetului cuprind toate cele trei vârste ale omului. Copilăria e o evadare atât în real cât și în vis, în locuri unde palpabilul și imaginarul se întrepătrund armonios și, prin urmare, sunt greu de perceput separat: „Iele și vâlve, gnomi și spiriduși/ și greieri ce-n hornuri se răsfață/ sau în căminele bogate, sub cenuși,/ îmi nălucesc și azi, copil, în față”. Orientul este ținta predilectă oricărui copil din Balcani: „Fiind sprinten de picior, născut primăvara,/ în zodia lui Hermes, înaripatul la mers,/ eram trimis adesea prin satele-târguri după/ smochine, turte coapte pe vatră și apă-n burduf”. În acest perimetru și la această vârstă se joacă, concomitent, veșnicia și diurnul: „Peste tot în lume în primii șapte ani se decide soarta/ adultului de mâine: sclav sau stăpân al timpului”. Când e vorba de vârsta de aur a omului nu există bariere nici pe pământ, nici pe ape: „tinerii sunt mai impulsivi și mai nepăsători/ se gândesc numai la călătorii spre Țara de Foc/ după câtă fervoare au în gesturi și în cuvinte ar fi în/ stare să-și sfarme destinul ca pe un vas de alabastru”. Cu bătrânii lupi de mare lucrurile stau cu totul altfel. Ei au putut călători (vă reamintim că volumul ***Călătoria continuă*** a apărut în august 1989) pentru că n-au fluierat în biserică (adică acolo unde asta nu se cuvenea, vorba poetului, nici măcar ca metaforă...): „Altminteri oameni gospodari și chibzuiți bătrânii piloți/ fiii și nepoții au parte de cumințenia lor înfloritoare/casele cu acareturi și distincțiile răsplătesc o viață lungă/ și oricum n-au fluierat vreodată unde nu se cuvenea”. Poetul, un om profund credincios, are un alt ideal privind toposul terestru și divin: „Călătoresc de-o viață sunt mereu pe cale/ spre peștera acea miraculoasă unde/ trebuie să-mi depun și eu darul umil”. E un drum pe care începe calea spre credință și care nu are o finalitate în termeni tereștri: „Mai am de mers, cât încă nu știu...” În acest periplu lung și neprecizat ca timp o poți întâlni pe „Portărița, Ctitorița, Chelărița, Prodromița,/ Mângâietoare, Îndrumătoare, Dulce sărutare,/ Gorgoepirisa, Promisa, Glico filussa și Supusa doar în locul unde trandafirul și lumânarea/ se logodesc într-o capelă modestă/ a timpului”. Nu e deloc la îndemâna drumețului pentru că: „Întreaga Europă din Goteborg la Mestre/ și până-n Agrigento e numai catedrale”. Adrian Popescu vrea să ajungă în Umbria la casa Sărăcuțului, iubirea sa de-o viață: „Tenace memorie numai tu mă faci să opresc la Assisi/ și să o iau grăbit spre casa lui Francesco/ dacă mă întâmpină Pica provensala am avut noroc,/ dacă îmi iese în cale mâniosul postăvar e de rău.” Întrebările sunt retorice pentru că drumul spre Il Poverelo presupune eforturi subînțelese: „De ce nu mă duci, tenace memorie, prin orașele Nordului/ la Milano sau Padova unde și cu ochii închiși după/ trei zile știi drumul, iar viața e mai ușoară și grăbită?” E o călătorie cu peripeții în care borfașii văr trebui să se mulțumească doar cu imaterialitatea prăzii: „Cei care la Palermo mi-au răpit modestul bagaj/ au rămas probabil uimiți de mulțimea cărților îngrămădite într-o geantă prevăzută cu cifru./ „Aurul sau banii la care jinduiau nu i-au găsit;/ se transformaseră în silabele imnurilor mariane./ S-au mulțumit deci cu fotografiile copiilor mei”. Poetul se resemnează când a constatat că un confrate de-acum 2000 de ani a trăit într-un imobil măreț și nu a lăsat nici celor de față, nici viitorului amprenta sa tragică încastrată în murii cei bătrâni: „Nu sunt un poet tragic și mă resemnez a nu fi./ La Pompei am admirat Casa poetului tragic o splendidă/ locuință patriciană unde nu răzbătea nimic din/ întunecimea dureroasă a celui care locuia acolo.” În viață, la noi ca și la sud de Dunăre, trebuie să te mulțumești cu puțin: „Citim în Bulgaria la o sărbătoare a poeziei/ versuri de vară deși afară a început toamna/ la un liceu dintr-un orășel de munte. Citesc și trag cu coada ochiului în spatele casei/ (cel mai bun barometru al atmosferei festive)/ o fetiță dintr-a X-a îi împletește codițele uneia dintr-a V-a. Parcă ar fi singure într-o poiană în scurtul răgaz/ dintre adunatul fructelor și spălatul tacâmurilor/ al ceaunului.../ Surâd pierdute”. Bine, dar finalul nu-i aici: „La sfârșit primim vin, flori și multe mulțumiri”. Iată că, și în Bulgaria, îți poți pune întrebări fundamentale: „Cine are nevoie de adevăr și cine e gata să-și dea viața pentru el?” Răspunsul, prieteni, îl găsiți și în această călătorie fără de sfârșit de care tocmai v-am vorbit...

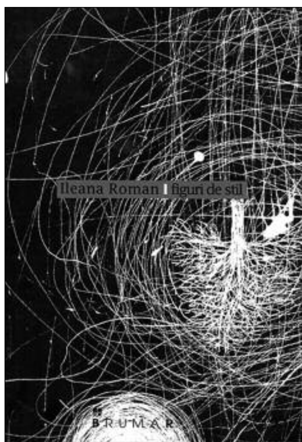
(Adrian Popescu, *Călătoria continuă*, Editura *Cartea românească*, 1989/ Bun de tipar 16 08 1989, lector Florin Mugur)

Unde e oare, o caut pe ziua/ când am visat/ că viața asta a mea/ chiar s-a-ntâmplat./ Se risipește timpul/ în toate zările/ vii sunt doar moartea/ și întrebările

Volumul d-lui Lucian Vasilescu despre modesta sa ratare personală începe cu o poezie care dă seama despre situația meteorologică, starea individului, cotele apei din zonă și sfârșește, parodic, în ton minulescian: „Dragii mei, vă scriu din mine însumi, unde am ajuns cu bine, vremea, pe aici, e frumoasă./ apa e liniștită, locuiesc la același etaj cu doi oameni drăguți: un tâmpit și o tâmpită”. După fix 61 de pagini, înainte de a începe „Life kills/ Repere biografice - tabel cronologic”, autorul așează o altă poezie, parodiind-o pe prima dar cu un sfârșit-surpriză, demn de un film de serie neagră: „Dragii mei, a trecut ceva vreme de când n-am mai scris,/ dar totul e bine, eu sunt cuminte, cum am promis./ mă mulțumesc cu puțin, duc o viață tihnită, locuim la/ același etaj - doi tâmpiți și o tâmpită”. După cum ați putut lesne observa, față de prima variantă autobiografică și cea de-a doua e, totuși, o diferență esențială: la etajul respectiv a mai apărut un tâmpit. Dar datoria intelectualului e să nu se lase înșelat de ceea ce a vrut să spună autorul. Normal ar fi fost ca după lectura unui foarte bun volum de poezie la final să constatăm că la etajul respectiv nu mai locuiesc doi tâmpiți ci doar o tâmpită. Probabil, muza... „Țara mea, viața mea, dragostea mea” e o trinitate autohtonă pe care autorul o vede ca pe o unitate sine qua non când e vorba de România noastră. Nu e vorba de un imn de slavă ci de un RMN imparțial în care pacientul este perceput așa cum e, cu bunele și cu relele sale: „În țara mea e o veșnică primăvară, în țara mea înfloresc/ toate bubele pământului, tot aici, de mai bine de/ cincizeci de ani, îmi locuiesc și eu neputința/ nevolnicia, neîmplinirile, umilința./Aici mă simt eu acasă, un preș de șters picioarele/ la intrarea din dos./ aici mă descompun de mai bine de jumătate de veac/ aici mă afund, zi după zi, tot mai jos”. Nenorocirea acestei țări e că un ritm străin ne impune un comportament, adecvat lui, geografiei noastre, bazinului nostru hidrografic, fondului nostru forestier și, vai, vieții noastre de zi cu zi: „În țara mea răsună codrul de manele, și viața mea joacă/ îndrăcit după ele./ în țara mea apele susură în ritm de manea, și viața mea/ se scurge-n hazna, odată cu ea./ durerea mi s-a schimbat în plăcere, arsura o simt/ ca pe-o mângâiere”. E posibilă vreo evadare? Da, în spațiul aerian și în spațiul terestru pentru că Marea Neagră a fost amanetată: „În țara mea eu sunt un răspuns, dar n-am întrebare./ în țara mea locuiesc un coșmar cu ieșire la mare”. Autorul bravează inutil pentru că subestimează, în mod evident, un adversar perfid și se bazează pe credința populară că berea (fie ea și rece...) e un panaceu universal: ”Vă spun ca să știți: în fiecare dimineață,/ când se scoală,/ maneaua se confruntă cu o gravă problemă/ existențială./ care pe dată și trece, precum mahmureala,/ după câteva halbe cu bere rece”. (Ați aflat că un compatriot, după ce s-a vaccinat, a băut un car cu bere ca să-și elimine vaccinul din corp. N-a reușit...) Dar scrisul, cultura scrisă, la o adică, mai sunt eligibile pentru o salvare miraculoasă? „Dragii mei, scrisul e o întreprindere cu desăvârșire/ nefolositoare/ a scrie este ca și cum ai căuta, cu tot dinadinsul,/ pete în soare./ iar asta nu-i bine, nu-i sănătos și nici nu se cuvine./ scrisul nu-i decât o sminteală, la fel și speranța-/ v-o amintiți pe fata aceea de-au luat-o într-o zi/ cu ambulanța/ voi să nu faceți ca ea. Să fiți cuminți și-o să vă dea/ domnul, la fiecare,/ câte-o manea, s-o iubiți. să vă strângeți în brațe,/ să nu vă mai despărțiți./ nici când cerul se va prăbuși peste voi./ nici când vă veți umple de/ bube, mucigaiuri și noroi./ voi veți învinge. Pe voi v-am ales/ să dați sfârșitului lumii un nou înțeles.” În ton cu acest final optimist e și consemnarea Autorului din „Scânteia” anului 1970, de 23 august: „Îi văd... Ci-n juru-mi viața nouă fierbe/ Și stau între trecut și viitor./ Mă uit la vorbe, vorbele-mi par sterpe,/ Dar trigă peste timp un glas: ***Dă-i zor!***”

(Lucian Vasilescu, *Țara mea, viața mea, dragostea mea: despre modesta mea ratare personală*, Editura *Rentrop & Straton*, 2014)

Iar eu astăzi, cine știe,/ Cum aș râde, cum aș scrie/ Câte-n cer, câte-n jargon!/ Doamne, Eli, rai complice,/ Eu nu cred c-ai vrut a zice/ Să rămânem proști ferice/ Prin grădina lui Ion!

Pentru a-și motiva figurile sale de stil, Ileana Roman a ales un motto dintr-un scriitor pașoptist (e vorba de I. Heliade Rădulescu) care ne indică o totală încredere în forțele-i proprii și un abandon total a celor care, de la greci încoace, ți-ar aduce, pe tavă, inspirația și starea de catharsis: „Bine că scăpai de muze/ de lelițe din Parnas/ și de gloaba de Pegas”. Intrarea în Castel i se pare poetei o idee mai absurdă decât a avut-o inițial Kafka iar motivul propus e unul oarecare: „să îl contrazic tel quel”. Aventura aduce, ca prozodie și demonstrație, cu cea imaginată de Ion Barbu în „După melci”: „Începuse să îmi placă/ Frica străină ortacă/ Printre nări de puști privind/ Scaune-n gura altor scaune/ Răni în gura altor

reportaj

rane/ printre muște bețivane/ De asemenea dansând". Evadarea din Castel se poate face printr-o săritură pe geam, salt care te ducea direct în Rai, „în boschețîi lui Adam". „Acolo, nu vream șarpe, nu vream mărul/ Eu nu vreau nici adevărul/ Dulce sau pustiitorul/ Și nici nu visez nu vream". Absurdul e la el acasă, atât în lumea noastră cât și în cea vegetală: „Dar, mai absurd decât mine,/ S-a rupt grabnic din tulpine/ Un scaiete bleo crudel/ Și s-a prins de fusta-mi, biata/ Am ieșit râzând cât roata/ Lăsând larg deschisă poartă/ Sus la Kafka la Castel". Aflați în lumea liberă, Ea și El cei doi se cufundă-ntr-un plictis de moarte. Amorul fizic este unica soluție: „Ne iubeam să scăpăm de plictis/ și am văzut că e bine/ erai mai folcloric decât mine/ și decât goliciunea mea." Mâncarea este edenică iar apariția cărții ține de absurdul lumii aflată (și) în afara Castelului: „Am mâncat un car de sare/unul de mere, unul de ceapă/ Ne știam ca pe apă/ și n-am citit toate cărțile". Poeta semnalează și un posibil caz de canibalism, din fericire neconsumat: „Dar de mâncat nu te-am mâncat/ astfel că n-o să mori în mine." Supărarea este exclusă: „Apoi îmi da lecții de zbor/ Eu îi dam mere și umor/ Ca pentru echilibru". Poetă de o bogată invenție lingvistică, nu doar din necesități prozodice, Ileana Roman e o suavă artistă a cuvântului. Nu e o întreprindere din cale-afară de ușoară: „Voiam să ajungem la cuvântul/ Unde fuge pământul de sub picioare/ Unde noaptea își schimbă sexul/ Punctul cu virgula - la hanul mare."

(Ileana Roman, *figuri de stil*, Editura *brumar*, Timișoara MMVI)

Fiți pe pace e 8 noiembrie/ și eu înaintez târâș în replică/ oprește-te oprește-te hotelule/ de pe malul râului/ să intru în cronica autumnală/ polițistă/ de ce nu mai trece p-aici inspirația/ dimitrie dimitrie e absent/ e toamnă și un rob cu sacii in/ spinare/ trece prin ploaie prin zăpadă/ prin flori

De ziua lui, pe 8 noiembrie 1967, dimineața, falsul Dimitrie constată că e un om singur, în trei variante. Prima: „Să fii singur ca un/ cuțit ce intră în pâine/ și apoi în salam/ ca bucățelele alea subțiri/ de salam rotunde/ care se rostogolesc pe masă". A doua: „Să fii singur ca o sticlă/ de chefir goală/ ca un dop de/ șampanie/ ce sare în aer." A treia: „Să fii singur singur/ și să scrii poemul ăsta." E clar că, din perspectiva eternității, varianta a treia e câștigătoare și adevăratul Dimitrie e îndreptățit să mizeze pe ea. Crudu a intuit că poezia există și în cele mai umile ființe, cu condiția să fie la fel de singure ca și el. Ba chiar nemaipomenit de singure: „un gândac merge spre capătul celălalt/ al mesei/ și se uită la lună/ sunt pahare/ sunt farfurii/ nu se oprește/ e negru la culoare/ e noapte afară/ el este/ nemaipomenit de singur/ eu mă/ așez pe un scaun alături/ și îl privesc". Un om singur se cuvine să aibă „doar un singur costum și o singură dată/ nasturii săi stau grămăjoare pe masă/ și-i coase doar când îmbracă costumul". Un om solitar „nu bea niciodată un pahar/ până la fund/ el pe masă mai are vreo șase pahare". Poetul nu scrie niciodată când e singur și în stare de nuditate („eram gol gol și nu îndrăzneam să/ scriu nici un rând/ mi-era rușine sau poate teamă"). Altfel stau lucrurile când își trage ciorapii, pantalonii și cămașa, alte texte va scrie după ce-și îmbracă puloverul și paltonul sau când își pune căciula, își trage mănușile, încalță bocancii și își pune fularul. Constantin P. Kavafis, citat în deschiderea cărții de adevăratul Dimitrie, dezvăluie misterul garderobei la poeții (importanți): „Odată reprezentația/ terminată/ își schimbă costumul/ și dispare". Posteritatea se pregătește din timpul vieții și important e ca cele pământești, piatra și natura, să se asorteze una cu alta: „eu deja nu mai am nici o problemă/ mi-am cumpărat și marmoră/ e albă e/ strălucitoare/ am fost și am văzut/ și locul ăla/ sunt niște copaci acolo/ înalți înalți/ și știi/ marmora se potrivește/ de minune cu restul". (Și Vestul...). Cu posteritatea lucrurile se așează în mod firesc dar ce te faci cu contemporanii? „Dimitrie și tu ce credeai că vei/ scrie versuri că te/ vei răzbuna/ pe iza pe mișu pe kati/ și tu ce credeai că ele/ sunt proaste că ele nu pricep nimic". Te-ai înșelat, Dimitrie, așa să știi. Din fericire nu s-au înșelat Mircea Martin, Ana Blandiana, Virgil Podoabă, Gheorghe Crăciun, Călin Vlasie, Romulus Bucur și Alexandru Mușina când ți-au oferit premiul pentru debut în poezie. „Dar mie nu-mi pasă nu-mi pasă/ eu regret că nu am/ o cravată neagră/ să mi-o leg la gât noaptea..."

(Dumitru Crudu, *falsul dimitrie*, Editura Arhipelag, Târgu-Mureș, 1994/ *Ucenicul vrăjitor*/ Serie de debut coordonată de Al. Cistelecan)

Ce zice nebunul satului într-o zi/ cel mai mult îmi e teamă/ să nu vină preotul/ și să-mi spună/ gata/ de mâine nu te mai cheamă Ion

Silviu Viorel Păcală a fost polițistul - poet cu autoritate în domeniu, tot așa cum colegul său, Marian Godină, a fost o persoană cu o voce hotărâtă și inconfundabilă în spațiul public. După tematica unora din poeziile sale pare că d. Păcală a lucrat, cu intens folos poetic, la secția de moravuri ușoare: „Curvele sunt niște femei fericite/ ele își dau ochii peste cap/ și când fac dragoste cu Dumnezeu/ Printre uluci ele pândesc/ băieții de la oraș". Fetele lui au însușiri magice și în ceea ce privește contribuția la iluminatul public: „Staniolul sexului tău cu luciri/ întâmplătoare/ luminează mansarda" și aprind imaginația poetică a celor ce au acces la imaginea lor de sub fuste: „Un pubis cu părul roșu lins/ era ca soarele la asfințit". Fericirea erotică ține și de integritatea ciorapilor Adesgo: „Cu ciorapii ușor căzuți/ uneori mă mir/ de ce poate atârna fericirea." Femeile lui Păcală sunt perverse și date-n paște, când e să-și păcălească clienții. Când au de-a face cu intelectuali subțiri și poeți romantici, cititorul își dă seama, imediat, că Împărăteasa respectivă e, dincolo de aparențe, la fel de goală ca Împăratul lui Andersen: „porți doar lenjerie din dantelă/ frecventezi o anumită ceainărie/ îți muști prea des buzele/ uneori mimezi orgasmul/ și te porți de parcă tu ai inventat/ postmodernismul/ cam asta ar fi/ nu neaparat în ordinea asta." Orașul lor stă sub spectrul unei iminente catastrofe feroviare: „O locomotivă îmi împinge fiecare/ clipă/ peste case părăsite/ șindrile șubrede/ schingiuit de o frivolă fermă/ ca un canon". Imaginea e apocaliptică: „Vine îngerul uneori/ mă privește/ e treaba lui că se sperie". Iubirile devin imposibile: „nu te iubesc deoarece/ ai distanța prea mare între sâni/ nu mănânci niciodată în public/ întârzii mereu la întâlniri/ porți doar lenjerie cu dantelă..." La „știrile de la ora 5", veștile sunt la fel de proaste: „mă uit la știri să văd/ cum va fi vremea în orașul tău/ lumina e întoarsă/ o luntre bolnavă/ pe o apă obosită/ te anunț/ că nu mai visez rățuște fericite/ semn că n-am să te mai caut/ printre frunze". Un astfel de peisaj, un asemenea oraș, un asemenea loc merită o corecție pe măsură: „îmi confecționez o insomie/ pentru orașul acesta/ dau anunț rapid ca să aflu/ de unde să împrumut niște iarbă/ verde verde verde/ și niște zăpadă/ albă albă albă". Urmarea? Poetul patinează "pe liniștea de o clipă"

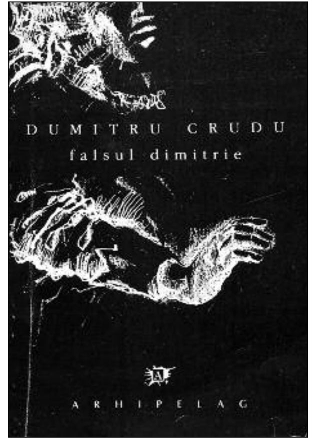
(Silviu Viorel Păcală, *Tablouri care decupează ziduri*, Editura *Ramuri*, 2011)

Eu la 6 ani eu la 18/ la 30/ la 60 eu bătrână/ eu și mai bătrână eu/ fără nicio vârstă/ este de mirare cum ființele astea trec una pe lângă alta dar nu se bagă-n seamă/ parcă nu s-ar cunoaște

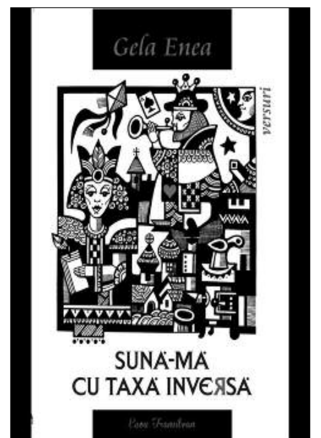
Din fericire, ca să ne referim la superbele versuri citate mai sus, Gela Enea le cunoaște foarte bine pe fiecare în parte și le dedică, fiecăreia, poezii memorabile. Copilăria e legată de imagini imateriale pentru că sunt atât de departe că par de neatins. Și, mai ales, e privilegiul de a le vedea doar odată în viață, la vârsta inocenței: "cel mai frumos pare cerul cât ești copil puzderie de stele/ stau prinse pe boltă până trece copilăria/ după aceea puțini au privilegiul să le mai vadă". Adolescența iubește anarhiile și, la vârstele ulterioare, ai nostalgia gesturilor simbolice și caste: "aș vrea să găsesc lumea cum am lăsat-o la 16 ani/ sub șenilele curajului de-a pleca de-acasă fără prieteni/ fără resentimente pe-atunci primeam/ câte-un trandafir în fiecare dimineață/ de la un băiat îndrăgostit lăsase totul/ în grija florilor am făcut o cutie a milei/ puneam acolo trandafirul plimbările/ prin parcul Romanescu/ o amandină un suc la Palace/ în sfârșit mărunțișuri/ până l-am pierdut din spațiul karmei la 16 ani/ nimeni nu-ți asfaltează traseul resemnării".

Vârsta primei tinereți este un dar divin, și ca orice cadou, el nu se refuză: "fericirea ți se dă moca doar pe la 20-30 de ani/ după vârsta asta orice imn sună fals iar/ treptele sunt date cu ceară mai sigure devin/ mantra coborâșului și rolul ingrat de corsar/ poți tu să intuiești ce corabie poartă aur/ care duce conserve și care ia apă/ până la urmă tot te scufunzi și/ apa ți se mută-n plămâni aia e tot/ scoate-o afară din tine cu detașarea unei mame/ ce naște la 14 ani în wc-ul public/ pune-i sacâz pe limbă nu lapte/ cu cât o lași să ia în greutate cu atât îți va fi mai dificil/ facem pariu moartea ține de câtă găzduire-i oferi/ dacă te-nțeapă până-n ficați impostura ei/ expulzeaz-o într-un muzeu de marionete/ diminuează-i stima de sine/ nimeni n-a turnat asfalt pe calea mântuirii". Vârsta a treia este văzută cu detașare și cu acceptarea situației ca o fatalitate: "la 65+ realitatea începe-ntr-o lentil/ inima e un motor ambalat peste putința/ roților de-a se-nvârti/ în cherhanaua acestui univers". Privind în urmă, o femeie frumoasă își putea permite să-și ia viața peste picior într-un limbaj tare și frust: "pentru a-mi cinsti memoria mai fac câte-un selfie/ purtând vălul invizibil de viață/ fututǎ rar și din obligații". Vârstele omului sunt legate de locuri, fapte și întâmplări unice. Adolescența e legată, inevitabil, de un spațiu care nu mai e cea fost odată. E distanța de la internat la internet: "internatul este și-acum la locul lui/ numai pe gard s-a depus un strat de rugină/ fetele în loc de emblemă au iphone iar/ pe tine o singură dată te-am revăzut/ în piața matache cumpărai pătrunjel". Internatul pentru un adolescent a fost locul unor minuni care, încă, se lasă așteptate: "patru ani am trăit cu convingerea/ că pe strada pavlov numărul 76/ se vor întâmpla toate cele șapte minuni ale lumii/ într-o singură noapte patru ani am crezut/ dar ce mai înseamnă patru ani". Inefabilul se logodește cu realul cel mai prozaic: "timpul iubirii se expandează-n frici și convenții/ intrăm greu într-o altă poveste/ cum intră piciorul într-un pantof nou/ mai forțat la început mai/ cu plasturi pe răni". Dar dacă dragoste nu e nimic nu e: "singur gulliver mai rămăsese să înființeze/ fabrici de încălțăminte rezistentă la mersul pe jos/ s-au deschis muzee tematice/ despre falimentul trecutului/ la întrebarea ce-ați făcut în ultimii treizeci și... de ani/ în pană de inspirație toată lumea/ a răspuns în cor/ am făcut dragoste".Dar pentru ca toate acestea să se întâmple, totul trebuie să rămână imuabil, așa cum sunt ele de când e lumea și pământul: "dumnezeul acesta căruia îi putem zice și buda și allah trebuie convins să nu-și rescrie creația".

(Gela Enea, *Sună-mă cu taxă inversă*, Editura *Ecou Transilvan*, Cluj-Napoca, 2021)

Mariana Şenilă-Vasiliu

De gustibus et coloribus

În artă nu există urât şi frumos, există doar expresiv. Ceea ce înseamnă frumuseţe pentru insul de rând, în pictură este catastrofal. De cum se îndepărtează de sub controlul calităţilor picturale, zisa „frumuseţe" devine sub-artă, kitsch, cum este numită în mod curent.

La două lucruri se pricepe toată lumea, la fotbal şi la artă. În ce mă priveşte, nu mă pricep decât la artă, este şi motivul pentru care mă voi referi în exclusivitate la ea. Întreaga mea viaţă a fost şi este dedicată ei. Mi-am tocit pingelele străbătând muzeele lumii, mi-am tocit coatele citind zeci de mii de lucrări, tot despre artă, am cheltuit o mică avere umblând prin lumea întreagă în căutarea cunoaşterii şi înţelegerii cât mai profunde a artei. Am făcut eu însumi pictură şi tapiserie, ramuri majore ale acesteia. Mi-am cocoşat spatele stând ore în şir - uneori câte zece ceasuri pentru a realiza un mic fragment de ţesătură - şi mi s-a împăienjenit privirea din cauza efortului de a găsi un acord cromatic perfect în pictură. De înţeles, atunci, cât sufăr când văd cu câtă uşurinţă este tratată arta adevărată şi câte neorzii se debitează pe acest subiect, de ce succes nemeritat se bucură la publicul needucat subprodusele care au tangenţă cu arta doar pentru că în realizarea lor sunt folosite pensule şi tuburi de vopsea. La asta a contribuit şi o anume critică, mai sensibilă la bani decât la problemele artei şi care, fără mustrări de conştiinţă, ridică la rang de genialitate o nulitate harnică şi băgăreaţă.

Printre neghiobiile care mi-a fost dat să le aud, nu o singură dată, ci adeseori, cele mai multe ţin nu de calităţile artistice, ci de... rezistenţa materialelor. Printre argumentele aduse este acela că o pictură în ulei este mai valoroasă decât o lucrare în acuarelă, guaşă sau tuş. „Dar e în ulei!", mi s-a spus în faţa unei picturi proaste. „Da, am răspuns eu, numai că uleiul este folosit şi la vopsitul zidurilor (dintr-o cazarmă sau puşcărie!), la spoirea unui gard, a unor obiecte metalice. Uleiul, aşa cum îl vedeţi dumneavoastră, n-are nicio legătură cu calităţile artistice." În 1973, la Ermitaj, într-o expoziţie intitulată „Portretul în lume", am rămas siderată în faţa portretului unui şogun executat în tuş pe mătase datând din secolul al X-lea, trecând însă fără vreun fior artistic pe lângă alte portrete convenţionale şi lipsite de emoţie. Cu toată fragilitatea, a rezistat o mie de ani. Calităţile sale artistice depăşeau cu infinit mai mult „uleiurile" prezente în expoziţie. Mă uluieşte atâta grijă pentru rezistenţa în timp a unei opere de artă, atunci când propria noastră existenţă biologică e atât de drastic limitată. E minunat atunci când o pictură, un vas ceramic, o capodoperă pe hârtie sau mătase rezistă în timp. Un vas de ceramică din Creta a fost folosit continuu timp de patru mii de ani fără a-i fi ştirbită integritatea şi frumuseţea în vreun fel, dar ăsta e un miracol. Elefantul, animal important, unul din cele mai mari, are o mare longevitate în lumea animală, circa 80 de ani, viaţa efemeridelor se reduce la doar 24 de ore. Ne împiedică, oare, scurtimea vieţii libelulei sau fluturelui să le admirăm şi preţuim frumuseţea?

De prejudecata existenţei uleiului în pictură se leagă o alta, la fel de stupidă, a vechimii ca valoare adăugată unei lucrări artistice. Cineva a ţinut morţiş să-mi dau părerea despre un tablou pe care îl deţinea. La vederea lui, am ridicat din umeri, semn că pentru mine nu prezenta niciun interes de natură artistică. Uimit de reacţie, mi-a argumentat că opera în cauză era... veche. Nu mi-am putut reţine acida reacţie spunând că şi prostia e veche de când lumea, iar picturi proaste au existat şi există şi ele dintotdeauna. M-am abţinut să-i aduc aminte o spusă a fiului lui Tudor Vianu, psihiatru, care într-o carte afirma că norma medie umană este... prostia, iar inteligenţa, excepţia. O fi sau n-o fi precum scrie ilustrul psihiatru, nu ştiu. Ce ştiu, însă, e că lipsa de educaţie şi simţ estetic, merg mână în mână cu neghiobia, că singura cale de înţelegere în acest domeniu atât de sensibil este instruirea, lucru neglijat de public. Verdictele pe care le emite needucatul, cu siguranţă şi aplomb, sunt de natură să te lase cu gura căscată şi să-i dai dreptate psihiatrului I. Vianu. La Pergam, aşteptând să-mi cumpăr biletul de intrare în vestitul sit arheologic, mi-a fost dat să aud o conversaţie între doi soţi, ea aflată în dreptul casei de bilete, el rămas în urmă. El: „Cât costă intrarea?" Ea: „Doisprezece euro". Răspunsul lui: „Nu merg. Îţi dai seama câte beri beau eu de banii ăştia?" No comment! În alt caz, extaziată în faţa unei picturi, o doamnă a întrebat cât costă aşa ceva. La auzul sumei, foarte modestă altminteri, a exclamat: „E scumpă, nu dau eu atâţia bani pe aşa ceva". Atâta doar că dăduse adeseori o sumă pentru o toaletă care, la schimbarea modei în anul următor, urma să fie aruncată. Asta îmi aminteşte de povestea unuia care dorea să i se facă portretul. În patruzeci de minute portretul era gata. „Cât costă?", l-a întrebat insul pe pictor. „Patruzeci de mii", i-a spus acela. „Cum, s-a indignat individul, patruzeci de mii pentru patruzeci de minute?" „Da, i-a spus pictorul, dar pentru asta mi-au trebuit patruzeci de ani!"

Când evaluează, în scara proprie, valoarea unui tablou, necunoscătorul ia în calcul mai întâi lăţimea ramei, aurită neapărat, după care adaugă ceva şi pentru pictură. Care musai să fie realistă şi „frumoasă", ultima referire vizând frumuseţea fizică dacă e vorba despre un portret, şi atmosfera edulcorată atunci când e vorba despre un peisaj. Ca subiect, banalele naturi statice cu flori sunt preferate. Pentru necunoscător, stilul „lins" ca tehnică picturală e cel mai agreat. Sau stilul „modern" dacă e destul de curajos în opinii, prin stilul modern el înţelegând o pensulaţie agresivă, în pete mari şi neglijente. În ambele cazuri, alegerea este dezastruoasă. Am văzut la pictorii de pe cheiul Senei şi din Montmartre pictură îngrozitoare, fără gând, fără sensibilitate, fără emoţie, pictate „îndrăzneţ", chiar cu degetele, gândite anume pentru turiştii needucaţi. „Stilul" în cauză, ca şi preţul scăzut, başca faptul că proveneau de la Paris, le făcea vandabile.

Luate pe rând, chestiunile în cauză au nişte motivaţii, false, desigur. Arta nu are nici în clin, nici în mânecă cu frumuseţea fizică a unui model, ea are propriul său criteriu de frumuseţe, cel artistic. Când cele două criterii, cel fizic şi cel artistic, se completează rezultatul este fără îndoială spectaculos. Aşa cum se întâmplă, de exemplu, în cazul portretului intitulat „Doamna cu hermină" al lui Leonardo da Vinci. Cazurile acestea sunt însă rare şi nicidecum obligatorii. Urâţenia fizică a reginei spaniole Maria-Luiza nu doar că nu l-a deranjat pe Goya, ba, din contră, l-a inspirat. Urâtă foc, ea a devenit figura leitmotiv din gravurile lui Goya. A se vedea „Hasta muerte" din seria „Capriciilor", în care trăsăturile repugnante ale modelului, ca şi caracterul au devenit subiect caricatural pentru pictorul spaniol. Mai e şi prejudecata asemănării cu modelul care-l bântuie pe necunoscătorul într-ale artei. Van Gogh a pictat două tablouri reprezentând-o pe fiica de 15 ani a hangiului Ravoux, la care artistul a locuit la Auvers-sur-Oise. Adolescenta le-a găsit cusurul de a nu fi semănat cu chipul ei de la acea vârstă. Într-un interviu însă luat la maturitate, a mărturisit că „o dată cu trecerea timpului am început să semăn tot mai mult cu portretul". Cântăreaţa Yvette Guilbert, la fel, i-a reproşat lui Toulouse-Lautrec că, în albumul ce-i era dedicat, o urâţise peste poate tratând-o caricatural. Gata-gata să-l dea în judecată pe pictor, s-a răzgândit dându-şi seama de reclama pe care i-o făcea. Numele vedetelor de la Moulin-Rouge au intrat de mult în uitare, cu excepţia celor care i-au servit ca modele lui Lautrec, printre care şi Yvette Guilbert.

În artă nu există urât şi frumos, există doar expresiv. Ceea ce înseamnă frumuseţe pentru insul de rând, în pictură este catastrofal. De cum se îndepărtează de sub controlul calităţilor picturale, zisa „frumuseţe" devine sub-artă, kitsch, cum este numită în mod curent. Sau pictură de „gang" cum i se spunea la noi. Din lipsă de cunoştinţe estetic-artistice, o astfel de producţie, în serie de multe ori - aceeaşi ţigancă cu sânii goi şi cireşe în urechi, aceeaşi doamnă, blondă neapărat, pieptănându-se, acelaşi lac cu cerbi şi căprioare - este agreată în defavoarea picturii adevărate. Există şi curente de opinie la modă, dar aberante, aşa cum a fost în cazul impresioniştilor, cei mai buni colorişti, prea revoluţionară pentru timpul lor, care au fost repudiaţi în bloc, şi de critica conservatoare obtuză, şi de publicul mărginit care refuza să le accepte viziunea nouă. În mare, curentele picturale ale secolului XIX şi XX au fost primite cu reacţii adesea violente. Şi de confraţi, şi de public, dar şi de critica încremenită în prejudecăţi. Astăzi, lucrurile stau pe dos. De teamă să nu pară demodat, acelaşi public înghite orice năzbâtie, de la răzuitul afişelor de pe stâlpi şi prezentarea ca operă proprie, până la „arta" făcută cu rahaţi de câini coloraţi, pictatul cu spermă şi alte trăsnăi. Originale, bineînţeles. Rătăcit la labirintul noilor curente sau individualităţi artistice, insul nu mai ştie ce să creadă şi, năucit, acceptă orice. Iar critica, versatilă cum e, măreşte hăbăuceala. Calitatea de ghid al publicului, pe care şi-o asumase la începuturile ei a lăsat loc bunului plac şi bălmăjelii de cuvinte de neînţeles, că până la urmă, asistenţa nu mai înţelege nimic. Sau cum mă întreba cineva care asistase la un vernisaj: „A zis de bine sau de rău?"

Nesigur pe puterea sa de apreciere, o parte a publicului apelează la oracolul dicţionarelor de artă. Numai că nici acestea nu-l ajută cu adevărat. Una erau dicţionarele de la noi după 1944, şi alta încă şi mai problematică, cea a ziselor „dicţionare" actuale. Cele după 1944 trebuiau să ţină cont nu doar de artă, ci şi de linia ideologică a partidului. Başca subiectivismul autorului. Cele de la ora actuală sunt lucrative: pictorul, sculptorul sau ce va mai fi el, dă nişte curriculum-uri ale activităţii, corecte sau nu, şi plăteşte 100 de dolari sau euro pentru includerea lui în opul în cauză. Mediocritatea harnică şi cu dare de mână, în astfel de dicţionare stă cot la cot cu adevăraţii artişti. În atare situaţie, când sunt amestecate valori cu nonvalori, ce credit moral mai are un astfel de „dicţionar"? Iar artistic, nici pe atât. E plină ţara de astfel de „dicţionare" şi nimeni nu se sesizează şi nici reacţionează. Cât despre „autorii" lor, bani să iasă!

Odată eliminată şi această măsură presupusă de siguranţă, ce-i mai rămâne publicului cu educaţie cel mult modestă ca să nu spun nulă? Există o povestire chinezească simbolică pentru atare situaţie. Un ucenic, care dorea să dobândească o cât mai rapidă cunoaştere în domeniul pietrelor preţioase, l-a întrebat pe meşter cum să procedeze. Meşterul a luat o bucată de jad şi i-a pus în palmă spunându-i să o păstreze aşa timp de un an. Ucenicul a făcut întocmai şi după trecerea anului s-a dus la meşter. În loc de răspunsul aşteptat, bijutierul i-a pus o altă bucată de piatră în mână zicându-i „Ia şi ţine în palmă şi bucata asta de jad". La atingerea pietrei, ucenicul a sărit ca ars: „Ăsta nu e jad", a replicat el. Pasămite, ţinând acel an piatră în mână, învăţase, fără dăscăleală, care era adevăratul jad.

Călătorind într-o zi cu o fostă colegă de cancelarie, aceea mi-a vorbit despre o fostă elevă de-a mea. „Ce mai face?", am întrebat-o. „Bine, mi-a răspuns. Lucrează la Paris şi călătoreşte foarte mult. La fiecare sfârşit de săptămână se duce într-o altă ţară sau altă localitate unde vizitează muzeele." Că aşa ne-a spus d-na profesoară Mariana Şenilă: „Când călătoriţi, nu uitaţi când ajungeţi undeva, să împingeţi şi uşa muzeului".

Cuvintele acelea atât de simplu rostite de o fostă elevă de-a mea, au fost cea mai mare răsplată pentru anii de trudă petrecuţi în învăţământ. Câştigasem bătălia cu inerţia din mentalitatea comună.

Ion Popescu Sireteanu

Anul acesta, în iulie, l-am pierdut pe profesorul Ion Popescu Sireteanu. Şi-a ales (sau i-a fost dată) o zi solară pentru această *mare călătorie*, o zi luminoasă aşa cum i-au fost, deopotrivă, inima şi cugetul. A lăsat în urma sa tristeţea firească generată de această despărţire definitivă, trăită îndeosebi de cei apropiaţi, de familia sa minunată care i-a fost alături într-un mod exemplar, care l-a înţeles şi l-a susţinut până în ultima clipă, până la implicarea concretă în munca numeroaselor volume. Dna Silvia Popescu şi-a asumat de atunci o singurătate responsabilă şi s-a implicat până în prezent două evenimente în memoria acestuia. Este vorba despre proiectul ,,Evocări", realizat de Jean Dumitraşcu la Centrul Cultural Piteşti, pentru care a pus la dispoziţie lucrările scriitorului, şi despre expoziţia omagială *In memoriam* din cadrul Bibliotecii Judeţene Argeş, organizată cu concursul directorului Octavian Mihail Sachelarie şi păstrată pentru public în perioada 7-20 septembrie.

Ion Popescu Sireteanu a fost membru al Uniunii Scriitorilor din Romania, Filiala Piteşti – dar colegii l-au cunoscut puţin, iar oraşul acesta, căruia dascălul i-a dăruit ultimii ani de viaţă şi de activitate culturală, l-a cunoscut şi mai puţin. Bogata sa carieră universitară s-a desfăşurat în Iaşi, începând din anul 1962, fiind originar din satul Mânăstioara, Suceava. Cariera scriitoricească a început, aşadar, în spaţiul dăruit al Moldovei şi s-a extins pe meleaguri argeşene după momentul pensionării, până la cei 87 de ani ai cărturarului. Opera sa – cărţile, studiile,

articole – ne-ar lua doar prin simpla consemnare a titlurilor pagini întregi, iar faptul că a fost membru al Academiei Oamenilor de Ştiinţă, al Societăţii de Ştiinţe Filologice din România, al Societăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina, al Uniunii Românilor Bucovineni, faptul că a obţinut numeroase premii şi distincţii (inclusiv premiul ,,Timotei Cipariu" al Academiei Române, în 1991), faptul că este prezent în enciclopedii şi în dicţionarele esenţiale ale literaturii române – dovedesc realitatea incontestabilă a valorii sale intelectuale şi culturale. Iată că acum, revendicat deopotrivă de Iaşi (oraşul care a rezonat cu promptitudine la momentul trecerii sale în veşnicie), dar şi de Piteşti... Ion Popescu Sireteanu ne pune tuturor la dispoziţie tezaurul de învăţătură rămas în cărţile sale, un tezaur de informaţii şi înţelepciune, adunate cu stăruinţă, cu pasiune şi cu sacrificiile implicite. Rămâne de văzut cum şi în ce fel memoria venerabilului scriitor va fi onorată de oraşele în care a trăit şi a scris. Un lucru necesar, deoarece nimic nu este mai de preţ în istoria unui loc decât oamenii care au fost modele de cultură, de educaţie şi, nu în ultimul rând, de omenie.

Redăm în amintirea acestuia un fragment din *Prefaţa* volumului *Păcală şi ai săi*, editura Taida, Iaşi, 2011:

Ion Popescu Sireteanu a fost membru al Uniunii Scriitorilor din Romania, Filiala Piteşti – dar colegii l-au cunoscut puţin, iar oraşul acesta, căruia dascălul i-a dăruit ultimii ani de viaţă şi de activitate culturală, l-a cunoscut şi mai puţin.

Păcală –un spectacol perpetuu

Nu-i de mirare că Ion Popescu Sireteanu a fost provocat de un personaj românesc autentic, cu apreciere diferită în diferitele straturi de cultură, Păcală, un *summum* de învăţătură şi de umor adevărat. Păcală nu este deloc un personaj desuet, cum ar putea crede vreun cititor situat în post-modernitate. Chiar dacă are un cunoscut *background literar*, el reprezintă *o matrice mentală* a poporului român, unul dintre *pattern*-urile culturale româneşti, este un personaj care aparţine unui *timp circular*, *reversibil* şi *recuperabil*, aşa cum spune una dintre teoriile lui Vladimir Propp. Snoava este în sine un gen de succes în istoria literaturii române, cu ecouri în culturile mari, fapt care explică apariţia încă din 1969 a primului studiu al corpusului snoavelor româneşti, editat în Franţa (*La typologie bibliographique des facéties roumaines*). În zilele noastre Păcală este un subiect care circulă pe DVD-uri, în cărţile electronice la modă, face obiectul unor adaptări radio/tv, deşi l-a redat de multă vreme, remarcabil, Geo Saizescu în regiile lui, precum şi actorii Sebastian Papaiani, Denis Ştefan. Păţaniile lui sunt în nenumărate forme culese şi/sau repovestite, iar câteodată perfecţionate şi *reinventate*. Întâmplările lui Păcală îşi găsesc morala şi sensul inclusiv în modernitate, mai ales într-o modernitate care se pare că are tot atâta nevoie de el ca şi societăţile trecute.

În cartea de faţă, *Păcală şi ai săi*, Ion Popescu Sireteanu îl supune cu măiestrie pe *eroul tradiţional* unei noi succesiuni istorice, înnoindu-l şi adaptându-l, (re)dându-l unui ritm spaţio-temporal modern, înscriindu-l într-o adevărată competiţie de perfecţionare a personajului/*in illo tempore*, extrăgându-l parcă din chintesenţa tuturor vremurilor şi construindu-l ca pe o verigă esenţială în relaţia sensibilă dintre efemerul şi eternitatea înţelepciunii populare. Filtrarea personajului cunoscut din snoavele româneşti, din scrierile lui Alexandru Mitru, Petre Dulfu, Creangă sau Slavici, pentru care şi-au manifestat interesul personalităţi de marcă ale literaturii româneşti (Petre Ispirescu, Vasile Alecsandri), prin experienţa scriiturii lui Ion Popescu Sireteanu, se dovedeşte un act cultural demn de admirat, de apreciat şi poate surprinzător în ideea curajului acestui autor de a se orienta spre un personaj *format, cu carieră* în istoria literară, un subiect pus la îndemână de memoria colectivă şi de istoria literară în generozitatea ei, la imaginea căruia poate adăuga vioiciunea spiritului propriu şi pasiunea auctorială remarcabilă. Autorul publică prima ediţie a cărţii în 1994, iar fiecare reeditare poartă mereu un veşmânt nou, graţie inspiraţiei autorului de a reactualiza şi împrospăta un personaj *vechi* cu o aură de modernitate.

Păcală este un personaj jovial, hialin, robust, în ciuda fragilităţii aparente, înţelept chiar dacă *face pe prostul*, cu similitudini de bufon care spune adevărul *în doi peri*, cu comportament de *claun* din poveste, *un accesoriu* al întâmplărilor de totdeauna, liber şi nesupus nimănui. Rădăcinile sale în literatura universală ar putea să coboare până în antichitate şi cu siguranţă ar trece prin baroc. Ar putea să supravieţuiască în oricare literatură a lumii, are *fraţi de sânge* chiar în literatura noastră, iar prin geografiile literare ale lumii are câteva similitudini, eroi echivalenţi cu care ar putea să facă o interesantă competiţie comparatistică (Pepelea, Ianoş, Ivan, Neculai sau Nastratin Hogea, Bertoldo, Till Eulenspiegel, Svejk, Dănilă Prepeleac etc, eroi populari, înzestraţi cu isteţime, peregrini, puşi în slujba semenilor prin dorinţa structurală de reparare a răului social şi de desfiinţare a metehnelor celor viciaţi). Mulţi specialişti în metaliteratură au vorbit şi vorbesc despre *snoava de tip Păcală*.

Etnogeografia traversată de Păcală în cartea propusă de Ion Popescu Sireteanu este însă una tipic românească, cu pături sociale recognoscibile, cu autorităţi bine delimitate din lumea satului, toate tratate cu îndrăzneala şi dezinvoltura ştiută a personajului. Popa, boierul, judecătorul – autorităţi oficiale admonestate, contestate şi anulate ca inteligenţe (Păcală devenind simplitatea generând superioritate), dar şi negustorii, sătenii, femeia adulterină sau femeia ca exponent social neglijabil şi, nu în ultimul rând, Tândală – cu toţii devenind personaje secundare, care servesc distincţiei personajului principal. Ion Popescu Sireteanu îi plasează din titlu pe *ai săi* ca recuzită uzuală a eroului, obligatorie, dar fără prestanţă şi vizibilitate caracterială. Tândală este totuşi un personaj special, *un adjuvant* al lui Păcală, un *alter ego* poate, un interlocutor *pe măsură*. El potenţează şi serveşte cu precizie punerii în valoare a personajului hâtru cu comportament relaxa(n)t, ludic, Păcală. Tândală sugerează – oriunde s-ar afla – fie *aşteptarea* lui Păcală, fie nevoia imperioasă de apariţie a acestuia, ca personaj echilibra(n)t în context, fie anticipează intrarea efectivă a acestuia în scenă.

Sensibilitatea creativă a lui Ion Popescu Sireteanu şi pasiunea cu care evocă personajul au fost motivate probabil de hazul personajului şi de isteţimea lui, dar şi de rolul de *regenerare prin umor*, atâta vreme cât Păcală devine expresia/oglinda unui popor care se autoironizează, ca să poată într-un fel să meargă mai departe pe drumul plin de obstacole al existenţei şi să-şi păstreze *siguranţa de sine*. Păcală este un *drumeţ perpetuu*, insistent şi natural până la identificarea cu drumul şi cu *spectacolul călătoriei*. Dar acest spectacol/un *modus vivendi* devine simultan o încercare reuşită de replasare a vieţii pe un făgaş normal şi de reformulare a adevărului permanent deformat de răul şi prostia care *circulă libere prin lume*. Preumblarea lui Păcală în lung şi-n lat este, prin urmare, una de extincţie recuperativă. Toată morala spectacolului (care devine morala cărţii, implicit) este vie, surprinsă în dinamica ei, desprinsă ca un *ecou însumat* parcă din *odiseea drumului*, plină de *peripeţia cunoaşterii*.

Un breviar al principalelor teme prin care Ion Popescu Sireteanu *îşi expune* personajul ar putea cumula îngâmfarea, sărăcia, lenea, prostia, comoditatea, minciuna, căsnicia, lipsa voinţei, zgârcenia, hoţia, mediocritatea, lăcomia, politica etc. Secvenţele beneficiază de independenţă tematică, au acţiune autonomă, universul epic este însă rotunjit şi unitar, materialul fiind de tip compoziţional ciclic, nucleul fiind Păcală însuşi. Naraţiunile comice se înlănţuie pe orizontală, înglobând aproape toate cele 6 grupe tematice pe care Cornelia Sabina Stroescu le identifica în scrierile cu Păcală, în exegeza sa (*Snoave populare româneşti*, I-IV, editura Minerva, 1984-1989), prin care îi justifica eroului *vitalitatea şi durabilitatea literară*: relaţiile sociale, relaţiile de familie, însuşirile şi deficienţele psihologice, defectele fiziologice, scrierile despre armată, glumele diverse cu caracter şi circuit popular.

Ion Popescu Sireteanu beneficiază de un grad admirabil de mânuire a limbajului textual. Dialogul reprezintă structura compoziţională de bază, replicile sunt antrenante, sintagmele inserate sunt pline de haz, expresiile sunt naturale, toate reuşind să păstreze virtuţile stilistice ale oralităţii. Replicile mucalite atribuite personajului, cuvintele de duh, antrenul lingvistic dovedesc o bună stăpânire a limbii populare, dar şi *o strunire a personajului*, o punere graduală a lui în valoare. Râsul, ca suprastructură textuală, este combinat adeseori cu *amocul*, şi el un simţământ specific popular, autentic românesc. Senzaţia *râsul - plânsul* aminteşte de teatrul grecesc al *măştilor* din spatele cărora ieşea la iveală *adevărul plural*. Păcală uimeşte, păcăleşte, povăţuieşte, fiind mereu pe fugă şi apt să o ia de la capăt şi să uimească *restabilind adevărul*. Metodele narative alese de autor sunt o combinaţie susţinută între istorisirea păţaniilor, a întâmplărilor aşternute de destin în faţa lui Păcală şi ascuţimea expresiei româneşti bogată în simplitate, sonoritate şi mesaj, învăţătură, pe care autorul *o savurează* înainte de a o transpune artistic. Vorba românească este în text, ca şi în oralitate, o piatră aruncată în apă, determinând cercuri succesive de sens, din ce în ce mai strânse spre un *adevăr referenţial* pe care cititorul trebuie să-l treacă în bagajul său spiritual.

MAGDA GRIGORE

Păcală este un personaj jovial, hialin, robust, în ciuda fragilităţii aparente, înţelept chiar dacă *face pe prostul*, cu similitudini de bufon care spune adevărul *în doi peri*, cu comportament de claun din poveste, *un accesoriu* al întâmplărilor de totdeauna, liber şi nesupus nimănui.

in memoriam

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

"Retraducându-l pe Shakespeare"

„Colocviile Municipiului Pitești"

"Credință și Speranță"

„Laureații Festivalului Zavaidoc"

■ Prelegerea cu tema "Retraducându-l pe Shakespeare", susținută de prof. univ. dr. Constantin Manea, de la Facultatea de Teologie, Litere, Istorie și Arte din cadrul Universității Pitești.

"În mod firesc, scriitorii clasici sunt mult traduși în alte limbi și, periodic, retraduși. Retraducerile năzuiesc să descopere, de fiecare dată, noi fațete ținând de sens sau de stil. La fel cum și Eminescu a fost tradus și retradus în engleză, <Bardul național> al Angliei, William Shakespeare, s-a bucurat de numeroase (re)traduceri în limba română. În acest sens, mi-am propus o nouă (re)traducere a sonetelor lui Shakespeare din motive de ordin mai degrabă personal și didactic, dar și, mai larg, cultural. Mi-am pus mai puțin problema dacă traducerea mea este un act de cultură sau unul de creație. Nu am intenționat în niciun caz să rescriu poezia lui Shakespeare, decât, eventual, în măsura în care au impus-o necesitățile stricte ale prozodiei. Dorind ca volumul bilingv (aflat acum sub tipar) să-l atragă și pe cititor într-o lectură activă, o lectură-descoperire, traducătorul speră să îl convingă pe acesta (și) de frumusețea literalității textului shakespearian. Un <pod cultural> se poate realiza și la nivelul, modest și oarecum didactic, al unei traduceri întoarse mai curând spre fidelitatea față de litera originalului decât spre virtuozitatea poetic-imaginativă. În acest volum bilingv de sonete, am încercat, în cât mai mare măsură, varianta traducerii (cât mai) științifice și metodice – în principal consultând dicționare istorice ale limbii lui Shakespeare, năzuind deci spre o literalitate constructivă, evocatoare, dar și spre o literaritate respectuoasă față de original. Oricine poate ghici ori deduce zbaterea traducătorului – permanentă și atât de solicitantă – între specificul limbii autorului și/sau epocii, rigorile sensului de dicționar, cerințele/regulile stilului și așteptările publicului (plus varianta de limbă care este sau pare preferată de către acesta). La toate acestea se adaugă <grila> constrângătoare (ba chiar, pe alocuri, neîndurătoare) a prozodiei: rima, structura strofei, dar mai ales măsura și ritmul. Așadar, au fost, și aici, inevitabile – ba chiar inerente – fluctuațiile, concesiile, unele mici scăpări. Autorul retraducerii de față consideră efortul dedicat tălmăcirii sonetelor lui Shakespeare ca o modestă (și onestă) contribuție culturală cu valențe măcar constructive, dacă nu neapărat de originalitate sau de măiestrie poetică", spune Constantin Manea.

■ Dezbaterea cu tema „Starea revistelor de cultură astăzi", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură Argeș, scriitorul și filosoful dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe scriitorul și publicistul Dumitru Augustin Doman.

„Pe baza unei bogate experiențe în presa culturală, fostul redactor-sef al revistei <Argeș> din perioada 2008-2020, Dumitru Augustin Doman a vorbit despre rolul publicațiilor de profil în crearea și difuzarea culturii. Am abordat în mod special evoluția revistei de cultură <Argeș> și perspectivele publicației pe termen mediu și lung", spune Leonid Dragomir.

■ Noul proiect sub genericul "Oameni de Cultură Piteșteni", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat special pe istoricul Sevastian Tudor.

„După succesul proiectului <Evocări>, care va continua, m-am gândit să-i prezentăm pe cei mai importanți oameni de cultură piteșteni, pentru a nu mai vorbi doar la timpul trecut. L-am invitat, pentru prima ediție, pe istoricul și universitarul Sevastian Tudor, personalitate complexă, care a publicat toamna aceasta două cărți. Alături de noi a fost conf. univ. dr. Sorin Mazilescu, pentru a ne completa reciproc", declară Jean Dumitrașcu.

■ Prelegerea cu tema "Fiziologia Literară", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura română necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

„De esență clasică, înrudită cu <Caracterele> lui La Bruyère, fiziologia literară (una dintre formele de manifestare a satirei) a fost cultivată în Franța la începutul secolului al XIX-lea și impusă de către Balzac prin <Fiziologia căsătoriei>, 1828. Începând cu 1839, apar fiziologii și în literatura română, accentul fiind pus pe tipul social caracteristic pentru epocă, văzut în aspectul său grotesc și ridicol: fiziologia provincialului, aceea a ieșeanului, a bădăranului, a Don Juanului de mahala, a femeii emancipate etc. O bună parte din proza secolului al XIX-lea va păstra în literatura română trăsături și procedee inspirate de fiziologie", precizează Iudita Dodu Ieremia.

■ "Prima ediție a proiectului <Credință și Speranță> organizat de Clubul Româno -Arab de Cultură și Presă în parteneriat cu Centrul Cultural Pitești va avea tema <Credință – Liniște și Siguranță>. Abordăm aceste aspecte cu invitații mei – medicul cardiolog și imam Nakechbandi Ahmed Mazhar, Decebal Marius Floroaica, doctor în sociologie și conf. univ. Cristiana Sima, doctor în economie", spune Ahmed Jaber.

■ Prelegerea cu tema "Logica minții versus logica inimii", în cadrul proiectului sub genericul „Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de sociologul, scriitorul și jurnalistul George Smeoreanu.

"La noua ediție a proiectului pe care-l derulez la Centrul Cultural Pitești vorbim despre cum ne construim valorile personale", ne incită George Smeoreanu.

■ Dezbaterea cu tema „Știința – provocare și destin", în cadrul proiectului cultural-educativ „Adolescenți și Mentori", coordonat de scriitoarea și criticul literar Magda Grigore, având-o invitată pe Daniela Diaconu, director adjunct științific la Institutul de Cercetări Nucleare Pitești.

■ Dialogul cu tema „Laureații Festivalului Zavaidoc", în cadrul proiectului sub genericul „Tradiții Muntenești", coordonat de profesorul de canto popular Valentin Grigorescu, avându-l invitat pe instrumentistul Constantin Gaciu.

„În contextul pandemic actual, când Centrul Cultural Pitești a trebuit să amâne organizarea Festivalului Național de Muzică Lăutărească Veche <Zavaidoc>, am procedat la realizarea unei emisiuni pe care o dedicăm evenimentului emblematic pentru municipalitate și așteptat de iubitorii genului. Vă invit la un remember al festivalului, alături de Constantin Gaciu, câștigător al Marelui premiu al ediției din anul 2009. Invitatul nostru vă oferă și un inedit recital de piese lăutărești", spune Valentin Grigorescu.

■ Centrul Cultural Pitești și Uniunea Scriitorilor din România – Filiala Pitești pun bazele Cursului (gratuit) de scriere creativă „Miron Cordun", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu.

"Sunt așteptați să participe liceeni și studenți din Pitești/Argeș care sunt la început de drum într-ale literaturii (poezie, proză, eseu etc.) și care simt nevoia de a fi îndrumați spre a deveni scriitori recunoscuți. Cursul se va desfășura în Sala Multifuncțională de la Casa Cărții, sâmbăta, între orele 12.00 -14.00, fiind invitați și scriitori piteșteni consacrați la nivel național (Nicolae Oprea, Mircea Bârsilă, Virgil Diaconu etc). Cele mai bune creații vor fi publicate în revista de cultură <Argeș>, urmând să fie organizate și lecturi publice susținute de cursanți. Anual, va fi desemnat un participant, care se va remarca prin propriile creații, spre a primi ca premiu un sejur gratuit de o săptămână în stațiunea Neptun, oferit de Uniunea Scriitorilor din România. Înscrierile se fac la adresele de e-mail: cultcentre@yahoo.com și jeandumitrascu@yahoo.com", informează Jean Dumitrașcu.

■ Prelegerea cu tema „Despre solidaritate", în cadrul proiectului sub genericul „Cultura în vreme de pandemie", susținut de directorul general al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu" Argeș, scriitorul și sociologul Octavian Mihail Sachelarie.

„Societatea românească nu a fost niciodată mai conflictuală decât astăzi. Avem nevoie de solidaritate și cum ar trebui să se manifeste ea?!", ne incită Octavian Mihail Sachelarie.

■ Prelegerea cu tema "Șerban Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu. Constantin Cantemir și Dimitrie Cantemir. Sfârșitul domniilor pământene cu personalități de excepție", susținută de istoricul Ștefan Dumitrache.

"În ultimul sfert al secolului al XVII-lea, cele două principate extracarpatice au beneficiat de domni cu mare personalitate care și-au pus amprenta asupra istoriei naționale și europene. Din nefericire, în această epocă vor începe nesfârșitele războaie otomano-austriece și otomano-ruse, care vor răsturna echilibrul de putere în acea parte a Europei și care vor avea o influență profund negativă asupra Principatelor Române", precizează Ștefan Dumitrache.

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

ZBIGNIEW SEWERYN – ÎNTRE BASM ȘI METAREALITATE

Pictorul și ilustratorul de cărți pentru copii, polonezul Zbigniew Seweryn, este – în cel mai curat mod cu putință – un creator de lumi. Imaginația sa dansează grațios în împărăția basmelor, așa cum o știm și cum va rămâne. Pentru că, în ciuda tuturor prefacerilor atât pe orizontala, cât și pe verticala lumii noastre, basmul va dăinui. El este, de fapt, inima acestei planete, adevărata ei istorie.

Așadar, artistul polonez, născut la Cracovia, în 1956, și format la Facultatea de Forme Industriale a Academiei de Arte Frumoase din același oraș, este și pictor, și povestitor. Creează în siajul realismului magic, avându-i ca model pe Hieronymus Bosch și pe Pieter Bruegel. Lucrările – ulei, acrilic pe pânză, tempera și cerneală – pleacă de la figura umană, în jurul căreia, ba chiar din care se întrupează făpturi reale și imaginare. Jocul cromatic este absolut seducător, deși, în opinia mea, e doar aparent un joc. Zbigniew Seweryn face pasul către metarealitate, către potențialul infinit al universului, care presupune existența simultană – în minte și în materie – a nebănuite linii temporale. Cu alte cuvinte, ce vedem pe pânzele lui este posibil să fie deja, să aibă deja viață, una de sine stătătoare, să acționeze și să producă efecte, consecințe de care noi nu avem habar.

Nimic nu mai seamănă cu ceea ce știam despre spațiile cunoscute și explorate. Nimeni nu mai seamănă cu sine însuși sau cu sine însăși până la capăt. Probabil că acesta este și mesajul pe care Zbigniew Seweryn vrea să ni-l transmită: imaginea e un cal troian, narațiunea este, astăzi, un cal troian, important rămâne să simți dacă și în ce măsură rezonezi cu ele. Spune-mi ce poveste alegi, cu ce imagine te identifici, ca să-ți spun cine ești.

DENISA POPESCU

”Frate Calinic ...”

(urmare din p. 15)

scârțâitoare cu vestea aceasta grozavă. A înviat cu adevărat, El este viu și nu va mai muri, nu mai poate muri niciodată. Din această realitate a Învierii se hrănesc toate făpturile din Univers, oameni ca și păsări. Aștrii ca și bezna beznelor. Învierea ține lumile să nu se năruie unele peste altele și inima sângelui nostru să nu se împută în noi. Din această Înviere se hrănesc toate lipitorile pământului care strigă în gura mare că nu-i nici o înviere. Dar săracii nu știu ce spun.”

În scrisori sunt inserate și poezii, care au rămas inedite, din câte știm. Într-o scrisoare expediată de la Aachen, în 24 ianuarie 1970, Ioan Alexandru trimite o variantă a poemului, ”Lumină lină”: O, miez de noapte, zori de zi/ O, liniște a toate știutoare/ Mirele bate cu un Crin/ La poarta sfintelor izvoare.// Pământul frate, nu-i decât/ O candelă tăcută și amară/ Uleiul este veghea mea/ Și a clopotului către seară.// Eu nu-s decât o candelă și nu-s/ Decât o liniște-lumină/ Garoafă crin un trandafir/ Lumină lină din lumină lină.”

Într-o scrisoare din 29 septembrie 1973 (”De ziua sfintei Anastasia Ramona”), Ioan Alexandru îi trimite ”acest Imn scris astăzi cu sufletul la Domnul și la tine iubit frate”, o reiterare a dragostei creștine cu care sunt înnobilate relațiile dintre frați: ”Tânjesc după un frate să-i vorbesc./ Când vine fratele în omenie/ Îl văd pe Sfântul Mire între noi/ Înveșmântat în robă purpurie// Stă neclintit cu ochii într-ai mei/ Gata să-i stingă de pe lume.../ Dar frate tu apari între noi doi/ Și-astâmperi setea care mă răpune.”

Aceste poeme cu dedicație se adaugă unui poem scris la începutul prieteniei lor, care se regăsește în memoriile semnate de Calinic Argeșeanul: „Constantin de departe înalt/ Prin zăpezi uriașe sosește/ Căciula moldavă lovește în grinzi,/ Cu barba înrourată scoate din sân/ Inima-candelă și începe să cânte”.

Într-o scrisoare datată (”Cuv. Vucol 6 febr 76”), Ioan Alexandru povestește cum a fost la Cluj unde a fost pus să vorbească în fața a nouă mii de tineri și unde a recitat ”Imnul Transilvaniei de 30 de strofe”. Spune că ”prin mila Domnului am trecut cu mare succes această grea probă și poemul citit, aseară a fost transmis prin televiziune peste toată țara”. Mai spune că au fost de față ”toate autoritățile județului”, că au venit și maramureșeni ”cu autobuzele la această întâlnire din sala sporturilor”. La manifestare, mai spune, a vorbit întâiul, înainte de-a veni muzica ”și alte texte mai îndrăgite de cei prea fragili să poată înfrunta cuvântul puternic și gol.” Fără să o spună direct, Ioan Alexandru a participat, de fapt, la o întâlnire a Cenaclului ”Flacăra”, condus de Adrian Păunescu, care era capabil să adune mii de oameni pe stadioane sau în săli de sport. Temperamentul expansiv al lui Ioan Alexandru a găsit teren prielnic în expansivitatea cultivată cu program de Adrian Păunescu.

Sunt multe cărți poștale ocazionale trimise de Ioan Alexandru ”fratelui Calinic”, și chiar dacă textele sunt deseori convenționale ele vorbesc de șansa rară de a călători prin lume, în condițiile în care România era un mare lagăr. Sunt scrisori trimise din Aachen (Germania), Paris, Munchen, Pskov, Moscova, Tibilisi.

(Fragmente din prefața volumului ”Ioan Alexandru către Calinic Argeșeanul. Viața din cărți, din scrisori și din dosare”, în curs de apariție la Editura ”Școala Ardeleană” din Cluj-Napoca)

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

Concertul, victimă colaterală a pandemiei

Unul dintre cele mai neplăcute efecte colaterale ale pandemiei pentru noi, iubitorii muzicii, a fost interzicerea concertelor. La început a fost vorba de diferitele lockdown-uri, care n-au permis decât foarte puține activități culturale, iar muzica live nu s-a numărat printre ele. Apoi, în vara anului 2020, au existat, inclusiv în România, ceva evenimente, dar cea mai mare parte a lumii muzicii a stat, cum se spune, pe uscat. Muzicienii au rămas pe la casele lor, iar spectatorii potențiali și-au găsit alte distracții dintr-o paletă nu foarte largă de opțiuni. Concertele și festivalurile au fost fie anulate, unele, fie amânate de câte trei-patru ori, cele mai multe, în speranța unor vremi mai bune. Acestea păreau că ar fi venit, la început de 2021, odată cu apariția pe piață a vaccinurilor anti-Covid, dar realitatea din teren a demonstrat că, odată oprită, mașinăria extrem de complicată a organizării de concerte și festivaluri a fost, și din păcate încă este greu de repornit. Astă vară au fost câteva festivaluri, inclusiv marele Untold de la Cluj, dar lumea muzicii a rămas încă profund frustrată de lipsa contactului esențial dintre muzicieni și public, față în față. Da, sunt și-acum, și vor rămâne mereu concerte online, dar nu au decât foarte rar farmecul unei prezențe live, alături de mii și zeci de mii de oameni care au aceeași pasiune cu tine. După vacanță, însă, au apărut noi semne îmbucurătoare, cu sute de evenimente de anvergură lansând vânzări de bilete pentru concerte și festivaluri programate pentru 2022, în paralel cu lansări de albume ale unor nume mari, precum Coldplay și Adele. În același timp, însă, concertele programate sau reprogramate pentru toamnă au continuat să se amâne, iar pe fondul creșterii cazurilor de Covid cam peste tot în Europa, tendința pare că va continua până spre primăvară. Situația asta îi afectează în primul rând pe artiști, care, dincolo de pasiune, își scot banii mai puțin din vânzări de discuri și din streaming, și mai mult din concerte și din produsele derivate pe care le vând cu ocazia acestora. Unele trupe mai mici, cum este Anathema, a ajuns să ceară direct fanilor bani pentru subzistență. Altele, cum este Marillion, formație cunoscută și apreciată de muzică progresivă, au solicitat sprijinul publicului pentru acoperirea cheltuielilor de asigurare a concertelor care urmează să vină. Și asta pentru a nu ajunge în situația veteranilor de la Genesis, care-au fost nevoiți să amâne niște concerte de pe-o zi pe alta, pentru un caz de Covid. Fanii au reacționat prompt și au contribuit, dar problema finanțării concertelor rămâne, acesta fiind, de altfel, motivul principal pentru care inclusiv 2022 nu este atât de sigur pentru evenimente de anvergură. Pentru că, iată, concertul, cum îl știm, a ajuns victimă colaterală a pandemiei, și amenință să nu mai fie ce-a fost, cel puțin în viitorul apropiat.

Număr ilustrat cu lucrări de **Victor Brauner** (1903-1966)

Nota redacției:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate.

universalia

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteți abona pentru anul 2021, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAȘCU**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

Paul Kingsnorth

Virtutea pierdută

Traducere de NINEL GANEA

Foto - Navjoat Kingsnorth - Own work, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=24488880

Creştinismul a expirat de-a lungul secolelor din cauza unui număr de motive complexe, dar nu a fost distrus de un duşman extern. Nicio armată agresivă nu a pătruns în Europa şi ne-a convertit forţat la o credinţă rivală. Nu. Noi am dezmembrat povestea din interior. Ceea ce a înlocuit-o nu a fost o nouă ordine sfântă, ci o negare a faptului că există aşa ceva.

universalia

În urmă cu un secol, în vremea Marelui Război, Oswald Spengler scria că „lumea occidentală, fără excepţie, se află sub influenţa unei imense iluzii optice”. Declinul Occidentului, marea, ambiţioasa şi poetica teorie a decăderii Apusene – în opinia sa, demult începută la momentul în care el scria – şi-a avut adepţii, detractorii şi imitatorii săi de atunci încoace. În ultimii ani, a cunoscut, de asemenea, o renaştere.

Declinul se simte în aer, interferând cu fumul de la pădurile care ard în Grecia şi de la scenele şocante din Afganistan. Mare parte din ceea ce a scris Spengler cu privire la disoluţia Occidentului – despre care el a prezis că va deveni complet manifestă în secolul al XXI-lea – s-a dovedit a fi profetic şi nici măcar nu auzise de schimbările climatice sau de talibani. Trebuie să ai o voinţa tare puternică – genul pe care o admira bătrânul Oswald – pentru a nega, în timp ce naţiunile se dezintegrează mânioase, intuiţia sa.

Dar ce este „Occidentul”? Depinde ce trib întrebi. Pentru un liberal, Occidentul este „Iluminismul” şi tot ceea ce a urmat – democraţie, drepturile omului, individualism şi duetul dinamic „ştiinţă şi raţiune”. Pentru un conservator, ar putea însemna un set de valori culturale: atitudinile tradiţionale faţă de viaţa de familie şi identitate naţională, şi probabil un sprijin larg pentru piaţa liberă şi capitalism. Pentru genul de stângist postmodern care domină în prezent cultura, Occidentul – presupunând că admit existenţa lui – este în mare parte o faţadă pentru colonialism, imperialism, rasism şi alte grozăvii despre care auzim zilnic pe canalele oficiale.

Toate aceste lucruri ar putea fi adevărate în acelaşi timp, dar fiecare este de asemenea ceva destul de recent. Occidentul este mult mai vechi decât liberalismul, stângismul, conservatorismul şi imperiul. Este în acelaşi timp un amestec mult mai simplu, mai vechi şi mult mai complex decât orice ar putea oferi fiecare dintre acestea. Este rezultatul aducerii împreună a omenilor din întreg continentul, în decursul secolelor, de către o anumită poveste religioasă.

„Nu a existat niciun fel de organizare unitară a culturii apusene cu excepţia Bisericii Creştine”, a explicat istoricul medieval Christopher Dawson în „Religia şi Ascensiunea Culturii Apusene”, scrisă la puţină vreme după cel de-Al Doilea Război Mondial.

„În spatele modelului mereu schimbător al culturii occidentale a existat o credinţă vie care i-a dat Europei un anumit sentiment de comunitate spirituală, în pofida tuturor conflictelor, diviziunilor şi schismelor sociale care i-au marcat istoria.”

Cu alte cuvinte, „Vestul” s-a născut din relatarea acelei poveşti sfinte – o grădină, un măr, o cădere, o înviere – care a modelat fiecare aspect al vieţii: organizarea săptămânii de lucru; ciclul anual al sărbătorilor şi zilelor de odihnă; plata taxelor; datoriile morale ale indivizilor; atitudinea faţă de vecini şi străini; obligaţia milosteniei; structura familiilor; şi cel mai important, o imagine cuprinzătoare a universului – structura şi înţelesul său şi locul nostru în el.

Pe scurt, Vestul era creştinismul. Dar creştinismul a murit. Dacă trăieşti acum în Apus, trăieşti printre ruinele sale. Multe dintre ele sunt în continuare splendide – catedrale intacte, concerte de Bach – dar până la urmă sunt ruine. Iar când o cultură veche clădită în jurul unei ordini sfinte moare, va urma un cutremur îndelungat în fiecare domeniu social, de la politică până la sufletul omului. Forma oricărui lucru şi instituţii – familie, muncă, atitudini morale şi existenţa însăşi a moralei, conceptele de bine şi rău, moravurile sexuale, perspectiva asupra banilor, a odihnei, a muncii, a naturii, a corpului, a neamurilor, a datoriei – vor fi la dispoziţia oricui. Bine aţi venit în 2021.

În urmă cu 40 de ani, filosoful Alasdair Macintyre a susţinut în lucrarea devenită clasică „După virtute” că însăşi noţiunea de virtute va deveni în cele din urmă de neconceput, odată ce sursa din care a provenit va fi îndepărtată. Dacă viaţa umană va fi privită ca neavând un sens mai înalt, atunci va fi imposibil să pici de acord asupra înţelesului „virtuţii” sau să înţelegi de ce ar trebui să însemne ceva.

Dascălul favorit al lui Macintyre era Aristotel, nu Iisus, dar critica pe care el o face Iluminismului şi predicţia sa cu privire la eşecul întregului proiect iluminist se baza pe o înţelegere foarte limpede a viziunii mitice a creştinismului medieval – şi a umanismului parţial, gol şi ultraraţionalist cu care filosofii iluminişti au încercat să o înlocuiască. Macintyre credea că acest eşec era deja foarte evident, dar societatea nu-l poate vedea deoarece monumentele vechii ordinii sfinte erau încă în picioare, precum statuiele romane, după ce legiunile au plecat.

Pentru a ilustra teza sa, Macintyre a folosit exemplul tabuului. Acest cuvânt a fost pentru prima oară descoperit de europeni în jurnalele Căpitanului Cook, în care povestea despre experienţele sale din Polinezia. Macintyre explică:

„Marinarii englezi au fost uimiţi în faţa a ceea ce lor li se părea a fi nişte moravuri sexuale ale polinezienilor şi au fost şi mai uimiţi dă descopere contrastul sever faţă de prohibiţia riguroasă asupra mâncatului împreună a bărbaţilor şi femeilor. Când au întrebat de ce bărbaţii şi femeile nu aveau voie să mănânce împreună, li s-a spus că această practică este tabu. Dar când au persistat şi au încercat să afle ce înseamnă tabu, nu au primit mai multe informaţii.”

Cercetările ulterioare au sugerat că polinezienii înşişi nu ştiau nici ei prea bine de ce existau aceste prohibiţii; şi chiar aşa, când tabuurile au fost abolite cu totul în anumite părţi din Polinezia, câteva decenii mai târziu, nu au urmat imediat nişte consecinţe evidente. Decurge de aici că erau absurde de la bun început?

Nu chiar. Macintyre ne reaminteşte că la început tabuurile erau „încastrate într-un context care le dădea inteligibilitate”. Dar odată ce sunt desprinse din acel context „dintr-odată sunt susceptibile să pară ca un set de prohibiţii arbitrare”, în special „când acele credinţe din spate, în lumina cărora regulile de tabu au fost iniţial înţelese, nu doar că au fost abandonate, dar au fost şi uitate.” Odată ce societatea atinge acel stadiu în care uită raţiunea pentru care a instituit tabuul, e suficient să cadă o piesă pentru a se dărâma întreg edificiul. Potrivit lui Macintyre, acest stadiu a fost deja atins în Apus.

Când un astfel de aranjament sociale este distrus, cu ce este înlocuit? Când tabuurile au fost abolite în Polinezia, susţine Macintyre, s-a creat un neaşteptat „gol moral”, care a ajuns să fie umplut cu „banalităţile misionarilor protestanţi din New England”. În cazul acesta, un anumit creştinism şi-a făcut locul prin breşa creată de moartea unei poveşte sacre. Sfârşitul tabuurilor nu a adus vreo „libertate” abstractă; mai degrabă, a eviscerat cultura de inima sa. Acea inimă, dacă e să fim drepţi, încetase să mai bată de ceva vreme, dar acum că arhitectura formalăa dispărut, s-a creat un spaţiu gol care aştepta să fie umplut – iar natura are oroare de vid.

Îmi pare că noi în Occident am ajuns în acest punct. Începând cel puţin cu anii '60, tabuurile noastre s-au prăbuşit, şi doar în ultimii ani multe din monumentele care mai supravieţuiau au fost puse – adesea la modul literal – la pământ. Creştinismul a expirat de-a lungul secolelor din cauza unui număr de motive complexe, dar nu a fost distrus de un duşman extern. Nicio armată agresivă nu a pătruns în Europa şi ne-a convertit forţat la o credinţă rivală. Nu. Noi am dezmembrat povestea din interior. Ceea ce a înlocuit-o nu a fost o nouă ordine sfântă, ci o negare a faptului că există aşa ceva.

În „După virtute”, Macintyre explică ce a urmat. Proiectul Iluminismului de secol XVIII a fost o încercare de a construi o „moralitate” (cuvânt care nu a existat cu sensul acesta înainte) dezbărată de teologie. Era proiectul de construcţie a unei noi fiinţe umane După Dumnezeu, în care un nou sens, personal – care să nu fie veşnic sau responsabil în faţa unei forţe mai înalte – va forma baza culturii şi a individului.

A reuşit? Pe scurt: nu. „Moralitatea” post iluministă, susţine Macintyre, nu a fost un înlocuitor pentru un scop mai înalt sau un sens meta-uman. Dacă drumul corect pentru societate sau individ era bazat pe nimic altceva decât pe judecata personală a individului, atunci cine sau ce va fi arbitrul final?

În fine, fără acel sens mai înalt care să unească societatea, ea va decădea – aşa cum s-a întâmplat – în „emotivism”, relativism şi, în cele din urmă, se va dezintegra. Dacă orice cultură este clădită în jurul unei ordini sfinte – fie creştină, islamică sau hindusă, venerarea strămoşilor sau închinarea la Odin – atunci prăbuşirea acelei ordini va duce la colpasul inevitabil al culturii care se sprijinea pe ea. În centrul fiecărei culturi există un tron, şi oricine stă pe acel tron el va fi cel de la care vom lua exemplu. Experimentul modern a reprezentat actul de detronare atât literală cât şi filosofică a suveranilor şi a reprezentanţilor ordinii sfinte, şi înlocuirea lor cu noţiuni pur umane şi abstracte – „poporul”, „libertatea”, „democraţia”, „progresul”.

Sunt pentru democraţie (cea adevărată, nu simulacrul corporatist care e acum), dar detronarea suveranului – Hristos – care stătea în centrul ordinii sfinte apusene nu a dus la dreptate şi egalitate universală. A dus – printr-o scurtătură sângeroasă cu numele Robespierre, Stalin şi Hitler – la victoria completă a puterii banilor, care a spintecat cultura şi sufletele noastre într-un milion de cioburi mânioase.